

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BELEDİYELERDE ÇOCUKLARA YÖNELİK
UYGULANAN SOSYAL POLİTİKALAR:
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Sema TOMRUKÇU

Enstitü Anabilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL POLİTİKA

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Muharrem ES

ARALIK 2018

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**BELEDİYELERDE ÇOCUKLARA YÖNELİK
UYGULANAN SOSYAL POLİTİKALAR:
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Sema TOMRUKÇU

Enstitü Anabilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL POLİTİKA

Bu tez 06/12/2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı <i>(Danışman)</i>	Doç. Dr. Muharrem ES	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Ekrem ERDOĞAN	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU
BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: Belediyelerde Çocuklara Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 98 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 29/11/2018 tarihinde aşağıda ismi yazılı araştırma görevlisi tarafından şahsıma iletilen intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 17'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç,
2. Alıntılar dâhil,
3. 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı SOYADI : Sema TOMRUKÇU
Öğrenci Numarası : 167205010
Ana Bilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Programı : Sosyal Politika
Türü : () Proje (X) Yüksek Lisans Tezi () Doktora Tezi

Taramayı Yapan Arş. Gör.
Arş. Gör. Enes ATAY
29/11/2018

Danışman
Doç. Dr. Muharrem ES
29/11/2018

ÖNSÖZ

Ortaya çıkan ekonomik, sosyal ve siyasi sorunlardan en çok etkilenen risk grubunu çocuklar oluşturmaktadır. Çocukların yaşadıkları veya yaşayabilecekleri sosyal sorunların çözümüne yönelik sosyal politikaların oluşturulması ve uygulanması önem teşkil etmektedir. Bu bakımdan çalışmada Türkiye’de çocukların yaşadığı genel sorunlar analiz edilmiş ve çocuklara yönelik uygulanan sosyal politikalara yer verilmiştir. Türkiye’de belediyelerin çocuklara yönelik uyguladığı sosyal politikalar İstanbul Büyükşehir Belediyesi örneğinde incelenmiştir.

Tez yazım sürecinde beni yönlendiren ve tezimi tamamlamamda bana destek olan değerli tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Muharrem ES’e teşekkür ederim.

Sema TOMRUKÇU

23/11/2018

İÇİNDEKİLER

BEYAN	i
ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
TABLolar LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
GİRİŞ	1

BÖLÜM I: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Çocuk ve Çocukluk Kavramları.....	5
1.2. Çocuk İstismarı	10
1.3. Çocuk Yoksulluğu	12
1.4. Çocuk İşçiliği	13
1.5. Sokak Çocukları	17
1.6. Çocuk Suçluluğu	19
1.7. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklar.....	20
1.8. Sosyal Politika Kavramı	21
1.8.1. Dar anlamda sosyal politika.....	22
1.8.2. Geniş anlamda sosyal politika	23
1.9. Belediye ve Büyükşehir Belediyesi	24
1.9.1. Belediye kavramı	24
1.9.2. Büyükşehir belediyesi kavramı.....	25

BÖLÜM II: TÜRKİYE'DE ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGULANAN SOSYAL POLİTİKALAR

2.1. Türkiye'de Çocukların Yaşadığı Genel Sorunlar ve Çözüm Önerileri	27
2.1.1. Çocuk istismarı sorunu	27
2.1.2. Çocuk yoksulluğu sorunu	30
2.1.3. Çocuk işçiliği sorunu	33
2.1.4. Sokak çocukları sorunu.....	37
2.1.5. Çocuk suçluluğu sorunu.....	39
2.2. Türkiye'de Çocuklara Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar	42
2.2.1. Aile yanında destek hizmetleri	43
2.2.2. Bakım hizmetleri.....	44
2.2.3. Koruyucu ve önleyici hizmetler	45
2.2.4. Sosyal rehabilitasyon hizmetleri	46
2.2.5. Sosyal sportif ve kültürel hizmetler	48
2.2.6. Terör mağduru çocuklara yönelik hizmetler	48
2.2.7. Refakatsiz çocuklara yönelik hizmetler	48
2.2.8. Sosyal uyum programı	49
2.2.9. Eğitim yardımı programı	49

BÖLÜM III: TÜRKİYE'DE BELEDİYELERDE ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGULANAN SOSYAL POLİTİKALAR

3.1. Türkiye'de Belediye ve Büyükşehir Belediyelerinin Sosyal Politika Alanına İlişkin Temel Mevzuatı	52
3.1.1. 5393 sayılı Belediye Kanunu	52
3.1.2. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu	53
3.2. Türkiye'de Belediyelerde Çocuklara Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar	53
3.2.1. Çocuklara yönelik eğitim hizmetleri	54
3.2.1.1. Kreş ve gündüz bakımevleri	54
3.2.1.2. Örgün eğitime destek kursları	54
3.2.1.3. Bilim merkezleri	54
3.2.1.4. Bilgi evleri	55
3.2.1.5. Çocuk kulüpleri	55
3.2.2. Çocuklara yönelik sağlık hizmetleri	56
3.2.3. Çocuklara yönelik kültür ve spor hizmetleri	56
3.2.4. Çocuklara yönelik sosyal hizmet uygulamaları	57
3.2.4.1. Çocuk bakımevleri	57
3.2.4.2. Sokakta çalışan çocuklara yönelik merkezler	57
3.2.4.3. Kadın konukevlerinde çocuklara yönelik hizmetler	58
3.2.4.4. Çocuk meclisleri	58
3.2.5. Çocuklara yönelik sosyal yardım uygulamaları	58
3.2.5.1. Burs yardımı	59
3.2.5.2. Giyim ve kırtasiye yardımı	59
3.2.5.3. Yetim ve öksüz çocuklara yönelik yardımlar	59

BÖLÜM IV: İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNİN ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGULADIĞI SOSYAL POLİTİKALAR

4.1. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hakkında Genel Bilgi	60
4.2. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Sosyal Politika Uygulamaları	60
4.2.1. Yaşlılara yönelik uygulamalar	61
4.2.2. Engellilere yönelik uygulamalar	62
4.2.3. Kadın ve aileye yönelik sosyal destek uygulamaları	63
4.2.4. Gençlere yönelik uygulamalar	64
4.2.5. Sosyal yardım uygulamaları	65
4.2.6. Meslek edindirmeye yönelik eğitim uygulamaları	65
4.2.7. Sağlık alanında gerçekleştirilen uygulamalar	66
4.3. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Çocuklara Yönelik Uyguladığı Sosyal Politikalar	68
4.3.1. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 2010-2016 yılları arasında çocuklara yönelik uyguladığı sosyal politikalar	68
4.3.1.1. 2010-2016 yılları arasında çocuklara yönelik eğitim hizmetleri	68
4.3.1.1.1. Akıllı eğitim - online eğitim hizmeti	68

4.3.1.1.2. Spor liseleri hazırlık kursları	69
4.3.1.1.3. İSMEK yaz kursları	69
4.3.1.1.4. TÜBİTAK bilim kampı	69
4.3.1.1.5. Çocuk kulübü projesi	70
4.3.1.1.6. Engelli çocuklara yönelik eğitim hizmetleri	70
4.3.1.2. 2010-2016 yılları arasında çocuklara yönelik sağlık hizmetleri	71
4.3.1.2.1. Kadın ve aile sağlığını koruma hizmetleri	71
4.3.1.2.2. Ayakta teşhis ve tedavi hizmetleri	72
4.3.1.2.3. Engelli çocuklara yönelik rehabilitasyon hizmetleri	72
4.3.1.2.4. Engelli çocuklar ve ailelerine yönelik psikolojik destek hizmetleri	73
4.3.1.3. 2010-2016 yılları arasında çocuklara yönelik kültür hizmetleri	74
4.3.1.4. 2010-2016 yılları arasında çocuklara yönelik spor hizmetleri	75
4.3.1.5. 2010-2016 yılları arasında çocuklara yönelik sosyal hizmet uygulamaları	75
4.3.1.5.1. 15-25 yaş arası çocuk ve gençlere yönelik meslek edindirme hizmetleri (İSMEM)	76
4.3.1.5.2. İstanbul gençlik eğitim ve rehberlik merkezi (İGEM) hizmetleri ..	76
4.3.1.5.3. Çocuk meclisi	77
4.3.1.5.4. İzcilik hizmetleri	78
4.3.1.5.5. İnternet ve bilgi erişim destek hizmetleri	78
4.3.1.5.6. Kartal çocuk ve gençlik evi	79
4.3.1.5.7. Sporla bağlan hayata projesi	79
4.3.1.6. 2010-2016 yılları arasında çocuklara yönelik sosyal yardım uygulamaları	80
4.3.1.6.1. Eğitim yardımı	80
4.3.1.6.2. Kırtasiye seti desteği ve kırsal bölge okullarına bilgisayar laboratuvarı projeleri	80
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	82
KAYNAKÇA.....	91
ÖZGEÇMİŞ	99

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
ÇEMATEM	: Çocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi
EYS	: Erişilebilir Yaya Sinyalleri
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İGEM	: İstanbul Gençlik Eğitim ve Rehberlik Merkezi
İSADEM	: İstanbul Aile Danışmanlık ve Eğitim Merkezi
İSEM	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Engelliler Müdürlüğü
İSMEK	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları
İSMEM	: İstanbul Gençlik Rehabilitasyon ve Meslek Edindirme Merkezi
KKM	: Kadın Koordinasyon Merkezi
PDM	: Psikolojik Danışmanlık Merkezi
PTM	: Psikoterapi Merkezi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSSİDE	: Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü Merkezi
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Güvenlik Birimlerine Cinsel Suç Mağduru Olarak Gelen Çocuk İstatistikleri (0-17 yaş), 2014-2016	28
Tablo 2. Şiddetli Çocuk Maddi Yoksunluğu İstatistikleri (0-15 yaş), 2014-2016.....	30
Tablo 3. Alt Kalemlere Göre Şiddetli Çocuk Maddi Yoksunluğu İstatistikleri (0-15 yaş), 2014-2016	31
Tablo 4. Bölgelere Göre Şiddetli Maddi Yoksun Çocuk İstatistikleri (0-15 yaş), 2016...32	
Tablo 5. Çocuk İşgücü İstatistikleri (6-17 yaş), 2006-2012.....	34
Tablo 6. Çocuk İşgücü İstatistikleri (15-17 yaş), 2014-2016.....	36
Tablo 7. Sokakta Yaşama Nedeniyle Güvenlik Birimlerine Gelen Çocuk Sayısı (0-17 yaş), 2014-2016	38
Tablo 8. Sokakta Çalışma Nedeniyle Güvenlik Birimlerine Gelen Çocuk Sayısı (0-17 yaş), 2014-2016	38
Tablo 9. Suça Sürüklenme Nedeniyle Güvenlik Birimlerine Gelen Çocuk Sayısı (12-17 yaş), 2014-2016	40
Tablo 10. Suça Sürüklenme Nedeniyle Adli Birimlere Sevk Edilen Çocuk Sayısı (12-17 yaş), 2014-2016	40
Tablo 11. Akıllı Eğitim Hizmeti Sunulan Üye Sayısı (2010-2016).....	69
Tablo 12. Yaz Okulu Hizmetleri Sunulan Engelli Çocuk Sayısı (8-13 yaş), 2010-2016 .70	
Tablo 13. ESHA Projesi Kapsamında Sunum Yapılan Çocuk Sayısı (2010-2016).....	71
Tablo 14. Engellilere Sunulan Rehabilitasyon Hizmetleri (Seans), 2010-2016	72
Tablo 15. Konuşma ve Dil Terapisi Hizmetleri (Seans), 2011-2016.....	74
Tablo 16. 15-25 Yaş Arası Meslek Edindirme Hizmetleri (İSMEM) Sunulan Çocuk ve Gençlerin Sayısı (2010-2016).....	76
Tablo 17. İstanbul Gençlik Eğitim ve Rehberlik Merkezi (İGEM) Hizmetleri (7-18 yaş), 2010-2016	77
Tablo 18. İzcilik Hizmetleri Sunulan Çocuk Sayısı (10-15 yaş), 2010-2016	78
Tablo 19. Kartal Çocuk ve Gençlik Evi'nde Kalan Çocuk Sayısı (2010-2012).....	79
Tablo 20. Eğitim Yardımı Yapılan Öğrenci Sayısı (2011-2016).....	80
Tablo 21. Eğitim Kurumlarına Yönelik Destek Hizmetleri (Adet), 2015-2016	81

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Belediyelerde Çocuklara Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği

Tezin Yazarı: Sema TOMRUKÇU

Danışman: Doç. Dr. Muharrem ES

Kabul Tarihi: 06.12.2018

Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 98 (tez)

Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

Bilim Dalı: Sosyal Politika

Bu çalışmada Türkiye’de belediyelerde çocuklara yönelik uygulanan sosyal politikaları İstanbul Büyükşehir Belediyesi örneğinde 2010-2016 yılları arasında incelemek amaçlanmaktadır. Bu çalışma, Türkiye’de belediyelerin çocuklara yönelik uyguladığı sosyal politikaları bir büyükşehir belediyesinin çocuklara ne derece uyguladığı konusunda bir fikir vermesi açısından önemlidir. Bu çalışma, Türkiye’de belediyelerde çocuklara yönelik uygulanan sosyal politikaların İstanbul Büyükşehir Belediyesi örneğinde incelenmesini kapsamaktadır. Araştırma sürecinde İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 2010-2016 yılları arasındaki faaliyet raporları incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda İstanbul Büyükşehir Belediyesinin sosyal hizmet alanında çocuklara yönelik uyguladığı sosyal politikaların yeterli düzeyde olmadığı ve mevcut sosyal hizmet uygulamalarıyla çocuklara yeterli hizmet sunmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Sosyal Politikalar, Sosyal Hizmet, Belediye, Büyükşehir Belediyesi.

Yalova University Insitute of Social Sciences Master Thesis Summary

Thesis Title: Social Policies Implemented to Children in Municipalities: The Case of Istanbul Metropolitan Municipality

Thesis Author: Sema TOMRUKÇU

Advisor: Assoc. Prof. Muharrem ES

Date of Acceptance: 06.12.2018

Total Number of Pages: viii (pre text) + 98
(main body)

Department: Labour Economics and Industrial Relations

Field of Study: Social Policy

The aim of this study is to examine the social policies implemented to children in municipalities in Turkey in the case of Istanbul Metropolitan Municipality between the years 2010-2016. This study is important to give an idea of how a metropolitan municipality implements the social policies implemented to children in municipalities in Turkey. This study covers the examination of social policies implemented to children in municipalities in Turkey in the case of Istanbul Metropolitan Municipality. During the research process, the annual reports of the Istanbul Metropolitan Municipality between 2010-2016 were examined. As a result of the study, it is seen that the social policies implemented to children by the Istanbul Metropolitan Municipality in the field of social work are not sufficient and the Istanbul Metropolitan Municipality does not provide enough services to children with the existing social work implementations.

Keywords: Child, Social Policies, Social Work, Municipality, Metropolitan Municipality.

GİRİŞ

İnsanın hayatının ilk yıllarına rastlayan bir dönemi ifade eden çocukluk, anlayış ve kavram açısından tarihsel süreç içerisinde farklı toplumsal kültürlerle ve tarihsel dönemlere göre farklılıklar göstermektedir. Tarihsel süreç içerisinde farklı boyutlara ulaşan çocuk ve çocukluk kavramlarının farklı toplumların kendi kültür, norm ve değerlerine göre göreceli olarak belirlendiği görülmektedir.

Tarihsel süreç içerisinde öncelikle İlk Çağ toplumlarında bir antlaşmanın garantisi sayılarak tutsak verilme, köle olarak satılma gibi amaçlara hizmet eden bir çocukluk anlayışı hâkimdi. Orta Çağ toplumlarında çocukluğun ayrı bir dönem olarak kabul edilmemesi ve bebek ve çocuk ölümlerinin çok fazla olması kavramsal açıdan çocukluk fikrinin gelişmemesinin nedenleri olarak gösterilmektedir. 16. ve 17. yüzyıllarda gelişen çocukluğun keşfi modern çocukluk kavramının temelini oluşturmuştur. Modern çocukluk kavramının oluşmasında özellikle eğitimin ve okullaşmanın gelişimi etkili olmuştur. Batı’da modern çocukluk kavramı çocukların tümünü kapsayan tarihsel, sosyal ve kültürel bir ifade olarak kurulmamıştır. Sınıf temelli bir inşa olarak gelişen kavram alt sınıf çocuklarını dışta bırakmıştır. Üst ve özellikle orta sınıf çocuklarını içeren bir kavram olarak gelişmiş, orta sınıf özelinde kurulmuştur.

Teknoloji ve bilimde yaşanan ilerlemelerle birlikte çocukların fabrikalardan okullara yönlendirilmeleri gerektiği algısının çocuklara olan yaklaşımı etkilemesiyle birlikte 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başı çocuklara ait dünyanın yeniden ele alındığı bir dönemi oluşturmaktadır. Modern ulus devletlerin ortaya çıkışı, bu süreçte bilim ve teknolojiye kaydedilen hızlı ilerlemeler, çocuk hakları konusunda yapılan çalışmalar ve çocukların gelişimsel özelliklerini dikkate alan bir bakış açısıyla çocuklara ilişkin tüm tanım ve kavramlarda değişim meydana gelmiştir. Günümüzde çocuk ve çocukluk tanımları fizyolojik, biyolojik, sosyolojik ve psikolojik tanımları içine alan, çocukların haklarını ve gelişimsel özelliklerini dikkate alan bir bakış açısıyla yapılmaktadır.

Bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimlerini henüz tamamlamamış; toplumdaki rol ve görevlerini öğrenmekte olmaları nedeniyle çocukların yaşamlarında risklerle karşılaşma ihtimalleri yüksektir. Türkiye’de çocukların yaşadığı genel sorunlar arasında çocuk istismarı, çocuk yoksulluğu, çocuk işçiliği, sokak çocukları ve çocuk suçluluğu sorunları öne çıkmaktadır. Çocukların karşılaştığı tüm sorunlar onların en iyi şekilde yaşamalarını; bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki açıdan sağlıklı, özgür, saygın ve onurlu olarak gelişmelerini engellemektedir. Çocukların yaşadığı sorunlara çözüm üretilmediği takdirde sorunlar daha da büyüyerek başka sosyal sorunları beraberinde getirmektedir. Türkiye’de çocukların bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki açıdan sağlıklı gelişimlerini temin etmek üzere çocukların yaşadığı sorunların çözümüne yönelik uygulanan sosyal politikalar kapsamında koruyucu, önleyici, destekleyici, eğitici, iyileştirici ve rehabilite edici hizmetler yürütülmektedir.

Belde sakinlerinin sorunlarının çözülmesi erişilebilirlik yönünden halka en yakın kuruluş-

lar olarak belediyelerin görevleri arasındadır. 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, belediyelere sosyal politika alanına ilişkin görev ve sorumluluklar yüklemektedir. Belediyeler sınırları içerisinde yaşamını sürdüren birey, aile ve grupların sorunlarının çözümüne yönelik yerel düzeyde sosyal politikalar uygulamaktadır. Türkiye’de belediyeler toplumun en savunmasız bir grubu olan çocukların sorunlarını çözmek için eğitim, sağlık, kültür, spor, sosyal hizmet ve sosyal yardım alanlarında sosyal politikalar uygulayarak sosyal politika alanına ilişkin görev ve sorumluluklarını yerine getirmektedir.

Kreş ve gündüz bakımevleri, örgün eğitime destek kursları, bilim merkezleri, bilgi evleri ve çocuk kulüpleri belediyelerin öne çıkan eğitim uygulamalarıdır. Belediyelerin çocuklara yönelik sağlık hizmetleri kapsamında ayakta teşhis ve tedavi, ağız ve diş sağlığı ve psikolojik destek hizmetleri ön plana çıkmaktadır.

Çocuklara yönelik kültür ve sanat şenlikleri ve yarışmaları, festivaller, fuarlar, sergiler, film gösterimleri, anma programları düzenlenmesi, dergi, kitap ve broşürler yayınlanması, gezici ve sabit kütüphaneler, kitaplıklar ve okuma salonları, gösteri ve dinleti sanatları ile ilgili birimler kurulması ve temsiller verilmesi belediyelerin kültür alanında çocuklara yönelik yürüttüğü hizmetlerdir. Belediyeler çocuklara yönelik spor hizmetleri kapsamında çocukların spor yapabilecekleri alanlar oluşturmakta, çocukların spor faaliyetlerine erişimini sağlamakta ve spor kursları düzenlemektedir.

Çocuk bakımevleri, sokakta çalışan çocuklara yönelik merkezler, kadın konukevlerinde çocuklara yönelik hizmetler ve çocuk meclisleri belediyelerin öne çıkan sosyal hizmet uygulamalarıdır. Belediyelerin gerçekleştirdiği sosyal yardım uygulamaları ise ihtiyacı olan çocuklara burs yardımı, kırtasiye yardımı, giyim yardımı ve yetim ve öksüz çocuklara sosyal yardımlar şeklindedir.

Sosyal politika alanına ilişkin görev ve sorumluluklarını yerel düzeyde yerine getiren İstanbul Büyükşehir Belediyesi eğitim, sağlık, kültür, spor, sosyal hizmet ve sosyal yardım alanlarında çocuklara yönelik sosyal politikalar uygulamaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından çocuklara yönelik eğitim hizmetleri kapsamında akıllı eğitim-online eğitim hizmeti, spor liseleri hazırlık kursları, İSMEK yaz kursları, TÜBİTAK Bilim Kampı, Çocuk Kulübü Projesi, İSEM bünyesinde engelli çocuklara yönelik yaz okulu hizmetleri, Toplumun Bilinçlendirilmesi Projesi (ESHA) ve özel eğitim hizmetleri yürütülmektedir. Sağlık hizmetleri kapsamında kadın ve aile sağlığını koruma hizmetleri, ayakta teşhis ve tedavi hizmetleri, engelli çocuklara yönelik rehabilitasyon hizmetleri ve engelli çocuklar ve ailelerine yönelik psikolojik destek hizmetleri sunulmaktadır.

Kültür hizmetleri kapsamında tiyatro etkinlikleri, İBB Şehir Tiyatroları bünyesinde yer alan Çocuk Eğitim Birimi’nde 9-11 yaş grubundaki çocuklara sanat eğitimi hizmeti, çocuk şenliği etkinlikleri, kütüphane hizmetleri, okul öncesi yaş grubundaki çocuklara ma-

sal saati etkinlikleri ve Her Okula Kitap Kampanyası yürütülmektedir. Spor hizmetleri kapsamında çocuklara spor tesis ve komplekslerinde spor hizmetleri, 6-12 yaş arası çocuklara yaz döneminde spor hizmetleri, okul spor salonları hizmeti ve sporcu yetiştirilmesine yönelik destek hizmetleri sunulmaktadır.

Sosyal hizmetler kapsamında 15-25 yaş arası çocuk ve gençlere yönelik meslek edindirme hizmetleri (İSMEM), İstanbul Gençlik Eğitim ve Rehberlik Merkezi (İGEM) hizmetleri, çocuk meclisi, izcilik hizmetleri, internet ve bilgi erişim destek hizmetleri ve davranış bağımlılıklarıyla mücadele kapsamında Sporla Bağlan Hayata Projesi yürütülmektedir. Sosyal yardımlar kapsamında ise eğitim yardımı uygulaması, eğitim kurumlarına yönelik destek hizmetleri kapsamında 2015-2016 yılları arasında Kırtasiye Seti Desteği Projesi ve Kırsal Bölge Okullarına Bilgisayar Laboratuvarı Projesi yürütülmektedir.

Çalışmanın Konusu

Türkiye’de belediyelerde çocuklara yönelik uygulanan sosyal politikaları İstanbul Büyükşehir Belediyesi kapsamında 2010-2016 yılları arasında incelemektir.

Çalışmanın Önemi

Bu çalışma, Türkiye’de belediyelerin çocuklara yönelik uyguladığı sosyal politikaları bir büyükşehir belediyesinin çocuklara ne derece uyguladığı konusunda bir fikir vermesi açısından önemlidir.

Çalışmanın Amacı

Çocuklar ekonomik, sosyal ve siyasi sorunlardan en çok etkilenen risk gruplarıdır. Bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimlerini henüz tamamlamamış olmaları nedeniyle çocukların yaşamlarında risklerle karşılaşma olasılıkları yüksektir. Çocukların yaşadıkları sosyal sorunların çözümüne veya ortaya çıkabilecek sorunlarını önlemeye yönelik sosyal politikaların oluşturulması ve uygulanması önem arz etmektedir.

Bu çalışmada Türkiye’de belediyelerde çocuklara yönelik uygulanan sosyal politikaları İstanbul Büyükşehir Belediyesi örneğinde 2010-2016 yılları arasında incelemek amaçlanmaktadır.

Çalışmanın Hipotezi

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 2010-2016 yılları arasında çocuklara yönelik uyguladığı sosyal politikalar incelendiğinde sosyal hizmet alanında uyguladığı çocuklara yönelik sosyal politikaların yeterli düzeyde olmadığı ve mevcut sosyal hizmet uygulamalarıyla çocuklara yeterli hizmet sunmadığı ortaya çıkmaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 2010-2016 yılları arasında uyguladığı çocuklara yönelik sosyal politikalar çalışmanın varsayımını meydana getirmiştir. Bu bağlamda çalışmanın hipotezi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi çocuklara yönelik sosyal hizmet alanında başarısızdır.

Çalışmanın Teknik ve Yöntemleri

Araştırma sürecinde İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 2010-2016 yılları arasındaki faaliyet raporları incelenmiştir. Faaliyet raporlarına göre istatistiki veri analizi yapılmıştır.

Bu tez çalışması dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çocuk, çocukluk, çocuk istismarı, çocuk yoksulluğu, çocuk işçiliği, sokak çocukları, çocuk suçluluğu, korunmaya ihtiyacı olan çocuklar, sosyal politika, belediye ve büyükşehir belediyesi kavramları açıklanmıştır. İkinci bölümde Türkiye’de çocukların yaşadığı genel sorunlara yönelik istatistiki veri analizi yapılmış ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler verilmiştir. Türkiye’de çocuklara yönelik uygulanan sosyal politikalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde Türkiye’de belediye ve büyükşehir belediyelerinin sosyal politika alanına ilişkin temel mevzuatına yer verilmiştir. Türkiye’de belediyelerin çocukların sorunlarını çözmek için eğitim, sağlık, kültür, spor, sosyal hizmet ve sosyal yardım alanlarında uyguladığı sosyal politikalar açıklanmıştır. Dördüncü bölümde ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi hakkında genel bilgiye ve gerçekleştirdiği sosyal politika uygulamalarına yer verilmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin çocuklara yönelik uyguladığı sosyal politikalar 2010-2016 yılları arasında incelenerek sonuçlandırılmıştır. Sonuçlar bağlamında öneriler verilmiştir.

BÖLÜM I: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çocuk, çocukluk, çocuk istismarı, çocuk yoksulluğu, çocuk işçiliği, sokak çocukları, çocuk suçluluğu, korunmaya ihtiyacı olan çocuklar, sosyal politika, belediye ve büyükşehir belediyesi kavramları açıklanmıştır.

1.1. Çocuk ve Çocukluk Kavramları

Biyolojik ve zihinsel yetersizlikler dönemi olarak tanımlanan çocukluk, hayatın ilk adımı olarak görülmekte ve yetişkinliğe erişme süreci bakımından ele alınmaktadır (Aka, 2018: 5). Gökçearslan Çifci (2013: 2)'ye göre çocukluk kavramı “bir insan ömrünün ilk yıllarına rastlayan, kişinin tek başına yaşamını devam ettirecek yeterliliğe sahip olmadığı ve büyüklere bağımlılığı gerektiren bir dönemi ifade etmektedir” şeklinde tanımlanmıştır. Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 1'inci maddesinde ise çocuk, “bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır” (UNICEF, 2004: 5) şeklinde ifade edilmektedir.

Çocukluk dönemini belirlerken genellikle yaş faktörü kullanılmakta; ancak bir toplumda çocuk sayılan yaş, farklı bir toplumda yetişkin kabul edilebilmektedir. Bu nedenle çocuk kavramının objektif tanımlanmasında zorluklar mevcuttur. Mamur Işıkcı (2013: 30) “yaş sınırları her ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve hukuksal sistemlerine dayalı olarak farklılıklar gösterdiği gibi, aynı toplumun hukuk düzeninin çeşitli dallarında da farklı uygulamalara tabi tutulmaktadır” şeklinde görüş beyan etmektedir. Erginlik yaşı, ülkeler arasında ve belirli bir ülkenin medeni hukuk, ceza hukuku, siyasi ve diğer kurallarına göre kavramsal açıdan farklıdır. Örneğin; Küba'da 18 olarak kabul edilen reşit olma yaşı Bolivya'da 21'dir (Seyyar, 2011: 407). 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 11'inci maddesinde on sekiz yaşın doldurulmasıyla erginliğin başladığı, 12'nci maddesinde ise kendi isteği ve velisinin rızasıyla, on beş yaşını dolduran küçüğün mahkemece ergin kılınabileceği ifade edilmektedir (T.C. Resmi Gazete, 2001). 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (2005: 1) “daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi” çocuk olarak tanımlamaktadır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 6'ncı maddesinde ise çocuk, on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlanmaktadır (T.C. Resmi Gazete, 2004).

Sosyolojik açıdan çocukluk kavramına bakıldığında çocukluğa yönelik toplumsal, gelişimsel veya kültürel yüklemelerin her topluma göre farklılık gösterdiği, farklı toplumlarda ve tarihin farklı evrelerinde, hatta aynı toplumun farklı kesimlerinde çocukluk kavramına değişik anlamlar verildiği (Mamur Işıkcı, 2013: 30), dolayısıyla toplumsal bir kavram olan çocukluk kavramının norm ve değerlerden etkilendiği görülmektedir (Sağlam ve Aral, 2016: 44). Çocukluk döneminin geleneksel toplumlarda yok sayıldığı veya hızla bitirilmesi gereken bir dönem olduğu; modern toplumlarda ise çocukların kendilerine özel biyolojik, psikolojik ve sosyal özelliklere sahip olduğu; bundan dolayı ihtiyaç ve beklentilerinin yetişkinlerden daha farklı olduğu çok özel bir ev-

re olarak kabul edildiği belirtilmektedir. Hukuki açıdan çocukluk kavramına bakıldığında ise Roma ve İslam Hukuku gibi hukuk sistemlerinin kabul gördüğü toplumlarda çocuğun bedensel ve cinsel olgunluğa ulaşmakla çocukluktan çıktığı; modern hukuk sistemlerinin benimsendiği toplumlarda ise çocuğun fikri olgunluğa ulaşmakla reşit sayılacağı kabul edildiği görülmektedir (Mamur Işıkcı, 2013: 30-32).

Çocuk ve çocukluk kavramları, tarihsel süreç içerisinde günümüzde ifade edildiği şekilde ele alınmamıştır. Kavram, tarihsel süreç içerisinde farklı toplumlara ve tarihsel dönemlere göre değişiklikler göstermektedir. İçinde bulunulan toplumların kültür, norm ve değerlerine göre göreceli olarak belirlenen çocuk ve çocukluk kavramları tarihsel süreç içerisinde farklı boyutlara ulaşmıştır.

Antik dönemde iyi bir vatandaş olma, devletlerarası yapılan antlaşmaların garantisi sayılma, akrabalık ilişkilerinin bir parçası olma gibi amaçlara hizmet eden bir çocukluk anlayışı mevcuttu. İlk Çağ'da yazılı tarihin başlangıcı olarak kabul edilen Sümer uygarlığında çocuk kıymetliydi. Sümer öyküsüne göre, insan ne kadar çok çocuğa sahip olursa ölümden sonraki hayatta o kadar iyi yaşardı. Çocuklar ebeveynlerinin öbür dünyadaki hayatlarını güvenceye almak gibi bir işleve sahipti. Antik dönemde çocukların politik tutsak veya borç karşılığında bir güvence olarak kullanıldığı bir uygulama mevcuttu. Çocukların bir antlaşmanın güvencesi olarak tutsak verilmesi, satılması yer alan uygulamalar arasındaydı. Eski Mısır uygarlığında da devletlerarası mücadelelerde çocukların rehin alınıp şantaj aracı olarak kullanılması, kaçırılıp işkence edilmesi veya öldürülmesi gibi uygulamalar bulunmaktaydı. Girit uygarlığında bolluk ve bereketin sağlanmasında bir tür aracı olarak görülen çocuk, soyun devamını sağlaması bakımından önemliydi. Çocuğun iyi bir vatandaş yaratma sürecinin parçası olması, antik dönemde çocuğu kıymetli yapan bir diğer anlayışı oluşturmaktadır. Atina'nın önde gelen ailelerinin erkek çocuklarının öncelikle iyi bir vatandaş olabilmenin özelliklerini taşıması zorunluydu. İyi bir yurttaş olabilmesi için çocuğun kültürlü olması, politikadan anlaması, sportif etkinliklere katılması, bir enstrüman çalmayı bilmesi gibi vasıflara sahip olması beklenirdi. Antik Roma'da ise ailenin gücünü ve itibarını arttıran çocuk çoğalmanın bir sembolü olarak görülmekteydi (Karakuş Öztürk, 2017: 255-258).

Orta Çağ'ın dinî algıları ve ritüelleri çocukluk anlayışını Antik Çağ'ın aksine farklı bir evreye taşımıştır. Kilise, ilk günah anlayışına bağlı olarak olumsuz çocuk imajı yaratmıştır. Günahkâr olarak görülen çocuk hor görülmüştür. Kiliseye göre günahkâr olarak doğan çocuğun ruhundan ve bedeninden bu günahın silinmesi gerekmektedir. Çocukların vaftiz edilmesi bu günahkârlıktan kurtulmanın temel yolunu oluşturmaktadır (Karakuş Öztürk, 2017: 255-260). Orta Çağ döneminde kendini dil ve davranış bakımından ifade edebilecek düzey olarak kabul edilen yedi-sekiz yaşlarında yetişkin hayatına giren çocuk toplumda küçük bir yetişkin olarak yer almaktadır. Orta Çağ'da minyatür bir yetişkin olarak görülen çocuklar dönem resimlerinde küçük ölçekle, annesinin kucağında bir büyük adam minyatürü olarak çizilmişlerdir. Bu çağın sanat tari-

hi bu dönemde çocuk teriminin hiçbir yeri olmadığını dönem resimleriyle kanıtlamaktadır (Gökçearslan Çifci, 2013: 3-7).

Orta Çağ toplumlarında çocukların yetişkinlerden farklı olduklarına ve kendilerine özgü doğalarının olduğuna dair bir farkındalık yoktu. Toplumda böyle bir farkındalığın olmaması Fransız tarihçi Philippe Ariès'in Orta Çağ'da çocukluk fikrinin olmadığına yönelik iddiasının kökenini oluşturmaktadır (Demir Gürdal, 2013: 6). Orta Çağ toplumlarında ayrı bir konumu olmayan çocuk, yetişkin sınıf içinde değerlendirilmiştir. Yetişkinlerin dünyasında şekillenmiş olması nedeniyle çocuğun kendi dünyasına ait bir yapı oluşmamıştır (Irmak, 2017: 18). Çocukların yetişkin olarak görülmesi çocukların yetişkinler ile aynı sosyal yaşamın içinde yer alarak aynı eğlence tarzıyla eğlenmelerini de beraberinde getirmiştir. Aynı zamanda çocukların içki içme, kumar oynama ve ağır çalışma koşullarında çalışmalarına da kapı aralamıştır. Çocukların yetişkinlerden farklı olduklarına ve kendilerine özgü doğalarının olduğuna dair farkındalığın olmaması nedeniyle Orta Çağ'da çocukların kendilerine özgü yiyecek, kıyafet, oyun ve oyuncakları oluşturulmamıştır (Aka, 2018: 7). Orta Çağ'da çocukların kendilerine özgü doğaları göz ardı edilerek toplumda bebeklik ile yetişkinlik arasında bir geçiş dönemi belirlenmemiştir. Çocukluğun ayrı bir dönem olarak kabul edilmemesi nedeniyle çocuğu ifade eden sözcükler bulunmamaktadır (Gökçearslan Çifci, 2013: 9).

Bebek ve çocuk ölümlerinin çok fazla olması Orta Çağ'da kavramsal açıdan çocukluk fikrinin gelişmemesinin bir diğer nedeni olarak gösterilmektedir (Irmak, 2017: 18). Orta Çağ Avrupası'nda zayıf bir bağışıklık sistemine sahip olan çocukların en çok etkilendikleri hastalık olan veba, dönemin sınırlı tıbbi bilgisi (Genç, 2016: 242-243), Orta Çağ döneminde hayat şartlarının zorluğu ve çocuk bakımı konusundaki bilgi eksiklikleri bebek ve çocuk ölümlerinin çok fazla olmasına neden olmuştur. Bebek ve çocuk ölümlerinin çok fazla olması hem çocukların altı yaşına kadar ailenin bir üyesi olarak kabul edilmemesine hem de ailelerin çocukları bu yaşa gelene kadar onlara bağlanmaktan çekinmelerine neden olmuştur (Sağlam ve Aral, 2016: 48).

Çocukluğun keşfi süreci 13. yüzyılda başlamış olup 15. ve 16.yüzyıl sanat tarihinde yansımaları görülmüştür. 13. yüzyıl resimlerinde çocuğa benzer şekiller belirtmeye başlamış; ancak bu resimlerdeki melekler gibi dinî içerikli figürler gerçek çocuğu yansıtmamaktadır. 15. ve 16. yüzyıllarda ise anne-çocuk ilişkisini tasvir eden resimlerde modern çocuk kavramına benzer şekiller bulunmaktadır (Gökçearslan Çifci, 2013: 9). Batı'da 16. yüzyıldan itibaren çocukluk kavramına ilişkin düşünceler somut bir şekilde gelişmeye başlamıştır. Çocuğun masumiyeti ve zayıflığı 17. yüzyılla birlikte vurgulanmış; ancak önceleri kavrama dâhil edilmemiştir (Sağlam ve Aral, 2016: 45). 16. yüzyılda matbaa aracılığıyla yeni bir iletişim ortamı biçimlenmeye başlamıştır. 16. yüzyılda meydana gelen bu gelişme çocukluk fikrinin oluşmasındaki en önemli gelişmeyi oluşturmaktadır. Matbaa aracılığıyla yazılı ürünlerin basımı ve çoğaltımı hem okuma yeterliliğine dayanan yeni bir yetişkinlik tanımı hem de okuma yetersizliğine dayanan yeni bir çocukluk algısı meydana getirmiştir (Demir Gürdal, 2013: 9).

17. yüzyılda çocukluğun özel bir dönem olduğu ve eğitimin çocuklarla sınırlandırıldığı kabul edilmiştir. Bu dönemde çocukluğun masumiyet ve zayıflık dönemi olarak görüldüğü, masumiyeti koruma ve zayıflığı güçlülüğe dönüştürme sorumluluğunun yetişkinlere verildiği ve çocukların yetişkin dışında bir hâlde değerlendirilmeye başlandığı belirtilmektedir. 17. yüzyıldan itibaren yaşanan gelişmelerden biri olan okullaşma, önceleri iç içe olan çocukluk ile yetişkinliği birbirinden ayıran esas faktör olmuştur. Diğer gelişme ise ailenin bir duygulanım ve kaygı nesnesi hâlini alan çocuğun etrafında örgütlenmeye başlamasıdır. Bu gelişmelerle birlikte çocuğun yetişkinlerden farklı ve kendine özgü bir varlık olduğu kabul edilmeye başlanmıştır. Bu dönemin başından itibaren çocuklar kendilerine özgü giysilere, müziğe, öykülere, oyunlara ve resimlere sahip olmaya başlamıştır. Yetişkin faaliyetlerinden uzak tutulan çocukların dünyasıyla yetişkinlerin dünyası birbirinden ayrılmış; ancak alt sınıfa mensup ailelerin çocukları eski dönemlerde olduğu gibi yetişkinlerin giyim, içki ve kumardan başlayıp cinsel taşkınlıklara kadar kendini gösteren dünyasını paylaşması nedeniyle zengin sınıfa mensup ailelerin çocuklarıyla aralarında belirgin bir fark bulunmaktaydı (Gökçearslan Çifci, 2013: 9-10).

Çocukların yetişkinlerden farklı olduklarını gösteren kendilerine özel kıyafetler giymeleri, çocukların ve özellikle erkek çocuklarının kıyafetlerinin özelleşmesi çocuklara karşı genel tutumda meydana gelen değişikliğe tanıklık etmiş ve çocuklara karşı bu tutum değişimi çocukluk kavramının keşfinin göstergesi olmuştur. Modern çocukluk kavramının oluşmasında özellikle eğitimin ve okullaşmanın gelişimi etkili olmuştur. Bu gelişim evrensel ve modern bir çocukluk idealini kurmuş ve çocukların kamusal alandaki mekânlarını aile ve okul ile sınırlamıştır. Bu durum Orta Çağ döneminin yetişkin hayatının her alanını paylaşan çocuk anlayışını değiştirmiştir. Çocukların aile ve okul ile sınırlanan mekânları yetişkinlerden farklılaşmalarının sonucudur (Demir Gürdal, 2013: 8-9).

18. yüzyılda çocukluk kavramı üst ve orta sınıf tarafından ayrı ve biçimlendirici bir dönem olarak kabul edilirken yoksul kesimlerde çocuklara karşı eski tutumlar devam etmiş ve çocuklar yetişkinlerin dünyasını paylaşmayı sürdürmüşlerdir. Batı'da modern çocukluk kavramı çocukların tümünü kapsayan tarihsel, sosyal ve kültürel bir ifade olarak kurulmamıştır. Sınıf temelli bir inşa olarak gelişen kavram alt sınıf çocuklarını dışta bırakmıştır. Üst ve özellikle orta sınıf çocuklarını içeren bir kavram olarak gelişmiş, orta sınıf özelinde kurulmuştur. Sanayi Devrimi sonrası sosyal kategorilerin oluşması, Tanrıdan önce çocuklarının ruhlarından ve bedenlerinden ailelerin sorumlu olduklarına dair inancın gelişimi, çocukluğun esas kavramı olarak masumiyetin kabul edilmesi, ailede mahremiyetin gelişimi gibi nedenler kavramın orta sınıf temelindeki inşasının önemli tarihsel nedenleri arasındadır. Ayrıca, modern çocukluk sınıfsal ayrımın yanı sıra toplumsal cinsiyetçi bir inşanın da temeli olmuştur. Modern çocukluk öncelikle orta ve üst sınıf ailelerin erkek çocuklarına fayda sağlamıştır. Kızlar ise uzun bir süre yetişkinlerle bir arada geleneksel yaşam tarzına devam etmişlerdir (Demir Gürdal, 2013: 8-9).

Çocuk üzerinde önemli derecede istismara neden olduğu belirtilen Sanayi Devriminde fabrika ve madenlerde çalıştırılan çocuk imgesi ve çocuk emeği sömürsünün bu dönemle özdeşleştiği kabul edilmektedir. Sanayi Devrimi sonrasında işverenler pazarlarını genişletmek için mallarını ucuza satmak istemişlerdir. Bu nedenle işgücü maliyetlerini düşürmeyi amaçlayan işletmeler, yetişkinlerin birkaç kat altında ücretle çalıştıkları için çocukları hedef hâline getirmeye başlamışlardır (Karakaş ve Çevik, 2016: 895). Sanayi Devrimi ile birlikte başta İngiltere ve Amerika gibi gelişmekte olan sanayi ülkelerinde alt sınıf çocukları fabrikalar için gerekli iş gücünü sağlamak amacıyla kullanılmış, bu çocukların küçük yaşta çalışmaya başlamalarıyla birlikte çocuklukları ellerinden alınmıştır. Teknoloji ve bilimde sağlanan ilerlemelerle birlikte eğitilmiş insana olan ihtiyacın artması sonucu çocukların fabrikalardan okullara yönlendirilmeleri gerektiği algısı başlamıştır. Bu durumun 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başının çocuklara ait dünyanın yeniden ele alındığı bir zaman dilimi olduğu ifade edilmektedir (Sağlam ve Aral, 2016: 49).

Modern ulus devletlerin ortaya çıkışı ve bu süreçte bilim ve teknolojiye kaydedilen hızlı ilerlemeler, toplumsal yaşamda da etkisini göstermiştir. Özellikle tıp biliminde meydana gelen gelişmelerin ortalama ömür beklentisini uzatması ve bebek ölümlerini azaltması, toplumda çocukluk döneminin ayrı bir gelişim dönemi olarak ele alınmasını gerektirmiştir. Aydınlanma Çağı ile birlikte yavaş yavaş modern çocukluk anlayışının gelişimiyle çocukluğun özel olarak korunma gerektiren bir gelişim dönemi olduğu anlayışı başlamıştır. Modern çocukluk anlayışı, çocukların uluslararası düzeyde korunmasını sağlamak amacıyla ulusların bir araya gelmesi ve bu konuda örgütlü çalışmalar yapması hususunda ivme sağlayıcı olmuştur. Çalışmalar 26 Eylül 1924 tarihinde Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi ile başlamıştır. Bu çalışmalar çocuk haklarının uluslararası alanda tartışılmasında ve gündemde tutulmasında etkili olmuştur. Bu dönemle birlikte toplumlar varlıklarını devam ettirebilmeleri için gerekli ön koşulun sağlıklı çocukların yetiştirilmesi ve topluma kazandırılması olduğunu öğrenmiş olmaları nedeniyle varlıklarının devamı için çocuklara ayrı bir önem vermeye başlamıştır (Gökçearslan Çifci, 2013: 11-12).

İkinci Dünya Savaşı'nda çocukların yaşadığı mağduriyetin yoğun bir şekilde görülmesi ile Avrupa ülkeleri başta olmak üzere birçok ülkenin çocuklar konusunda daha hassas hareket etmeye başlaması çocuğa olan bakışı etkilemiştir. Bu hassasiyet çocuğun gelişimsel özelliklerini dikkate alarak kavramın yeniden tanımlanmasını sağlamıştır (Sağlam ve Aral, 2016: 45). Birinci Dünya Savaşı gibi çocuklara büyük zararlar vermiş olan İkinci Dünya Savaşı, çocukları daha fazla şiddete maruz bırakmıştır. Savaşın çocuklarda bıraktığı etkiler göz önüne alınarak bu durumun önlenmesi amacıyla 20 Kasım 1959 tarihinde BM Genel Kurulu'nda kabul edilen BM Çocuk Hakları Bildirgesi'nde çocuğun doğum öncesi ve sonrasında özel korunma ve bakıma ihtiyacı olduğuna vurgu yapılmıştır (Kurt, 2016: 105). Çocuklar 20 Kasım 1989 yılında BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile modern toplumda

özel haklara sahip vatandaşlar olmuş ve kesin bir sosyal kategori olarak kabul edilmişlerdir (Gökçearslan Çifci, 2013: 12).

Çocuk haklarına dair sözleşme, çocukların kişisel, ekonomik, sosyal ve kültürel tüm haklarını bütüncül yaklaşımla ele almaktadır. İnsan haklarıyla bağlantılı tüm hakların çocuklara tanındığı sözleşmede insanlara uygulanabilecek tüm standartlar çocuklar söz konusu olduğunda yükseltilmiştir. Bunun nedeninin çocuğun özel ihtiyaçlarının dikkate alınmasını sağlamak olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, çocuk haklarına dair sözleşmede korunmaya ihtiyacı olan çocuklar, evlat edinme, ilköğrenim, anne-baba ile ilişkiler vb. yalnızca çocuklara mahsus konular da detaylı olarak düzenlenmiştir (Akyüz, 2018: 63).

Çocuk yüzyılı olarak kendini gösteren 20. yüzyılda bilimsel alandaki ilerlemeler, çocuk hakları konusunda yapılan çalışmalar ve çocukların gelişimsel özelliklerini dikkate alan bakış açısı ile çocuklara ilişkin tüm tanım ve kavramlar değişim geçirmiştir. Günümüzde çocuk ve çocukluğa ilişkin tanımlar çocukların gelişimsel özelliklerine ve haklarına önem veren, çocukları kişisel özellikleri ve çevresi ile bir bütün olarak değerlendiren, biyolojik, fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik tanımları da içine alan bir bakış açısıyla yapılmaktadır (Sağlam ve Aral, 2016: 45).

13. yüzyılda başlayıp 16. ve 17. yüzyıllarda gelişen çocukluğun keşfi modern çocukluk kavramının temelini oluşturmuştur. Modern anlamda kavramın ortaya çıkmasında ekonomik, sosyal, kültürel, politik ve dinsel nedenler önemli rol oynamıştır. Yükselen ulus devletler, sanayileşme, işbölümü, kentleşme, nüfus hareketlilikleri, kapitalizmin gelişmesi, emek süreçlerindeki değişim gibi gelişmelere ek olarak modern bilim ve teknolojinin gelişmesiyle beraber özellikle çocuk pedagojisinin, sağlığının, psikolojisinin gelişimi ve okullaşma olgusu çocukların kendilerine has doğalarına ilişkin bir farkındalık yaratmıştır. Bu farkındalık ile birlikte modern çocukluk kavramını kurmuş, çocukluk ile yetişkinlik arasındaki farklılığın tarihsel ve toplumsal nedenlerini meydana getirmiştir (Demir Gürdal, 2013: 8).

1.2. Çocuk İstismarı

Çocuk istismarı, 0-18 yaş arası çocukların zarar verici, kaza dışı ve önlenabilir bir davranışa maruz kalmaları olarak belirtilmektedir. Çocuk istismarı hem çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimini kısıtlayıcı davranışları hem de çocuğun istismar olarak algılamadığı ya da yetişkinlerin istismar olarak kabul etmediği davranışları içermektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) çocuk istismarını, “çocuğun sağlığını, fiziksel ve psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir yetişkin, toplum veya ülke tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar” (Yaşar ve Gültekin Akduman, 2007: 390) şeklinde tanımlamaktadır. Fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve ihmal çocuk istismarının türlerini oluşturmaktadır.

Fiziksel istismar, çocuğun sağlığına, gelişimine ve beden bütünlüğüne zarar veren davranışlar şeklinde ifade edilmektedir (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası, 2015: 12).

Anne-baba veya çocuğa bakmakla yükümlü kişiler tarafından 18 yaşından küçük çocuğun sağlığına zarar verecek şekilde fiziksel hasara uğratılması ya da yaralanma riski ile karşı karşıya bırakılmasıdır. En yaygın görülen ve tespit edilmesi en kolay istismar türü fiziksel istismardır. Çocuğu cezalandırma, öfke boşaltma veya itaati sağlama amacıyla çocuk, elle ya da aletle vücudunun herhangi bir yerinde iz bırakacak şekilde ya da şiddet uygulanarak hasara uğratılmaktadır (Tıraşçı ve Gören, 2007: 70).

Duygusal istismar; çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin çocuğun duygusal sağlığı ve gelişimi üzerinde olumsuz etkisi olan davranışları ve çocuk için uygun ve destekleyici bir ortam sağlamamasıdır. Bu istismar türü çocuğun hareketlerini kısıtlama, aşağılama, alay, tehdit ve sindirme, ayrımcılık, reddetme gibi davranışları içermektedir (WHO, 2002: 60). Duygusal istismar, cinsel ve fiziksel istismara göre daha yaygın görülen, daha zararlı ve tespit edilmesi daha zor olan bir istismar türüdür (Yaşar ve Gültekin Akduman, 2007: 392).

Cinsel istismar ise çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel isteklerinin doyumu için cinsel yönden kullanılması veya kullanılmasına izin verilmesidir (Sağır ve Gözler, 2013: 72). WHO'nun tanımına göre cinsel istismar, “çocuğun tam olarak anlayamadığı, onay vermesinin mümkün olamayacağı, gelişimsel olarak hazır olmadığı ya da toplumun normlarına aykırı olacak şekilde cinsel etkinliğe dâhil edilmesidir” (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası, 2015: 14). Çocuğun ikna edilmesi veya tehdit edilmesi sonucunda meydana gelen bu istismar türü toplumun neredeyse her kesiminde görülmektedir. Toplumsal düşünce yapısı gibi farklı nedenlerden dolayı cinsel istismar çocuklar ve aileleri tarafından gizlenmekte ve kayıtlara tam olarak geçmemektedir. Çocuğun psikolojisinde ve davranışlarında derin iz bırakan cinsel istismarın çocukluk döneminde yaşanmasının, çocuğun gelecekte cinsel istismar uygulayan bir birey olmasına neden olduğu belirtilmektedir (Doğanlı ve Karaörs, 2017: 84).

İstismara yatkınlığın genellikle anne-baba veya bir başka kimsenin çocukluk döneminde istismara uğramış olmaları, alkol ve madde bağımlılığı, ekonomik sıkıntı, ailede psikolojik ya da fiziksel hastalıklar, anne-babanın genç olması, çok sayıda çocuk sahibi olma ve parçalanmış aile yapısı ile ilişkisi olabilmektedir. İstismarın sonucu olarak çocuklar fiziksel, psikolojik, cinsel ya da sosyal yönden zarar görmekte, çocukların sağlığı ve güvenliği tehlikeye girmektedir (Tıraşçı ve Gören, 2007: 70-71). İstismara maruz kalan çocuklarda saldırgan davranışlarda bulunma, kaygı bozuklukları, yakın ilişki kurmakta zorluk çekme, eğitim hayatında başarısızlık, madde bağımlılığı, gelecekte istismar uygulayan bir birey hâline gelme gibi olumsuzluklar görülebilmektedir (Doğanlı ve Karaörs, 2017: 85).

Çocuk ihmali; ebeveynlerin çocuğun eğitim, sağlık, beslenme, barınma, duygusal gelişim ve güvenli hayat koşulları alanlarından biri veya daha fazlasında gelişmesini sağlamadaki başarısızlığıdır (WHO, 2002: 60). Ekonomik, coğrafi veya fiziksel şartlara bağlı olmaksızın bakmakla yükümlü olunan çocuğun kasıtlı olarak eğitimini, sağlığını, beslen-

mesini, barınmasını ve güvenli bir şekilde yaşamını sürdürmesini tehdit altına alan davranışlar olarak ifade edilmektedir (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası, 2015: 4). Çocuğun temel ihtiyaçlarının ihmal edilmesi sonucu bedensel, duygusal, ahlaki veya sosyal gelişiminin engellenmesidir. Çocuğa bakmakla yükümlü olan kimseler tarafından çocuğun beslenme, tıbbi, giyim, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması veya çocuğa hayat şartları için gerekli ilginin gösterilmemesi gibi çocuğun fiziksel ya da duygusal açıdan ihmal edilmesidir (Acehan vd., 2013: 594-597). Çocuk ihmali, mevcut imkânların çocuğun yararına kullanılmaması olduğu için olanakların kısıtlı olması, yoksul olmak, zor koşullarda yaşamak çocuk ihmalinin gerekçesi değildir (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası, 2015: 4-5). Çocuk ihmalinin fiziksel ihmal, eğitim ihmali ve duygusal ihmal olmak üzere farklı türleri bulunmaktadır.

Fiziksel ihmal, bakmakla yükümlü olunan çocuğun beslenme, sağlık, barınma, giyinme gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasında yoksunluk ya da yetersizlik şeklinde ifade edilmektedir. Bu ihmal türü çocuğun düzenli olarak beslenmemesi, yeterli giysi ve sağlık sorununda temel tıbbi gereksinimlerinin karşılanmaması veya çocuğun yeterince gözetilmemesi şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Eğitim ihmali; çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin kasıtlı olarak çocuğun eğitim ihtiyaçlarını karşılamaması, zorunlu okul çağında çocuğu okula göndermemesi, çocuğun okula devamsızlık yapmasına izin vermesi, okula devam eden çocuğun ise dersleri veya okuldaki problemlerine ilgisiz kalması durumudur. Duygusal ihmal ise bakmakla yükümlü olunan çocuğa sevgi ve ilginin gösterilmemesi, çocuğun destek ve denetimden yoksun bırakılmasıdır (Acehan vd., 2013: 597-598). Çocuğun duygusal gereksinimlerinin karşılanmaması, gerekli durumlarda psikolojik destek almaktan mahrum bırakılması (Yüksel ve Yüksel, 2015: 4), olumsuz davranışlarının umursanmaması duygusal ihmal olarak belirtilmektedir.

1.3. Çocuk Yoksulluğu

Yoksulluk, asgari yaşam standardının gerektirdiği eğitim, sağlık, beslenme, barınma, giyinme gibi en temel ihtiyaçları dahi karşılayabilecek gelir düzeyine sahip olamama durumudur. Ailenin gelir düzeyi ile çocukların fiziksel ve psikolojik yönden sağlıklı gelişmesi arasında ilişki bulunmaktadır. Ailede yaşanan yoksulluk çocukların gelişimini olumsuz etkilemektedir. Gelir düzeyinin düşük olduğu ailelerde yetişen çocuklar hem ailenin içinde bulunduğu psikolojiden olumsuz etkilenmekte hem de ihtiyaçlarını yeterince karşılayamamaktadırlar (Şenol ve Mazman, 2014: 244-246).

Yoksulluk içinde yaşamak çocukları yaşama, büyüme ve gelişme bakımından gereksinim duydukları imkânlardan yoksun bırakmaktadır. Çocukların bu imkânlardan yoksun olması onların bedensel, zihinsel, psikolojik ve sosyal gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Yoksulluk içinde yetişen çocukların yetişkinlik döneminde de yoksullukla karşılaşma riski yüksek olmaktadır. Bu durum bireylerin de kendi çocuklarını yoksulluk içinde yetiştirmelerine neden olabilmektedir. Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonunun (UNICEF) tanımına göre yoksul çocuklar; yaşaması, büyümesi ve gelişmesi için

gerekli olan maddi, manevi ve duygusal kaynaklardan yoksun bir şekilde yaşamaları nedeniyle haklarından faydalanamayan, potansiyellerini tam olarak geliştiremeyen ve topluma tam ve eşit üyeler olarak katılamayan kişilerdir (Avşar Kurnaz, 2009: 27-28).

Çocuk yoksulluğunun nedenleri farklı ölçeklerde pek çok etkene bağlı olarak şekillenmektedir. Ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyleri, işgücü piyasalarının yapısı, gelir dağılımı eşitsizliğinin boyutları, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin sosyo-kültürel yaklaşımları, aile yapıları, anne-babaların özellikle de annelerin eğitim seviyeleri, yoksulluğun nesiller arası geçişkenliğine kadar pek çok etken çocuk yoksulluğunun nedenlerini şekillendirmektedir (Metin, 2015: 169). Çok çocuklu ailelerde ve kırsal alanlarda büyüyen çocuklar, aileleri kente göç etmiş olan çocuklar, tek ebeveynli ailelerde büyüyen çocuklar, düzenli gelire sahip olmayan ve eğitim seviyesi düşük olan anne-babaların çocukları, engelli veya ailelerinde engelli birey bulunan çocuklar yoksulluk riski ile en fazla karşılaşan çocuklardır (Avşar Kurnaz, 2009: 50).

Ailenin gelir düzeyinde yaşanan sıkıntı çocukları hayata eksik koşullarda ve geriden başlamak zorunda bırakabilmektedir. Aile bireylerinin maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli rol oynayan ailenin gelir düzeyinin düşük olması, aile bireylerinin gelecekteki moral seviyelerini ve konumlarını da belirlemektedir (Şenol ve Mazman, 2014: 246). Yoksulluk çocukların bedensel ve zihinsel gereksinimlerinin karşılanmamasına, çocukların istismar ve sömürüsüne, şiddet ve ayrımcılığa uğramalarına neden olmaktadır (Karakaş ve Çevik, 2016: 896). Yoksulluk içinde yetişen çocukların düşük eğitim düzeyi, olumsuz sağlık koşulları, erken yaşta çocuk sahibi olma, madde bağımlılığı, suç işleme ve anti-sosyal davranış gösterme, düşük gelire sahip olma, işsizlik sorunu yaşama ve uzun süre devlet yardımına bağımlı kalma durumlarıyla karşılaşma risklerinin yüksek olduğu ifade edilmektedir (Avşar Kurnaz, 2009: 34-35).

1.4. Çocuk İşçiliği

Çocuk işçiliğinin en başta gelen nedeni yoksulluktur. Ailelerin yeterli bütçeye sahip olmaması çocuklarını çalışma hayatına itmelerine neden olmaktadır (Karakaş ve Çevik, 2016: 895). Yoksulluk nedeni ile çocuklar bedensel ve ruhsal sağlıklarını olumsuz yönde etkileyen ortamlarda çalıştırılmaktadır. Çocukların çalışması fiziksel, zihinsel, psikolojik ve sosyal gelişimlerini olumsuz etkilemektedir (Avşar Kurnaz, 2009: 44-46). Çocuk işçiliği çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikolojik gelişimini olumsuz etkileyen, eğitim hakkı başta olmak üzere diğer haklara da sahip olmasını engelleyen bir çalışma olarak belirtilmektedir (Karakaş ve Çevik, 2016: 894). Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) tanımına göre çocuk işçi; aile bütçesine katkıda bulunmak ve hayatını kazanmak amacıyla 15 yaşın altında çalışma hayatına atılan çocuklardır (Yıldırım, 2008: 6). Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 4'üncü maddesinde ise 14 yaşını tamamlamış, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretim eğitimi tamamlamış kişi olarak tanımlanmaktadır (T.C. Resmi Gazete, 2004).

Genellikle çocukların çocukluklarını yaşamalarını engelleyen, çocukların potansiyellerini

ve saygınlıklarını azaltan, çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimleri bakımından zararlı işleri kapsayan çalışma olumsuz olarak değerlendirilen çocuk işçiliği olarak tanımlanmaktadır (Taş ve Abbasigil, 2017: 28). Bu bağlamda çocuk işçiliği, çocuklar için fiziksel, zihinsel, psikolojik, sosyal veya ahlaki yönden zararlı ve tehlikeli işleri, çocukların okullarına düzenli olarak devam etmelerini engelleyerek okullarından erken ayrılmalarına neden olan işleri, çocukları okulları ile ağır ve aşırı uzun süren işleri birlikte yürütmek zorunda bırakan işleri kapsamaktadır (ILO, 2016). ILO tarafından 1999 yılında benimsenen 182 No'lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi'nin 3'üncü maddesinde çocukların kötü işlerde hiçbir şekilde çalıştırılmayacakları kabul edilmiştir. Çocuk kaçakçılığı, çocukların ticari cinsel istismarı ve fuhuş, her türlü kölelik, çocuk askerlerin kullanılması ve küresel anlamda tüm tehlikeli çocuk işçiliği biçimleri sözleşmede tanımlanan kötü işlere dâhildir (Avşar ve Ögütoğulları, 2012: 16).

Çocuk işgücü sorunu ülkelerin içinde bulunduğu yapısal sorunlara bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Sanayileşme sürecini tamamlayamamış, nüfus artış hızı yüksek, eğitim oranı düşük olan ülkelerde bireyler genellikle yoksulluğun zorlayıcı baskısı altında kalmaktadır (Yüksel vd., 2015: 26). Yoksulluk, işsizlik, göç, hızlı ve çarpık kentleşme, nüfus artışı, eğitim imkânlarının yetersizliği, eğitim düzeyi, geleneksel bakış açısı, işverenlerin çocuk işgücü talebi, mevzuat eksiklikleri ve denetim yetersizliği gibi faktörler nedeniyle çocuk işçiliği ortaya çıkmaktadır.

Araştırmalar, çocuk işçiliğinin en başta gelen nedeninin yoksulluk olduğunu göstermektedir. Ailelerin çocuklarının kazandığı paraya gereksinim duymaları çocuk işçiliğine neden olan belirleyici faktörlerden biridir. Yoksulluk içinde yaşamını sürdüren aileler gelirlerinin büyük bir kısmını beslenme ihtiyaçlarını karşılamak için kullanmaktadır. Çocuklarının para kazanması yoksul aileler için yaşamın sürdürülebilirliği bakımından önemlidir. Ailelerin asgari düzeyde geçinebilecek kadar yeterli bir gelire sahip olmaması çocukların küçük yaşlarda çalışma hayatına itilmesine neden olmaktadır. Çocukların erken yaşlarda işgücü piyasasında yer almalarının bir başka nedenini işsizlik oluşturmaktadır. Yetişkin işsizliği çocukların çalışma hayatına itilmesindeki etkenlerden biridir. Haneye mensup yetişkinlerin düzenli iş ve gelirden yoksun olmaları çocukları ailenin geçinebilmesi için çalışmak zorunda bırakmaktadır.

Çocuk işçiliğinin ortaya çıkmasının nedenlerinden biri olan göç, ekonomik kaynakların ve üretilen gelirin adil olmayan dağılımından kaynaklanmaktadır (Tunçcan, 2000: 245). Ülkenin sosyo-ekonomik imkânların dağılımında çeşitli mekânsal farklılıklar göstermesi göçün temel nedenini oluşturmaktadır. İller ve bölgeler arası gelişme farklılığına bağlı olarak bölgeler arası dengesizlik iç göçlerin nedeni ve sonucu olarak kısır döngüye yol açmaktadır. Kırdan kente göç eden işgücü, kentlere daha iyi bir iş bulabilme ve düzenli gelir elde edebilme amacıyla göç etmektedir. Ancak göç edilen kentte modern sanayinin gereksinim duyduğu nitelikli işgücü talebini karşılayamamaktadır. Eğitim seviyesi düşük

ve tarım sektörü dışında iş deneyimi olmaması nedeniyle bilgi ve teknolojiadaki hızlı gelişmelere uyum sağlayamamakta, enformel sektörde iş bulmakta veya kentsel işsizlik oranlarını arttırmaktadır. Kırdan kente göç edenlerin düşük eğitim düzeyi ve bu nedenle nitelikli işgücü gerektiren işlerde çalışamamaları yüksek gelir elde etmelerini engellemektedir. Göç ile birlikte beklenen refahın sağlanamamasının beraberinde getirdiği yoksulluk, tüm aile bireylerinin çalışma hayatına katılmasına yol açmaktadır (Sevinç vd., 2018: 71-78). Kırsal alanlardan kentlere göçle birlikte ortaya çıkan yoksulluk, çocukların eğitim hayatından uzaklaşmalarına ve çalışma yaşamına itilmelerine neden olmaktadır (Yüksel vd., 2015: 26). Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler bakımından hızlı ve çarpık kentleşme işsizlik başta olmak üzere beraberinde birçok sorunu ortaya çıkararak çocukların işgücü piyasalarına itilmesine neden olmaktadır. Kentleşmenin ekonomik kalkınmadan daha hızlı gelişmesi nedeniyle sanayi sektöründeki istihdam olanakları yetersiz kalmakta ve kente göç edenlere yeni iş imkânları yaratılamamaktadır. Göçün kırsal alanlardan sanayi bölgelerine hızlanması nedeniyle aile bireyleri iş bulamamakta ve ekonomik olarak zor duruma düşmektedir. Ortaya çıkan bu sorunlar çocukları sokaklarda veya onlara uygun olmayan sektörlerde çalışmaya itmektedir (Dur ve Öztürk, 2017: 618). Kente göçle birlikte devam eden düzenli gelirden yoksun olma durumuna bağlı olarak ekonomik açıdan çocuk işgücüne duyulan gereksinim devam etmektedir (Tunçcan, 2000: 245).

Çocuk işçiliğini ortaya çıkaran bir diğer neden de eğitim imkânlarının yetersiz olmasıdır. Bir ülkenin eğitim imkânlarının sınırlı olması, çocukların çalışma yaşamında yer alarak ailelerine yardımcı olmasına neden olmaktadır. Eğitim kalitesinin düşük olması, öğretmenlerin ilgisizliği, okulların kalabalık olması veya okul sayısının yetersiz olması gibi faktörler çocukların erken yaşta çalışma hayatında yer almasına neden olmaktadır (Taş ve Abbasigil, 2017: 29). Çocukların erken yaşlarda çalışma hayatına itilmelerinin nedenlerinden biri de eğitim düzeyidir. İlk başta ekonomik koşullar olmak üzere ailelerin düşük eğitim düzeyi ve bilinçsizliği çocukların eğitim hayatlarından kopup erken yaşlarda işgücü piyasalarına itilmelerine neden olan belirleyici faktörlerdir.

Asgari düzeyde geçinmeye yetecek kadar bütçeye sahip olmayan yoksul aileler çocuklarının eğitim masraflarını karşılayamamaktadırlar. Bu durum çocukların eğitimlerine devam edememelerine ve aileler çocuklarının gelire gereksinim duyduğu için onların çalışma hayatına itilmelerine neden olmaktadır. Okula devam edemeyen ve yeterli eğitim alamayan çocukların, aileleri gibi düşük gelirli, niteliksiz işgücünü beraberinde getirmesi yoksullukla sonuçlanmaktadır (Yüksel vd., 2015: 26). Ailelerin eğitim düzeylerinin düşük olması çocuk işçiliğinin en önemli nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Bu durum ailelerin çocuk yetiştirme ve sorumluluğu konusundaki bilgi seviyesinin eksikliğinden ve bilinçsizliğinden kaynaklanmaktadır. Eğitim düzeyi düşüklüğünün ailelerin çocuk sorumluluğunu tam anlamıyla kavrayamamalarına yol açması nedeniyle ebeveynler çocuklarının erken yaşta çalışma hayatının içinde yer almasının şimdiki ve gelecekteki risklerini tahmin edememektedirler (Fidan, 2004: 33-34).

Eğitim ve gelir düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarını okula göndermenin kısa ya da uzun vadede ekonomik fayda sağlamayacağına inanmaları çocukların çalışma hayatında yer almasını önemli derecede etkilemektedir (Kulaksız, 2014: 107).

Gelir ve eğitim seviyesi düşük ailelerde çocuk sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Çocukların erken yaşlarda çalışma hayatına itilmeleri hem hızlı nüfus artışının bir sonucunu hem de nedenini oluşturmaktadır. Hızlı nüfus artışı çarpık kentleşme, kentsel işsizlik ve gelir dağılımı gibi sorunlara sebep olmakta ve ailenin gelir seviyesinde meydana gelen hızlı düşüşler ailenin tüm üyelerini çalışmaya zorlamaktadır. Çocuğa yüklenen ekonomik değer ailenin daha çok çocuk sahibi olma eğilimine girmesine yol açmaktadır. Çocukların hane içindeki sayısına paralel olarak eğitime katılımları azalmakta, buna karşılık işgücüne katılımları artmaktadır (Tunçcan, 2000: 246).

Çocuk işçiliğinin yaygın olmasının nedenlerinden biri de geleneksel bakış açısıdır. Çocukların ev işlerinde veya tarlalarda ücretsiz aile işçisi olarak çalışması toplum tarafından kültürel bir değer olarak kabul görmektedir. Kırsal kesimlerden kentlere göç sonrası bu geleneksel bakış açısı kentsel alanda çocukların ücret karşılığında bir işyerinde çalışmasıyla yaşatılmaya devam etmektedir.

Çocuk işçi her zaman ucuz işgücü olduğu için işverenlerin çalıştırmak üzere çocuk işçi tercih etmesi de çocuk işçiliğinin önemli bir nedenini oluşturmaktadır. Çocuk işçilerin genellikle kayıt dışı çalıştırılması ve haklarını aramayı bilmemeleri işverenler tarafından tercih edilmelerine neden olmaktadır. Çocuk işçiliğinin bir diğer nedeni ise konu ile ilgili mevzuat eksiklikleri veya mevzuatın etkin uygulanmamasıdır (Avşar ve Öğütoğulları, 2012: 12). Dünyadaki hiçbir ülke 18 yaşın altındaki çalışan çocukları fiziksel, sosyal vb. tehlikelerden tam olarak korumayı başaramamıştır. Yasa dışı çocuk işgücü bu durumun somut örneğini teşkil etmektedir. Bu konuda çok az ülke tarafından gereken tedbirler alınmış; ancak yeterli olmadığı için tedbir alınmasını gerektiren birçok durum mevcuttur. Çocukların bedensel ve ruhsal gelişimleri devam ettiği için kendi başlarına sağlıklı karar verme yetisinden yoksundurlar. Çocukların istismara açık olan konumları kamu ve sosyal örgütlerin ilgisini çekmiş ve bu konuyla ilgili tanımsal ve yasal düzenlemeler getirilmiştir. Bazı sanayileşmiş ülkelerde çocuk işçiliğine karşı yasalar bulunmasına rağmen asgari yaş sınırının altında olması nedeniyle çalışması yasal olmayan birçok çocuğun kötü koşullarda ve kayıt dışı işyerlerinde çalışmakta olduklarına rastlanmıştır. Türkiye’de tarım sektöründe işgücünün denetiminin 50’den fazla işçi çalıştıran işyerlerinde yapılabilmesi mevzuatla ilgili en başta gelen sıkıntıdır. Çalışma yaşamını düzenleyen 4857 sayılı İş Kanunu’nun kapsamı dışında olması nedeniyle 50 ve 50’den daha az işçi çalıştıran tarım işletmelerinde işgücünün denetimi yapılmamaktadır. Çalışanların çoğunluğunun küçük tarım işletmelerinde istihdam edilmesi çocukların çalışma koşulları bakımından karşı karşıya kaldığı risklere karşı tarım sektöründe mesleki önlemler alınmasını hemen hemen imkânsız hâle getirmektedir (Kulaksız, 2014: 107-108).

Çocukların yaygın olarak istihdam edildikleri küçük işletmelerin, tarım ve sokakta yürütülen işler ile ev hizmetlerinin 4857 sayılı İş Kanunu'nun kapsamı dışında olmasının yanı sıra kanun kapsamında olan iş yerlerinin denetiminin etkin bir şekilde yapılmaması, denetim yapan kurum ve kişilerin denetimlerde çocuk işçiliğini görmezden gelmeleri ya da yaklaşım tarzlarındaki yetersizlikler ve cezai yaptırımların yetersizliği çocuk işçiliği alanındaki ciddi sorunlardır (Avşar ve Öğütoğulları, 2012: 12). ILO'ya göre çocuk işçiliğinin nedenleri ise hanenin yoksulluğu, sosyal korumadan yoksunluk ve yasal çalışma yaşının altındaki çocukların okula gitmesinin zorunlu olarak sağlanamamış olmasıdır (Karakaş ve Çevik, 2016: 895).

Çalışma yaşamı çocuk üzerinde fiziksel, zihinsel, psikolojik, sosyal ve ahlaki bakımdan olumsuz etkiler bırakmaktadır. Bunların içinde fiziksel etkiler en gözle görülebilen olumsuz etkileri oluşturmaktadır. Ağır fiziksel güçle yapılan çalışmalar çocuğun biyolojik gelişimini gerilet�erek bedeninde kalıcı hasarlar meydana getirebilmektedir. Kötü koşullar altında çalışmak çocukların psikolojik gelişimlerine zarar vermektedir. Çocuk işçiliği çocuğun eğitim hayatını da olumsuz etkilemektedir (Avşar ve Öğütoğulları, 2012: 14). Çalışan çocuklar genellikle okula devam edememekte ya da çalışan çocukların hem okula gidip hem de çalışmaları okul başarılarını olumsuz etkilemektedir. Sokakta çalışan çocuklar çocuk işçiliğinin bir türünü oluşturmaktadır. Çocukların sokakta çalışması saatlerce sokakta olmalarına ve eğitimlerinin aksamasına neden olmaktadır. Sokakta çalışan çocuklar beslenme sorunları yaşamakta ve sağlık sorunlarıyla karşılaşmaktadırlar (Avşar Kurnaz, 2009: 53). Sokakta çalışırken aile denetiminden ve korumasından uzak olmaları çocukların güvenliklerini tehlikeye düşürmektedir. Bu durum çocukların her türlü istismara ve sömürüye açık olmalarına neden olmaktadır. Çocuklar aile denetiminden uzakta ve kötü koşullarda çalışırken uyuşturucu madde kullanma ve suçta yönelme tehlikesi ile karşılaşmaktadırlar (Avşar ve Öğütoğulları, 2012: 15).

Ortadan kaldırılmak istenilen çocuk işçiliği kategorisine çocukların çalıştıkları işlerin hepsi girmemektedir. Çocukların evde ailesine yardımcı olmak, aile işletmesinde belirli işlerde çalışmak, okul saatleri dışında ve tatillerde cep harçlığı sağlayacak bazı işlerde çalışmak gibi sağlıklarına ve gelişimlerine zarar vermeyecek ve eğitimlerini aksatmayacak işlerde çalışmalarına genellikle olumlu bakılmaktadır. Çocukların onlara zarar vermeyen ve eğitimlerini aksatmayan işlerde çalışması gelişimlerini desteklemekte, onlara farklı beceriler ve deneyimler kazandırmakta ve onları gelecek dönemlerinde toplumun üretken üyeleri olmaya hazırlamaktadır (Taş ve Abbasigil, 2017: 28).

1.5. Sokak Çocukları

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) sokak çocuğunu, bir yetişkinin korumasından mahrum ve sokağı gerçek evi hâline getirmiş olan çocuk şeklinde tanımlamaktadır. Sokak çocuğı; sokağı mesken edinen, aile koruması ve desteğinden fazlasıyla yoksun olan çocuk olarak belirtilmektedir (Demirtaş vd., 2013: 5). UNICEF sokak çocuklarını, sokağın çocukları ve sokaktaki çocuklar olarak iki mevcut kategoriye

ayırmıştır. UNICEF tarafından ifade edilen sokağın çocukları, kentsel alanlarda sokaklarda yaşayan evsiz çocuklardır. Sokaktaki çocuklar ise sokaklarda çalışıp kazanarak geçimlerini sağlayan ya da para dilenen, aileleriyle bağlantıyı sürdüren ve gece evlerine dönen çocuklardır (UNICEF, 2001: 89).

Sokağın çocukları olarak kavramsallaştırılan grup eviyle bağlantısını koparmış, tamamen sokakta yaşayan çocuklardır. Sokaktaki çocuklar ise bir evi olan, sokakta çalışıp akşam düzenli olmasa da evine dönen, aile hayatını bir şekilde devam ettiren çocuklardır. Sokak çocukları, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3'üncü maddesinde ifade edilen korunmaya ihtiyacı olan çocuklar kapsamındadır. Bu kapsamda sokak çocukları, ebeveynleri tarafından ihmal edilip sosyal risklere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başboşluğa sürüklenen çocuklar kapsamında ele alınmaktadır (Şener ve Serdar, 2015: 106-107).

Sokak çocukları sorunu birçok nedenle ortaya çıkmaktadır. Bu nedenler göç ve göçle ilintili ortaya çıkan uyum problemleri, yoksulluk, işsizlik gibi ekonomik etkenler, arkadaş gruplarının etkisi, sokağın bireyi çeken yapısı ve sokakta özgür davranabilme imkânı, çocuğun aile bireyleri tarafından ihmal ve istismar edilmesi (Kızmaz ve Bilgin, 2010: 275), anne-babanın eğitimsizliği, aile içi şiddet, aile parçalanması, çok eşlilik, sık eş değiştirme gibi durumlardan çocukların olumsuz yönde etkilenmeleri, çarpık ve hızlı kentleşme, çocuğun potansiyel işgücü olarak kabul edilmesi nedeniyle erken yaşta çalışmaya başlaması, çocuğun kanunlar karşısında savunmasız kalması, sorunu ilgilendiren sektörler arası işbirliğinin az veya hiç olmaması şeklinde belirtilmektedir (Şener ve Serdar, 2015: 110).

Sokak çocukları sokak ortamlarında fiziksel ve sosyal risklerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Temizlik ve sağlık bakımından tehlike oluşturan işlerde çalışma, sokak ortamlarının hijyenik olmayışı, eğitim, sağlık, eğlenme-dinlenme ve boş zamanı değerlendirme imkânlarının olmayışı, yetersiz ve dengesiz beslenme, türlü kazalara maruz kalma, bedensel gelişim ve sağlık bakımından olumsuz etkilenme, suça itilmeye karşı korunmasız olma (Demirtaş vd., 2013: 9), uyuşturucu, sigara, alkol, tiner gibi bağımlılık yapan maddeleri kullanmaya alışma, gasp, hırsızlık gibi suçları işlemeye eğilimli olma, yaralama, dayak ve ölme gibi şiddet tutumları ile karşılaşma (Kızmaz ve Bilgin, 2010: 276), sosyal güvenliğin sağladığı yararlardan yoksun olma sokak çocuklarının karşılaştıkları fiziksel risklerdir. Sokak çocuklarının karşılaştıkları sosyal riskler ise ruhsal ve sosyal gelişimlerinin tehlikede olması, ihmal ve istismara müsait ortamlarda bulunma, sosyal ortamlarda kimlik çatışması, rol çatışması vb. problemler yaşama, sorumsuz ve başına buyruk olma, alkol ve madde bağımlıları, dilenci çocuklar ve çeteler ile aynı ortamda bulunma, organize marjinal yetişkin grupların ilgi odağı olma, yasadışı faaliyetlere karıştırılma, kötü muamele görmek, azarlanmak, aşağılanmak, küçümsenmek gibi durumlarla karşılaşma ve saldırgan tutumlar geliştirme şeklindedir (Demirtaş vd., 2013: 10).

1.6. Çocuk Suçluluğu

Çocukların bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımdan gelişimlerini tam olarak tamamlamamış, toplumdaki rol ve görevlerini öğrenmekte, bakıma ve eğitime ihtiyaçları olmalarından dolayı yaşamlarında risklerle karşılaşma ihtimalleri yüksektir. Çocuklar sosyal ve hukuk normlarına uyum göstermede zorluklar yaşamaktadırlar. Çocukların uyum göstermede zorluklar yaşaması normal olmayan davranışlar ile sağlıksız ortamlara yönelmesine ve suça karışmasına neden olabilmektedir. Ekonomik, sosyal ve ailevi nedenlerle hayat standartlarının altında çocukluk dönemi geçiren çocuklar sorunlu bireyler olarak topluma karışmaktadırlar. Çocuklar toplumun ortak değerlerine aynı büyüklükte uymalarının zor olması nedeniyle suç kabul gören davranışlar gösterebilmektedirler (Bülbül ve Doğan, 2016: 32).

Türk hukuk sistemine göre 18 yaşını doldurmamış, yürürlükteki ceza yasalarına göre suç sayılan bir davranışı ortaya koyan kişi suçlu çocuk olarak belirtilmektedir (Ereş, 2009: 90). 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (2005: 1) “kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiil işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu” suça sürüklenen çocuk olarak tanımlamaktadır.

Çocuk suçluluğunun bireysel ve çevresel nedenleri bulunmaktadır. Biyolojik, psikolojik, fiziksel özellikleri ve benlik tasarımı çocuğun suç işlemesinde etkili olan bireysel nedenlerdir. Tek başına bir etken olmayan bireysel nedenler çevresel nedenlerle etkileşimi sonucu suç işlemeye zemin hazırlamaktadır. Bu etkileşimde çevresel nedenler bireysel nedenlerden daha etkili olmaktadır (Ereş, 2009: 90). Çocuğun en yakın çevresi olan ailesi, okul ve akran grubu çocuğun suça itilmesinde etkili olan çevresel nedenleri oluşturmaktadır.

Aile içi ilişkilerin ve aile fertlerinin birbirlerine karşı davranışlarının olumsuz olması nedeniyle çocuğun gelişimi olumsuz yönde etkilenerek çocuk suça yönelmektedir. Çatışma ve kavgaların yaşandığı aile ortamında yaşayan ve özellikle aile sevgisinden yoksun olan, ailesi tarafından reddedilen çocuklar diğer çocuklara göre suç işlemeye daha eğilimli olmaktadır. Ailenin suçlu ya da alkolik olması, terk, boşanma veya ölüm gibi nedenlerle ebeveynlerden biri ya da her ikisinin de yokluğu, ihmal, fiziksel bir engel veya hastalık sebebiyle ebeveynlerin denetimsizliği, evin çok kalabalık olması, işsizlik, gelir yetersizliği, annenin çalışması, aşırı baskı ve kıskançlık (Ereş, 2009: 90-91) çocukların suça itilmesine neden olan ailesel risk faktörleridir.

Okul, çocuk suçluluğunda önemli etkenlerden birisini oluşturmaktadır. Okulda başarısız olan, eğitim motivasyonu düşük olan ve kendilerini okul ortamına yabancılaşmış hisseden öğrencilerin suç davranışı gösterme ihtimalinin yüksek olduğu ifade edilmektedir. Okulu sevmeyen, okulun amaçlarını gerçekleştiremeyeceğine inanan, gelecek planları ve mesleki beklentileri olmayan çocukların diğer çocuklara göre daha fazla suç işledikleri belirtilmektedir (Bülbül ve Doğan, 2016: 34-35). Okul, ailesinden sonra çocuğun karşılaş-

tığı ilk sosyal çevredir. Okulun başarısı veya başarısızlığı çocuğun bütün hayatını etkilemektedir. Çocuğun sosyalleşmesinde diğer bir boyutu akran grubu oluşturmaktadır. Çocuğun suça eğilimli ve risk faktörleri içeren grup özellikleri gösteren akran grubunun içinde yer alması bu davranışlara itilmesine neden olabilmektedir (Ereş, 2009: 91).

Sokakta yaşayan ya da sokaktaki çocuklar çeşitli nedenlerle hayat standartlarının altında geçirdikleri çocukluk sürecinin ardından suça itilme riski olan bireylerdir. Sokak çocukları, sokağı genelde hem çalışma hem de dilencilik yapma, uyuşturucu madde kullanma ve satma, başkalarına sataşma, birtakım tacizlerle insanları rahatsız etme, gasp, hırsızlık ve cinayet vb. suçlar işleme gibi rahat davranabilecekleri bir alan ve evleri olarak kullanılmaktadırlar. Sokak çocukları sokaktaki tüm tehlikelere açık olmaları nedeniyle zamanla suça eğilimli hâle gelmektedirler (Bülbül ve Doğan, 2016: 35).

1.7. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklar

Çocuk, doğumundan itibaren reşit oluncaya kadar bedensel ve ruhsal açıdan tamamen gelişmemiş olması nedeniyle özel olarak korunması gereken, kendine özel ihtiyaçları ve hakları olan insandır (Atatürk Üniversitesi, 2013: 4). Çocukların korunmasına yönelik önemli düzenlemeler içeren 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda korunmaya ihtiyacı olan çocuk tanımı yapılmıştır. Korunmaya ihtiyacı olan çocuk, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3'üncü maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır:

Beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; anne veya babasız, anne ve babasız, anne veya babası ya da her ikisi de belli olmayan, anne veya babası ya da her ikisi tarafından terkedilen, anne ya da babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuğu ifade eder (T.C. Resmi Gazete, 1983).

5395 sayılı Kanunun 3'üncü maddesinde ise bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimleri ile şahsi güvenliği tehlikede olan, ihmal edilen veya istismara uğrayan ya da suç mağduru çocuk şeklinde tanımlanmaktadır (T.C. Resmi Gazete, 2005). Bakıma ihtiyacı olan çocuklar, zihinsel ve bedensel engelli çocuklar, çalışan çocuklar, sokak çocukları, tinerici çocuklar korunmaya ihtiyacı olan çocuk kavramının farklı kategorilerini oluşturmaktadır.

Maddi imkânsızlıklar, çocuğun anne-babasını veya her ikisini de kaybetmiş olması, anne-babanın sağlık durumları ve psikolojik problemleri, ailenin parçalanması (İnce vd., 2014: 99), çocuğun anne-babası tarafından terk edilmesi, anne ya da babası tarafından ihmal veya istismar edilmesi, çocuğun bedensel ve ruhsal gelişiminin risk altında olması çocukların korunmaya muhtaç duruma gelme nedenleri arasındadır (Çetin, 2010: 2). Bu nedenler sonucunda çocuklar korunmaya muhtaç duruma gelmekte ve devletin koruma yöntemlerinden biriyle himaye edilmektedirler. Çocuklar aile yaşamlarında karşılaştıkları olumsuzluklar nedeniyle koruma altına alınmakta; ancak koruma altına alındıktan sonra da yaşamlarında bir takım sorunlar yaşamaya devam etmektedirler.

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar toplum tarafından dışlanma, güven sorunu, insan ilişkilerinde sıkıntı, yalnızlık sorunu, psikolojik problemler, eğitim alamama veya tamamlamama, iş hayatı ile ilgili sıkıntılar (iş bulamama vb.), maddi zorluklar, suça ve şiddete eğilim, bağımlılık (alkol, sigara, madde vb.), sevgi eksikliği, insanların onlardan faydalanmak istemesi, düzen sorunu oluşması gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Geçmişi veya ailesi ile ilgili önyargılı yaklaşılması, kötü alışkanlıklara sahip olduğunun düşünülmesi, suça veya şiddete eğilimi olduğunun düşünülmesi, aile kültürü eksikliği nedeniyle evlilik veya aile yaşamına uyum sağlayamayacağının, eşine veya çocuklarına karşı ilgisiz olacağının düşünülmesi, ailesine ya da arkadaşlarına karşı sorumluluk almaktan kaçınacağı endişesi, geçmişinde istismara uğramış olduğu çekincesi, maddi durumu ve eğitim durumundan kaynaklı yetersizlik algısı gibi sorunlar sosyal hayatta karşılaştıkları sorunlardır. İş dünyasında ise işveren tarafından güven sorunu oluşması, şiddete ve suça eğilimli olarak algılanması, madde bağımlılığı vb. kötü alışkanlıklara sahip olduğunun düşünülmesi, iş için yeterli görülmemesi, diğer çalışanlar ile anlaşamayacağının düşünülmesi, şirket içi kurallara uymayacağının düşünülmesi, şirket kültürüne uyum sağlamayacağının düşünülmesi, işverenin geçerli bir neden olmaksızın başkasını tercih etmesi veya iş vermemesi, işverenin daha düşük maaşla çalıştırarak sömürmesi (Koruncuk Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı, 2013: 10-13) gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar.

1.8. Sosyal Politika Kavramı

Emek sınıfı Batı Avrupa’da gerçekleşen Sanayi Devrimi’nin meydana getirdiği büyük zenginliği oluşturmuş; ancak bu zenginlikten yeterli pay alamamıştır. Emek sınıfının içine düştükleri zor koşulların sonucu olarak 19. yüzyılda sosyal politika ortaya çıkmıştır. Sosyal düzeni insanların oluşturduğu fikri kabul edilmeye başlamış ve bu andan itibaren daha adil ve sürdürülebilir bir toplumsal düzenin temellerinin araştırılması ve politikalar üretilmesine yönelik çabalar sosyal politikayı oluşturmuştur (Bozkır Serdar, 2015: 1).

18. yüzyıl sonlarında İngiltere’de başlayan Sanayi Devrimi’nin koşulları yeni bir iş ilişkisinin ve statüsünün oluşmasına yol açmıştır. Sanayinin ilerleyip yaygınlaşmasıyla beraber işçilerin sayıları da çoğalmıştır. Sanayi Devrimi’nin yaşandığı ülkelerde fabrikalarda çalışanlar, fabrikalarda çalışmak için iş arayanlar ve bu kişilerin aile üyelerinden meydana gelen yeni bir sosyal sınıf ortaya çıkmıştır. Sanayi Devrimi’nin klasik liberal ekonomi felsefesi ile hukuki eşitlik ve sözleşme serbestisine dayalı hukuk düzeni çalışma ve hayat koşullarının gittikçe zorlaşmasına neden olmuştur. Toplum içinde yaşanan olumsuzluklar diğer kesimlere de yansımıştır. Böylelikle sanayileşen ülkelerin devletleri, işçi sınıfının iş ilişkileri ve yaşamlarının korunmasına yönelik kararlar almaya ve hukuk kuralları ile bu kararları uygulamaya yönelmişlerdir. İlk olarak, kadın ve çocukların, son olarak da erkek işçilerin iş ilişkileri ile yaşamlarında özel olarak korunmasını öngören ilkeler ve bu yönde başlatılan uygulamalar yeni bir çalışma alanı oluşturmuştur. Bu ilkeler ve uygulamalar yeni bir çalışma alanı oluşturarak Sosyal Politika

bilim dalının da doğmasına yol açmıştır (Altan, 2007: 3-4). Bilimsel anlamda sosyal politika kavramı ilk kez Almanya’da, 19. yüzyılın ikinci yarısında Prof. Wilhelm Heinrich Riehl tarafından bir çalışmada kullanılmıştır. Sosyal politika kavramı, 1873 yılında Almanya’da Sosyal Siyaset Derneği’nin kurulmasıyla geniş bir alana yayılmış ve bilimsel bir niteliğe bürünmüştür. Bu derneğe katılan ilim, iktisat, siyaset ve basın çevrelerinden katılan aydınlar, sosyal politika akımının hem sosyal teoride hem de uygulamada yaygınlaşmasına katkıda bulunmuşlardır. Tarihi kökenlerine inildiğinde sosyal politika kavramı özellikle Sanayi Devrimi sürecinde ortaya çıkan işçi sınıfının sorunlarıyla birlikte önem kazanmaya başlamıştır (Seyyar, 2011: 12-13). Altan bu dönemde sosyal politikayı:

Bu dönemde Sosyal Politika; devletin, işçi statüsü altında çalışanları iş ilişkileri ve yaşamında, kötü niyetli olabileceği varsayılan fabrika sahiplerine ya da olumsuz çalışma koşullarına karşı koruyabilmek amacı doğrultusunda benimsemiş olduğu ilkeleri, bu çerçevede aldığı kararları ve sürdürdüğü uygulamaları konu alan bir bilim dalı (Altan, 2007: 4).

olarak tanımlamıştır. Sosyal politika, sanayileşmenin ve dönemin liberal kapitalist iktisat politikası anlayışının ortaya çıkardığı olumsuz sonuçları gidermeye yönelik, kapitalizmi muhafaza edecek ve kapitalizmin yarattığı sorunları ortadan kaldıracak politikaları içermektedir (Bozkır Serdar, 2015: 1). Sosyal politika önce işçilerin sorunlarına çözümler getirme amacıyla ortaya çıkmıştır. Daha sonra toplumun tüm kesimlerinin problemlerine yönelmiş ve tüm vatandaşların refah seviyelerini yükselten bir mekanizma durumuna gelmiştir. Günümüzde meydana gelen gelişmeler sosyal politikanın anlam ve uygulamalar bakımından köklü bir değişim içine girmesine neden olmuştur. Sosyal politikanın devlet eliyle yürütülen ve topluma dönük politikalar olması itibarıyla sosyal politikayı sürekli bir döngü içerisinde olan ve değişen sosyolojik ve siyasi olaylar sebebiyle etkileyen değişimler sosyal politika çizgisinin de farklı bir boyuta çekilmesine imkân sağlamıştır. İlk olarak piyasanın küreselleşmesine bağlı olarak ortaya çıkan çok boyutlu problemler ve bu bağlamda değişen devlet anlayışı, son olarak da toplumun yapısında ve ihtiyaçlarında oluşan değişiklikler sosyal politika anlayışını sürekli olarak kendini yenileyen politikalar bütünü durumuna getirmiştir (Yüksel, 2014: 10-15).

1.8.1. Dar anlamda sosyal politika

Dar anlamda sosyal politika, kapitalist iktisat düzeninde işçi ve işveren sınıfı arasındaki zıtlıkları ve mücadeleleri mümkün olduğu takdirde ortadan kaldırmaya, mevcut düzeni sürdürmeye ve güçlendirmeye yönelmiş bir siyaset olarak ortaya çıkmıştır (Tuna ve Yalçıntaş, 2011: 33). Sanayi Devrimi ile birlikte ortaya çıkan yeni ekonomik düzende işverenlerin ücretleri daha da aşağı düşürüp kazançlarını arttırması, işçi ve işveren sınıfları arasında gelir farkını giderek açmıştır. Dar anlamda sosyal politika, kapitalist ekonomik düzen içinde emek ve sermaye arasındaki adaletsizliği barışçı yöntemlerle sonlandırmaya, ekonomik ve sosyal düzeni devam ettirmeye yönelik politikalar olarak ortaya çıkmıştır (Bozkır Serdar, 2015: 4). Sosyal politikanın ortaya çıkışıyla, düşük ücret-

le uzun süreli çalıştırılan işçiler sermaye sahiplerine karşı bir hak arama süreci başlatmış ve emek sınıfının bu çabaları sonucunda sosyal güvenlik ve sosyal haklar konusunda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu tepkisel olaylar sosyal politikanın oluşumuna zemin hazırlamıştır (Yüksel, 2014: 21). Altan (2007: 9)’a göre dar anlamda sosyal politika, “işçi statüsü altında çalışanların, işverene ve olumsuz çalışma koşullarına karşı korunmasını öngören kamusal karar ve uygulamaları konu alan sosyal bilim dalı” olarak tanımlanmaktadır.

Dar anlamda sosyal politika iki şekilde açıklanmaktadır. Birincisi, ekonomik yönden güçsüz ve bağımlı insanları sermayeye karşı korumak ve sömürülmelerini önlemek amacıyla devletin müdahalesi ile sınıflar arasında denge ve uyum sağlayıcı tedbirler alınmasıdır. İkincisi ise sömürünün devlet müdahalesi ile doğrudan önlenmesi ve toplumdaki sınıflar arasında dengenin bozulmaması için verilen hak ve özgürlüklerin devlet tarafından ihlâl edilmemesi ve başkalarına karşı korunmasıdır (Bozkır Serdar, 2015: 4). Dar anlamda sosyal politika türü ve yaklaşımı, özelde işçi ve işveren arasındaki dengesizlikleri ve çelişkileri, genelde sınıflar arasındaki gerginlikleri gidermeye ve sosyal sınıflar arasında uyum sağlamaya yönelik sosyal politikalar (Seyyar, 2011: 25).

1.8.2. Geniş anlamda sosyal politika

Başlangıçta işçi ve işveren sınıfları arasındaki sorunları çözmek amacıyla ortaya çıkan sosyal politika, zaman içinde toplumun farklı kesimlerine ve çeşitli sosyal sorunlara yönelmiş, sosyal düzeni ve bütünlüğü ilgilendiren daha geniş kapsama ulaşmış ve tüm fertlerin sosyal gelişmesini sağlamayı ve hayat koşullarını iyileştirmeyi hedefleyen bir vatandaşlık hakkına dönüşmüştür (Bozkır Serdar, 2015: 5). Geniş anlamda sosyal politika, tüm sosyal grupların farklı sosyo-ekonomik ve psiko-sosyal sorunlarını tespit etmekte ve bu sorunların çözümüne yönelik çareler aramaktadır. Tüm sosyal sınıfların ve grupların eğitim, sağlık, konut, sosyal güvenlik gibi sorunlarını çözme görevini üstlenen geniş anlamda sosyal politika, sosyal devletlerin farklı sosyal sorunların çözümünde en önemli vasıtası durumuna gelmiştir (Seyyar, 2011: 26). Altan (2007: 9)’a göre geniş anlamda sosyal politika “toplumda bağımlı çalışan, sosyal ve ekonomik yönden güçsüz, özel olarak bakım ve gözetim gereksinimi duyan kesimlerin karşılaştıkları ya da karşılaşılabilecekleri olumsuzluklara karşı korunmasını öngören politikaları konu alan bir sosyal bilim dalı” olarak tanımlanmaktadır.

Geniş anlamda sosyal politika sosyal düzende huzursuzluk yaratmaya yönelik tüm çatışmalarla ilgilenmektedir. Toplumsal bütünlüğü parçalama eğilimi gösteren çatışmaların ve gerginliklerin barışçı ve farklı sosyal tarafların ortaklaşa kabul edeceği yöntemlerle ortadan kaldırılmasına yönelik politikalar üretmektedir. Sosyal refahın ve barışın sağlanması için ekonomik oluşumların sosyal sınıflar arasında yaratması mümkün adaletsizlikleri ve dengesizliklerini gidermeye, ulusal ve uluslararası tüm değişikliklerden etkilenerken sosyal bütünlüğü pekiştirmeye yönelik her türlü tedbiri içermektedir (Bozkır Serdar, 2015: 5-6). Geniş anlamda sosyal politika eğitim, sağlık, gelir dağılımı, yoksulluk,

işsizlik, istihdam, sosyal güvenlik, çalışma yaşamı, konut, ulaşım, göç, terörizm, şiddet, istismar, sosyal dışlanmışlık ve ayrımcılık gibi birçok sorun alanlarıyla ilgilenmektedir. Hemen hemen bütün sosyal alanların, tüm sosyal sınıfların ve çocuklar, kadınlar, yaşlılar, engelliler, gençler, işsizler, göçmenler ve eski hükümlüler gibi tüm sosyal grupların sorunlarının çözümüne yönelik politikaları içermektedir.

1.9. Belediye ve Büyükşehir Belediyesi

1.9.1. Belediye kavramı

Belediye kavramı 19. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Belediye kelimesi kökeni bakımından Arapça olan şehir, memleket anlamlarına gelen beled veya belde kelimelerinden gelmektedir (Aka, 2018: 25). 5393 sayılı Belediye Kanunu (2005: 1)'nda belediye, “belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi” şeklinde tanımlanmaktadır.

Tarihi gelişimi incelendiğinde Osmanlı Devleti'nin bugünküne benzer nitelikte belediye kurma çabası Tanzimat Fermanı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Tanzimat Fermanı'ndan sonra Batılı ülkelerden yurda dönen aydınlar, bu ülkelerdeki belediye hizmetlerinin bulundukları kentlerde gerçekleştirilmesini ve İstanbul'da da belediye teşkilatının kurulmasını talep etmişlerdir. Bu sırada II. Mahmut Dönemi'nde kadıların denetim fonksiyonu ve yaptırım gücünü kaybetmesi üzerine meydana gelen boşluğu doldurmak, hizmetlerin kontrolünü sağlamak ve özellikle vergileri tahsil etmek üzere 1826 yılında İstanbul'da İhtisab Nezareti oluşturulmuş; ancak 1839 yılından sonra İhtisab Nezareti belediye hizmetleri alanında etkinliğini kaybetmiş, 1854 yılında başlayan Kırım Savaşı koşullarında belediye hizmetlerindeki yetersizlik daha da belirginleşmiştir (Tuncay, 2013: 2-3). Kırım Savaşı'nın başkentte meydana getirdiği karmaşıklığı bir düzene koyma isteği ve Avrupa başkentlerine göre İstanbul'un kötü hâlde olduğu fikrinin yabancı ve azınlık tebaa tarafından dile getirilmesi neticesinde belediyecilik anlayışına geçilmesi gerçekleşmiştir. 1855 yılında İstanbul Şehremaneti adıyla ilk belediye kurulmuştur. 1868 yılında Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi çıkarılmıştır. Nizamname ile İstanbul Şehremaneti iki kademeli federal bir yapıya dönüştürülmüştür. İstanbul Şehremaneti ile alt kademedede oluşturulan 14 belediye dairesinin bağlantısı sağlanmıştır (Özçelik, 2014: 1119). Tanzimat Fermanıyla başlayan yenilik hareketleriyle birlikte kurulan ilk yerel yönetim birimi olan İstanbul Şehremaneti, İstanbul halkının mahalli düzeydeki ortak ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kurulmuştur (Aka, 2018: 17).

İkinci Meşrutiyet döneminde İstanbul'da belediye teşkilatı Dersaadet Teşkilatı Belediyesi Hakkında Kanunu Muvakkatı ile yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile şehremini meclisi ve belediye daireleri kaldırılarak yerlerine encümen organı getirilmiş ve belediye şubeleri oluşturulmuştur. 1877 yılında kabul edilen Dersaadet Belediye Kanunu ve oluşturulan bu yönetim yapısı 1930 yılına kadar çeşitli değişikliklerle uygulanmıştır (Yörükoğlu, 2009: 12). 1930 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nde belediyelerle ilgili ilk yasa

olan 1580 sayılı Belediye Kanunu kabul edilmiştir. 1580 sayılı Kanun, Türkiye’deki belediyeçilik deneyimine önemli katkı sağlamıştır. 1580 sayılı Kanun, 75 yıllık bir uygulamadan sonra yerini bugün geçerli olan 2005 yılında kabul edilen 5393 sayılı Kanuna bırakmıştır (Eryılmaz, 2012: 192).

1.9.2. Büyükşehir belediyesi kavramı

Büyük yerleşim yerleri ile onları çevreleyen alanlar olarak kullanılan büyükşehir kavramı kökeni açısından Yunanca kökenli olan metro (ana, asıl) ve polis (kent) sözcüklerinden oluşmaktadır. İlk olarak, antik çağların kent devletlerini ifade etmek için kullanılan kavram, daha sonra Londra, Paris, Tokyo, New York gibi büyük yerleşim merkezlerini tasvir etmek için kullanılmıştır. Büyükşehir kavramı, 1981 yılında kabul edilen 2561 sayılı Büyük Şehirlerin Yakın Çevresindeki Yerleşim Yerlerinin Ana Belediyelere Bağlanmaları Hakkında Kanun ile mevzuatımıza girmiştir. Kavramsal olarak günümüzde anakent, metropol ve metropoliten gibi farklı şekillerde de ifade edilmektedir (Karakaya, 2012: 1). 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004: 1)’nda büyükşehir belediyesi, “sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi” şeklinde tanımlanmaktadır.

1855 yılında kurulan ilk belediye teşkilatı olan İstanbul Şehremaneti’nin yönetim yapısı iki kademeli federal bir yapıya 1868 yılında çıkarılan Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi ile dönüştürülmüştür. Alt kademede 14 belediye dairesi oluşturulmuştur. Alt kademede oluşturulan 14 belediye dairesinin İstanbul Şehremaneti ile bağlantısı sağlanmıştır. Bu yönetim yapısı, yerel yönetim tarihinde ilk büyükşehir yönetim modelini teşkil etmektedir (Özçelik, 2014: 1119). 1855 yılında fiili olarak kurulan İstanbul Şehremanetinin üstlendiği görev ve sorumluluklar, günümüzdeki büyükşehir belediyelerinin üstlendiği görevlere benzerdir (Kalaycı, 2018: 93).

Türkiye’de büyükşehir yönetim modelleriyle ilgili arayışlar 1980’li yıllarda hız kazanmış, büyükşehir belediye yönetim sistemine 1981 yılında geçilmiştir (Tuncay, 2013: 13). 1981 yılında 2561 sayılı Kanun kabul edilmiş; ancak bu düzenleme büyük şehirlerin sorunlarını çözmede yeterli olmamıştır. 1982 Anayasası’nın 127’nci maddesinde, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim modelleri oluşturulabileceği hükme bağlanmıştır. Bu hüküm uyarınca, büyük şehirlerdeki belediye yönetimini yeniden düzenlemek için 1984 yılında 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun kabul edilmiştir (Eryılmaz, 2012: 204-205). 1984 yılında kabul edilen 3030 sayılı Kanun ile Türkiye’de büyükşehir belediye sistemi gündeme gelmiştir. Bu kanun ile büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyesi kavramları Türk yerel yönetimler yazınına girmiştir. 3030 sayılı Kanun, yerini 2004 yılında yürürlüğe giren 5216 sayılı Kanuna bırakmıştır (Tuncay, 2013: 14). Türkiye’de büyükşehirlerde iki kademeli bir yönetim modeli, 1984 yılında yürürlüğe giren 3030 sayı-

lı Kanun ve 2004 yılında kabul edilen 5216 sayılı Kanun ile oluşturulmuştur (Özçelik, 2014: 1121). Türkiye’de belediyeler, 5393 sayılı Kanuna tabi olan klasik belediyeler ile 5216 sayılı Kanuna tabi olan büyükşehir belediyelerinden oluşmaktadır. Klasik belediyeler coğrafi alana göre il belediyesi, ilçe belediyesi veya belde belediyesi şeklinde örgütlenebilmektedir. Büyükşehir belediyeleri ise iki kademeli yapıya sahiptir. Bir tarafta büyükşehir belediyesi diğer tarafta büyükşehir ilçe belediyeleri yer almaktadır (Selek Öz, 2013: 2).

BÖLÜM II: TÜRKİYE’DE ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGULANAN SOSYAL POLİTİKALAR

Bu bölümde Türkiye’de çocukların yaşadığı genel sorunlara yönelik istatistiki veri analizi yapılmış ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler verilmiştir. Türkiye’de çocuklara yönelik uygulanan sosyal politikalara yer verilmiştir.

2.1. Türkiye’de Çocukların Yaşadığı Genel Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimlerini henüz tamamlamamış, toplumdaki rol ve görevlerini öğrenmekte olmaları nedeniyle çocukların yaşamlarında risklerle karşılaşma ihtimalleri yüksektir. Bundan dolayı çocuklar istismar, kötü muamele vb. sorunlara karşı korunmaya; yoksulluk, eğitim, sağlık, beslenme, barınma vb. sorunlarının çözümüne ihtiyaç duymaktadırlar. Çocukların yaşadığı sorunlara çözüm getirilmediği takdirde sorunlar daha da büyüyerek başka sosyal sorunları beraberinde getirmektedir.

Türkiye’de çocukların yaşadığı genel sorunlar arasında çocuklara yönelik cinsel istismar, çocuk yoksulluğu, çocuk işçiliği, sokak çocukları ve çocuk suçluluğu sorunları öne çıkmaktadır. Aşağıda Türkiye’de çocukların yaşadığı genel sorunlara yönelik istatistiki veri analizi yapılmış ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri verilmiştir.

2.1.1. Çocuk istismarı sorunu

Türkiye’de çocuk istismarı en fazla çocuklara karşı işlenen cinsel suçlarda öne çıkmaktadır. Cinsel istismar çocukların hayatında derin yaralar açan bir sorunu teşkil etmektedir. Çocuklara karşı işlenen cinsel istismar suçu genellikle ortaya çıkmamaktadır. Damgalanma korkusu, aile içi bir sorun olarak görülmesi, bilgi eksikliği, nereye başvurulacağının bilinmemesi gibi nedenlerle cinsel istismar suçu çoğunlukla çocuklar ve aileleri tarafından bildirilmediği için gizli kalmaktadır. Bu nedenle çocuk istismarı vakalarının sayısı kayıtlara tam olarak geçmemektedir.

2016 yılında güvenlik birimlerine cinsel suç mağduru olarak gelen 0-17 yaş arası cinsel suç mağduru çocuk sayısı 2014 ve 2015 yıllarına göre artış göstermiştir. Bu suçtan mağdur olan çocuk sayısı 2014 yılından 2016 yılına gelindiğinde yüzde 33 oranında artış göstermiştir. 2015 yılına göre 2016 yılında cinsel istismar suçuna maruz kalan çocuk sayısında 4 bin 188 kişilik artış meydana gelmiştir.

2014-2016 yılları arasında cinsel suçlar nedeniyle güvenlik birimlerine cinsel suç mağduru olarak en çok kız çocukları gelmiştir. 2014-2016 yılları arasında en çok 15-17 yaş grubundaki kız çocukları cinsel suç mağduru olarak gelmiştir. İkinci sırada 12-14 yaş grubundaki kız çocukları yer alırken üçüncü sırada 11 yaş ve altındaki kız çocukları yer almıştır. Erkeklerde ise en çok 11 yaş ve altındaki erkek çocukları cinsel suç mağduru olarak gelmiştir. İkinci sırada 12-14 yaş grubu erkek çocukları yer alırken üçüncü sırada 15-17 yaş grubundaki erkek çocukları yer almıştır.

Çocuk cinsel istismar hükümlülerinin oranı ise 2016 yılında yüzde 58,8'e yükselmiştir. Türkiye'de çocuğa karşı işlenen suçlarda çocuğun cinsel istismarının öne çıkması ve bu suça maruz kalan çocukların sayısının artması büyüyen bu sorunun ciddiyetini ortaya koymaktadır.

Tablo 1. Güvenlik Birimlerine Cinsel Suç Mağduru Olarak Gelen Çocuk İstatistikleri (0-17 yaş), 2014-2016

Cinsiyet	Yaş Grubu	2014 Bin (Kişi)	2015 Bin (Kişi)	2016 Bin (Kişi)
Kadın	-11	1.304	1.470	2.487
	12-14	2.319	2.533	3.688
	15-17	6.091	7.198	8.460
	Bilinmeyen	4	10	36
Toplam		9.718	11.211	14.671
Erkek	-11	748	760	1.124
	12-14	332	371	563
	15-17	296	346	518
	Bilinmeyen	1	1	1
Toplam		1.377	1.478	2.206

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Merkezi Dağıtım Sistemi (2015-2017)

TÜİK verilerine göre, cinsel suçlar nedeniyle güvenlik birimlerine cinsel suç mağduru olarak gelen 0-17 yaş arası kız çocuklarının toplam sayısı 2014 yılında 9 bin 718, 2015 yılında 11 bin 211, 2016 yılında ise 14 bin 671 kişidir. 0-17 yaş arası erkek çocuklarının toplam sayısı 2014 yılında bin 377, 2015 yılında bin 478, 2016 yılında ise 2 bin 206 kişidir. 2014-2016 yılları arasında güvenlik birimlerine cinsel suç mağduru olarak gelen kız çocuklarının toplam sayısı 35 bin 600 iken erkek çocuklarının toplam sayısı 5 bin 61 kişidir.

Cinsiyete göre incelendiğinde cinsel suçlar nedeniyle güvenlik birimlerine cinsel suç mağduru olarak gelen 0-17 yaş arası kız çocuklarının 2014-2016 yılları arasındaki toplam sayısının 0-17 yaş arası erkek çocuklarının toplam sayısından daha fazla olduğu görülmektedir. 2015 yılına göre, 2016 yılında cinsel suçlara maruz kalan kız çocuklarının toplam sayısında 3 bin 460 kişilik artış gerçekleşirken erkek çocuklarının toplam sayısında 728 kişilik artış gerçekleşmiştir.

Tablo 1 yaş gruplarına göre incelendiğinde 2014-2016 yılları arasında en çok 15-17 yaş grubundaki kız çocuklarının cinsel suçlara maruz kaldığı görülmektedir. Erkeklerde ise en çok 11 yaş ve altındaki erkek çocuklarının cinsel suçlara maruz kaldığı görülmektedir. Cinsel suçlar nedeniyle güvenlik birimlerine cinsel suç mağduru olarak gelen 0-17 yaş arası kız ve erkek çocuklarının toplam sayısı 2014 yılında 11 bin 95, 2015 yılında 12 bin 689, 2016 yılında ise 16 bin 877'dir. 2014 ve 2015 yıllarına göre 2016 yılında cinsel istismara maruz kalan çocuk sayısında ciddi bir artış meydana gelmiştir. 2014-2016 yılları arasında güvenlik birimlerine cinsel suç mağduru olarak gelen çocukların toplam sayısı 40 bin 661'dir.

Cinsel suç mağduru olan 0-17 yaş arası çocukların sayısı, 2014 yılından 2016 yılına kadar yüzde 33 oranında artmıştır. Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne göre, çocuk cinsel istismar hükümlülerinin oranı 2006 yılında yüzde 42,5 iken 2016 yılında bu oran yüzde 58,8'e yükselmiştir (Polat, 2018: 10).

Çocuğa karşı işlenen suçlarda çocuğun cinsel istismarının öne çıkması ve bu suça maruz kalan çocukların sayısının artmasının önüne geçmek için bu sorunu önlemeye yönelik tedbirler alınmalıdır. Cinsel istismarın çocuk üzerinde bıraktığı olumsuz etkilerin ve bu etkilerin yetişkinlik döneminde de çocuğun hayatını olumsuz etkilemesinin önüne geçilmesi için iyileştirici tedbirler alınmalıdır. Aşağıda cinsel istismar sorununun çözümüne yönelik öneriler verilmiştir:

- Çocuklar tam olarak anlayamamaları ve savunmasız konumda olmaları nedeniyle cinsel istismar sorunuyla karşı karşıya kalabilmektedirler. Çocuğa yönelik cinsel istismarı önlemek için öncelikle okullarda bu konuda eğitimler verilerek çocukların bilgi düzeyleri artırılmalıdır. Bu suçtan mağdur olması durumunda çocuğa ailesinden korkmaması ve bu durumu gizlememesi öğretilmelidir.

- Ailelerin ve öğretmenlerin farkındalık düzeylerinde değişiklik yapılmalıdır. Bu sorunun tespiti durumunda nasıl bir yol izleyecekleri konusunda bilgi düzeyleri artırılmalıdır.

- Aile içi cinsel istismar vakalarının aile içinde çözümlenecek bir durum ya da aile içi bir mesele olarak görülmemesi gerekmektedir. Çocuğun gelecek dönemlerinde de aile içinde bu sorunla karşılaşma riskinin yüksek olması nedeniyle çocuk ailesine karşı korunmalıdır. Devletin koruma ve bakım yöntemleriyle bu soruna müdahale edilmelidir. Aile içi cinsel istismarın önüne geçmek için aile üyelerine psikolojik destek hizmetleri sunulmalıdır.

- Toplumun bu konuya dikkatini çekmek ve farkındalık düzeyini arttırmak için konuyla ilgili kamu spotları oluşturulmalı ve konferanslar, seminerler gibi etkinlikler gerçekleştirilmelidir.

- Cinsel istismar vakasının gizli kalmaması için toplumun hangi yasal birimlere başvurulacağı konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir.

- Danışmanlık merkezlerinde konuyla ilgili danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır. Bu merkezlerde eğitim programları uygulanmalıdır.

- Cinsel istismarın çocukların hayatında açtığı derin yaralar çocukların gelecek hayatını da olumsuz etkilemektedir. Psiko-sosyal yönden desteklenmeleri amacıyla cinsel istismara maruz kalan çocuklara ve ailelerine psiko-sosyal destek hizmetleri sunulmalıdır.

- Cinsel istismar sorununun tekrar ortaya çıkmasını önlemek için çocuk cinsel istismar hükümlüleri psikolojik sorunlarına yönelik destek alması sağlanarak rehabilite edilmelidir.

2.1.2. Çocuk yoksulluğu sorunu

Türkiye’de 2016 yılında 19 milyon 834 bin toplam çocuk nüfusun 7 milyon 510 bini, diğer bir deyişle yaklaşık her üç çocuktan biri şiddetli maddi yoksunluk içinde yaşamıştır (Uysal ve Genç, 2018: 1-4). Bu rakam 2014 ve 2015 yılları ile kıyaslandığında şiddetli maddi yoksunluk içinde yaşamını sürdüren 0-15 yaş arası çocuk sayısının 2016 yılında artış gösterdiği görülmektedir. 2015 yılına göre 2016 yılında bu sayıda 267 bin kişilik artış meydana gelmiştir. 2016 yılında Türkiye ortalaması yüzde 38,0 olan yoksun çocuklar tatil, kira ve faturalar, beslenme, beklenmeyen harcamalar ve ısınma kalemlerinde şiddetli maddi yoksunluk yaşamışlardır. 2016 yılında beslenme, beklenmeyen harcamalar ve ısınma kalemlerinde şiddetli çocuk maddi yoksunluğu oranları 2014 ve 2015 yıllarına göre artış göstermiştir.

Şiddetli çocuk yoksunluğu oranının en yüksek olduğu bölge yüzde 55,4 ile Güney Doğu Anadolu’dur. En düşük olduğu bölge ise yüzde 23,5 ile Batı Anadolu bölgesidir. Her iki bölge arasında 31,9 yüzde puanlık ciddi bir fark söz konusudur. 2016 yılında toplam 3 milyon 109 bin çocuğun yaşadığı Güney Doğu Anadolu bölgesinde 1 milyon 723 bin sayı ile toplam çocuk sayısının yarısından fazlası maddi yoksunluk içinde yaşamıştır. Türkiye’de maddi yoksunluk içinde yaşayan 7 milyondan fazla çocuğun yarısından fazlası Güney Doğu Anadolu, Akdeniz, Kuzey Doğu Anadolu ve Orta Doğu Anadolu bölgelerinde yaşamaktadır. Çocuk yoksulluğunun, Türkiye’nin doğusunda daha şiddetli hissedilen bir sorun olduğu görülmektedir (Uysal ve Genç, 2018: 4-5).

Tablo 2. Şiddetli Çocuk Maddi Yoksunluğu İstatistikleri (0-15 yaş), 2014-2016

Yıl	2014	2015	2016
Yoksun Çocuk Sayısı	7.210.000	7.243.000	7.510.000
Yoksun Çocukların Oranı (%)	36,2	36,4	38,0

Kaynak: Betam (2017-2018)

Betam araştırma sonuçlarına göre, 2016 yılında Türkiye’de şiddetli maddi yoksunluk içinde yaşayan 0-15 yaş arası çocuk sayısında artış meydana gelmiştir. Şiddetli maddi yoksunluk içinde yaşayan çocuk sayısı 2014 yılında 7 milyon 210 bin, 2015 yılında 7 milyon 243 bin, 2016 yılında ise 7 milyon 510 bine yükselerek artış göstermiştir.

Tablo 3’te 2014-2016 yılları arasında şiddetli maddi yoksunluk içinde yaşayan çocukların oranları alt kalemlere göre incelendiğinde tatil, kira ve faturalar, beslenme, beklenmeyen harcamalar ve ısınma kalemlerinde çocukların şiddetli maddi yoksunluk yaşadığı görülmektedir. Tatil yapamayan yoksun çocukların oranı 2014 yılında yüzde 74,6 iken bu oran 2015 yılında yüzde 75,8’e yükselerek artış göstermiştir. 2016 yılında ise bu oran yüzde 70,7’ye gerileyerek düşüş göstermiştir. Kira ve faturalar kaleminin oranları incelendiğinde maddi yoksunluk yaşayan çocukların oranı 2014 yılında yüzde 51,3, 2015 yılında yüzde 47,5, 2016 yılında ise yüzde 43,4’e gerileyerek düşüş göstermiştir. Tatil ve

kira ve faturalar kalemlerinin oranlarına bakıldığında 2014-2016 yılları arasında düşüş göstermiştir. Ancak veriler incelendiğinde her iki kalemde de yüksek maddi yoksunluk oranları görülmektedir.

Beslenme, beklenmeyen harcamalar ve ısınma kalemlerinin oranları incelendiğinde 2014-2016 yılları arasında artış görülmektedir. Beslenme kaleminde yoksun çocukların oranı 2014 yılında yüzde 39,2, 2015 yılında yüzde 40,3, 2016 yılında ise yüzde 40,8'e yükselmiştir. Beklenmeyen harcamalar kaleminde yoksun çocukların oranı 2014 yılında yüzde 33,3, 2015 yılında yüzde 37,4, 2016 yılında ise yüzde 37,9'a yükselmiştir. Isınma kaleminde maddi yoksunluk yaşayan çocukların oranı ise 2014 yılında yüzde 19,1, 2015 yılında yüzde 20,0, 2016 yılında ise bu oran 28,1'e yükselerek artış göstermiştir.

Tablo 3. Alt Kalemlere Göre Şiddetli Çocuk Maddi Yoksunluğu İstatistikleri (0-15 yaş), 2014-2016

Alt kalemler	Yoksun Çocukların Oranı (% , 2014)	Yoksun Çocukların Oranı (% , 2015)	Yoksun Çocukların Oranı (% , 2016)
Şiddetli Maddi Yoksunluk	36,2	36,4	38,0
Isınma	19,1	20,0	28,1
Beklenmeyen Harcamalar	33,3	37,4	37,9
Beslenme	39,2	40,3	40,8
Tatil	74,6	75,8	70,7
Televizyon	0,3	0,3	0,1
Çamaşır Makinesi	2,3	1,5	1,1
Otomobil	53	50,5	48,4
Telefon	0,1	0,1	0,1
Kira ve Faturalar	51,3	47,5	43,4

Kaynak: Betam (2018: 3)

2016 yılında Türkiye’de yaşayan 19 milyon 834 bin çocuğun 7 milyon 510 bini şiddetli maddi yoksunluk içinde yaşamını sürdürmüştür. Bölgelere göre yoksun çocukların oranı incelendiğinde maddi yoksunluk içinde yaşayan çocuk oranının yüzde 55,4 ile en yüksek olduğu bölge Güney Doğu Anadolu’dur. Tablo 4 incelendiğinde bu bölgede yaşayan çocuk sayısının yarısından fazlasının şiddetli maddi yoksunluk içinde yaşamını sürdürdüğü görülmektedir. İkinci bölge ise yüzde 47,6 ile Akdeniz bölgesidir. Diğer bölgeler ise yüzde 47,6 ile Kuzey Doğu Anadolu ve yüzde 46,5 ile Orta Doğu Anadolu bölgeleridir. Maddi çocuk yoksunluğu oranının en düşük olduğu bölge ise yüzde 23,5 ile Batı Anadolu bölgesidir. Bu sırayı yüzde 24,6 ile Doğu Marmara, yüzde 27,2 ile Batı Marmara bölgeleri izlemektedir.

Tablo 4. Bölgelere Göre Şiddetli Maddi Yoksun Çocuk İstatistikleri (0-15 yaş), 2016

Bölgeler	Şiddetli Maddi Yoksun Çocuk Sayısı	Toplam Çocuk Sayısı	Yoksul Çocukların Oranı (%)
TR5-Batı Anadolu	426.000	1.812.000	23,5
TR4-Doğu Marmara	387.000	1.574.000	24,6
TR2-Batı Marmara	176.000	646.000	27,2
TR3-Ege	640.000	2.063.000	31,0
TR1-İstanbul	1.150.000	3.590.000	32,0
TR8-Batı Karadeniz	302.000	908.000	33,3
TR7-Orta Anadolu	414.000	1.042.000	39,7
TR9-Doğu Karadeniz	225.000	566.000	39,8
TRB-Orta Doğu Anadolu	471.000	1.112.000	42,4
TRA-Kuzey Doğu Anadolu	309.000	665.000	46,5
TR6-Akdeniz	1.286.000	2.698.000	47,6
TRC-Güney Doğu Anadolu	1.723.000	3.109.000	55,4
Türkiye	7.510.000	19.834.000	38,0

Kaynak: Betam (2018: 4)

Yoksulluk içinde büyüyen çocuklar sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı olmakta ve çeşitli sorunlarla yaşamak zorunda kalmaktadırlar. Yoksulluk çocukların yaşama, büyüme ve gelişme bakımından gereksinim duydukları imkânlarla ulaşmalarını; bedensel, zihinsel, psikolojik ve sosyal yönden sağlıklı bireyler olarak gelişmelerini engellemektedir. Yoksulluk çocukların eğitim hayatını olumsuz etkilemektedir. Asgari düzeyde geçinebilecek kadar yeterli bir gelire sahip olmayan ailelerin çocuklarının eğitim masraflarını karşılayamamaları nedeniyle çocuklar eğitimlerine devam edememektedirler. Ailelerin gelir düzeyinin düşük olması veya düzenli iş ve gelirden yoksun olmaları çocukların çalışma hayatına itilmesine neden olmaktadır. Yoksulluk içinde yetişen çocuklar yetişkinlik döneminde de yoksulluk içinde yaşama riskiyle karşılaşabilmektedirler. Erken yaşta çalışmak zorunda kalan çocuklar eğitim hayatından mahrum kalabilmektedirler. Yetişkin olduklarında kişinin eğitim düzeyinin düşük olması iş imkânlarını sınırlandırarak iş bulmakta zorlanmalarına neden olmaktadır. Bireyin yaşamının yoksulluk içinde sürmesi kendi çocuklarının da yoksulluk içinde yetişmesine neden olmaktadır. Aşağıda çocuk yoksulluğu sorununa yönelik çözüm önerileri verilmiştir:

- Çocuk yoksulluğunu önlemek için öncelikle yoksulluğu meydana getiren nedenler değerlendirilmeli, bu nedenleri ortadan kaldıracak çözümler üretilmelidir. Sosyal politikalar kapsamında sosyal ve ekonomik alanlarda iyileştirmeler yapılmalı ve çocuk yoksulluğuna karşı önlemler alınmalıdır.

- Ailelerin işsizlik sorunu yaşaması çocukların yoksulluk içinde yetişmesine ve yoksulluğa bağlı olarak ailelerin çocuklarının kazandığı paraya gereksinim duymaları çocukların çalışma hayatına itilmesine neden olmaktadır. İşsiz ebeveynlerin istihdam edilmesini sağlamak çocuk yoksulluğunun azaltılmasında en önemli adımdır. Çocuk yok-

sulluğu sorununun çözümü için işsizliğin azaltılmasına yönelik çalışmalar yapılmalı ve istihdamın önündeki engeller kaldırılmalıdır.

- Yoksulluğun çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için çocuklara yönelik sosyal yardım programları arttırılmalıdır.

- Yoksullukla mücadelenin başarılı olması için eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak önemlidir. Eğitim imkânlarına erişemeyen çocukların eğitime yönelik sorunlarını çözmek için programlar uygulanmalıdır. Eğitim, yoksulluğun ve çocuk işçiliğinin önlenmesinde en etkili araçtır. Yoksul ailelere çocuklarının eğitimlerine devam edebilmeleri için düzenli olarak eğitim yardımı yapılmalı ve çocukların nitelikli eğitim almaları sağlanmalıdır. Eğitimli bireylerin yetişmesi hem kendi geleceklerine eğitim yoluyla yön vermelerini sağlamakta hem de yoksulluğun gelecek kuşaklara transferini engellemektedir.

2.1.3. Çocuk işçiliği sorunu

Türkiye’de çalışan çocuk sayısı, 2012 yılında 6-17 yaş grubunda 893 bin kişidir. Yaş grupları itibariyle 6-14 yaş grubunda bu sayı 292 bin, 15-17 yaş grubunda ise 601 bin kişidir. 2006 yılına göre, 2012 yılında 6-17 yaş grubunda çalışan çocuk sayısında 3 bin kişilik artış gerçekleşmiştir. 2006 yılından 2012 yılına gelindiğinde 6-14 yaş grubunda çalışan çocuk sayısı artarken, 15-17 yaş grubunda çalışan çocuk sayısı azalmıştır. 2012 yılında 6-14 yaş grubunda çalışan çocuk sayısında 2006 yılına göre 7 bin kişilik artış gerçekleşirken, 15-17 yaş grubunda çalışan çocuk sayısında 4 bin kişilik düşüş gerçekleşmiştir.

2012 yılında 6-17 yaş grubunda çalışan çocukların yüzde 44,7’si tarım sektöründe, yüzde 24,3’ü sanayi sektöründe, yüzde 31’i ise hizmet sektöründe yer almıştır. 2006 yılına göre 2012 yılında 6-17 yaş grubunda çalışan çocukların sayısı tarım sektöründe artış göstermiştir. Tarım sektöründe yer alan çalışan çocukların sayısı 2006 yılında 326 bin iken bu sayı 2012 yılında 399 bine yükselerek 73 bin kişilik artış gerçekleşmiştir.

2012 yılında 6-17 yaş grubunda çalışan çocukların yüzde 52,6’sı ücretli veya yevmiyeli işçi, yüzde 46,2’si ücretsiz aile işçisidir. 2012 yılında ücretli veya yevmiyeli işçi olarak çalışan çocukların sayısı azalırken, ücretsiz aile işçisi olarak çalışan çocukların sayısı artmıştır. 6-17 yaş grubunda ücretli veya yevmiyeli işçi olarak çalışan çocukların oranı 2006 yılında yüzde 56,7 iken 2012 yılında yüzde 52,6’ya gerilemiştir. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışan çocukların oranı ise 2006 yılında yüzde 40,7 iken 2012 yılında yüzde 46,2’ye yükselmiştir.

2012 yılında 6-17 yaş grubundaki çalışan çocukların yüzde 49,8’i okula devam etmiş, yüzde 50,2’si ise okula devam etmemiştir. 6-17 yaş grubundaki okula devam eden çocukların yüzde 3,2’si, okula devam etmeyen çocukların ise yüzde 34,5’i ekonomik işlerde faaliyet göstermiştir. Bu yaş grubunda okula devam eden çocukların yüzde 50,2’si, okula devam etmeyen çocukların ise yüzde 38,8’i ev işlerinde faaliyet göstermiştir.

2016 yılında 15-17 yaş grubunda kurumsal olmayan çocuk nüfusu 3 milyon 944 bindir. 15-17 yaş grubunda çalışan çocuk sayısı 709 bindir. Bu yaş grubunda çalışan çocuk sayısı 2014 yılı ile aynı düzeyde kalırken 2015 yılında 716 bine yükselen çalışan çocuk sayısı 2016 yılında 709 bine düşmüştür.

2016 yılında 15-17 yaş grubunda çalışan çocuk sayısında 2015 yılına göre 7 bin kişilik düşüş gerçekleşmiştir. Ancak 2012 yılı ile kıyaslandığında 2016 yılında 15-17 yaş grubunda çalışan çocuk sayısı artmıştır. Bu yaş grubunda çalışan çocuk sayısı 2012 yılında 601 bin iken 2016 yılında bu sayı 709 bine yükselmiştir. 2012'den 2016'ya gelindiğinde 15-17 yaş grubunda çalışan çocuk sayısında 108 bin kişilik artış gerçekleşmiştir.

15-17 yaş grubundaki çocukların istihdam oranı 2012 yılında yüzde 15,6 iken 2016 yılında bu oran yüzde 18'e yükselmiştir. 2016 yılında 15-17 yaş grubundaki çocukların işgücüne katılma oranı yüzde 20,8'dir. 2014 ve 2015 yıllarında bu oran yüzde 21 iken 2016 yılında yüzde 20,8'e gerilemiştir.

Tablo 5. Çocuk İşgücü İstatistikleri (6-17 yaş), 2006-2012

Göstergeler	2006		2012	
	(Ekim, Kasım, Aralık)		(Ekim, Kasım, Aralık)	
	(Bin Kişi)	%	(Bin Kişi)	%
6-17 Yaş Grubu Nüfus	15.025	-	15.247	-
İstihdam (6-17 yaş)	890	100,0	893	100,0
Yaş Grubu				
6-14	285	32,0	292	32,7
15-17	605	68,0	601	67,3
Cinsiyet				
Erkek	601	67,5	614	68,8
Kadın	289	32,5	279	31,2
Yerleşim Yeri				
Kent	490	55,1	400	44,8
Kır	400	44,9	493	55,2
Sektör				
Tarım	326	36,6	399	44,7
Sanayi	275	30,9	217	24,3
Hizmet	289	32,5	277	31,0
İşteki Durum				
Ücretli veya Yevmiyeli	505	56,7	470	52,6
Kendi Hesabına	24	2,7	10	1,1
Ücretsiz Aile İşçisi	362	40,7	413	46,2
İstihdam Oranı (6-17 yaş)	-	5,9	-	5,9
6-14	-	2,5	-	2,6
15-17	-	16,0	-	15,6

Kaynak: TÜİK (2013)

2012 yılı Ekim, Kasım ve Aralık aylarında uygulanan Çocuk İşgücü Anketi sonuçlarına göre, Türkiye genelinde 6-17 yaş grubundaki çocuk sayısı 15 milyon 247 bindir (TÜİK,

2013). 2006 yılında 6-17 yaş grubunda toplam çalışan çocuk sayısı 890 bin iken 2012 yılında bu sayı 893 bine yükselmiştir. Yaş grupları itibariyle 6-14 yaş grubunda çalışan çocuk sayısı 2006 yılında 285 bin, 2012 yılında ise 292 bindir. 15-17 yaş grubunda çalışan çocuk sayısı ise 2006 yılında 605 bin, 2012 yılında 601 bindir. 2006 yılından 2012 yılına gelindiğinde 6-14 yaş grubunda çalışan çocuk sayısı artmış, 15-17 yaş grubunda ise azalmıştır.

Sektör bazında incelendiğinde 6-17 yaş grubunda çalışan çocukların 2006 yılında yüzde 36,6'sı (326 bin kişi), 2012 yılında ise yüzde 44,7'si (399 bin kişi) tarım sektöründe yer almıştır. Çalışan çocukların 2006 yılında yüzde 30,9'u (275 bin kişi), 2012 yılında ise yüzde 24,3'ü (217 bin kişi) sanayi sektöründe yer alırken, bu çocukların 2006 yılında yüzde 32,5'i (289 bin kişi), 2012 yılında ise yüzde 31'i (277 bin kişi) hizmet sektöründe yer almıştır. 2006 yılı sonuçları ile karşılaştırıldığında 6-17 yaş grubunda çalışan çocuk sayısının tarım sektöründe artış gösterdiği, sanayi ve hizmet sektöründe ise düşüş gösterdiği görülmektedir.

İşteki duruma göre, 6-17 yaş grubunda çalışan çocukların 2006 yılında yüzde 56,7'si (505 bin kişi), 2012 yılında ise yüzde 52,6'sı (470 bin kişi) ücretli veya yevmiyeli işçidir. Çalışan çocukların 2006 yılında yüzde 40,7'si (362 bin kişi), 2012 yılında ise yüzde 46,2'si (413 bin kişi) ücretsiz aile işçisidir. 2006 yılına göre 2012 yılında ücretli veya yevmiyeli işçi olarak çalışan çocukların sayısında düşüş, ücretsiz aile işçisi olarak çalışan çocukların sayısında ise artış meydana gelmiştir.

2012 yılı Ekim, Kasım ve Aralık aylarında uygulanan Çocuk İşgücü Anketi sonuçlarına göre, 6-17 yaş grubundaki çalışan çocukların yüzde 49,8'i okula devam etmiş, yüzde 50,2'si ise okula devam etmemiştir. Yaş grupları itibariyle, okula devam eden çalışan çocukların yüzde 81,8'ini 6-14 yaş grubundaki çocuklar oluştururken, yüzde 34,3'ünü 15-17 yaş grubundaki çocuklar oluşturmuştur. 6-17 yaş grubundaki okula devam eden çocukların yüzde 3,2'si, okula devam etmeyen çocukların ise yüzde 34,5'i ekonomik işlerde faaliyet göstermiştir. Bu yaş grubunda okula devam eden çocukların yüzde 50,2'si, okula devam etmeyen çocukların ise yüzde 38,8'i ev işlerinde faaliyet göstermiştir. Okula devam eden çocukların yüzde 46,6'sı, okula devam etmeyen çocukların ise yüzde 26,7'si herhangi bir faaliyette bulunmamıştır. 6-17 yaş grubundaki 7 milyon 503 bin çocuk ev işlerinde ailesine yardımcı olduğunu ifade etmiştir. 6-17 yaş grubundaki çocukların yüzde 49,2'si ev işlerinde faaliyet göstermiştir (TÜİK, 2013).

Tablo 6'da TÜİK verilerine göre, 15-17 yaş grubunda kurumsal olmayan çocuk nüfusu 2014 yılında 3 milyon 922 bin, 2015 yılında 3 milyon 956 bin, 2016 yılında ise 3 milyon 944 bindir. 15-17 yaş grubunda istihdam edilen çocuk sayısı, 2014 yılında 709 bin iken 2015 yılında 716 bine yükselmiştir. 2016 yılında ise bu sayı 709 bine düşmüştür.

15-17 yaş grubundaki çocukların işgücüne katılma oranı 2014 ve 2015 yıllarında yüzde 21 ile aynı düzeyde kalırken, 2016 yılında bu oran yüzde 20,8'e düşmüştür. 15-17 yaş grubundaki çocukların istihdam oranı ise 2014 ve 2015 yıllarında yüzde 18,1 ile aynı dü-

zeyde kalırken 2016 yılında bu oran yüzde 18’e gerilemiştir.

Tablo 6. Çocuk İşgücü İstatistikleri (15-17 yaş), 2014-2016

15-17 Yaş		Kurumsal Olmayan Çocuk Nüfus	İşgücü	İstihdam Edilenler	İşsiz	İşgücüne Dâhil Olmayan Nüfus	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı
Yıl		Bin (Kişi)						%
2014	Toplam	3.922	824	709	115	3.098	21,0	18,1
	Erkek	2.013	592	503	90	1.420	29,4	25,0
	Kız	1.909	231	206	25	1.678	12,1	10,8
2015	Toplam	3.956	832	716	116	3.124	21,0	18,1
	Erkek	2.028	580	497	83	1.147	28,6	24,5
	Kız	1.928	252	219	32	1.677	13,0	11,4
2016	Toplam	3.944	819	709	110	3.125	20,8	18,0
	Erkek	2.021	561	480	81	1.460	27,8	23,8
	Kız	1.923	258	228	29	1.665	13,4	11,9

Kaynak: TÜİK (2015-2017).

Yoksulluk çocukların sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı olmasına neden olmaktadır. Yoksulluk içinde yetişen çocuklar çeşitli sorunlarla yaşamak zorunda kalmaktadırlar. Yoksulluk çocuk işçiliği sorununu ortaya çıkaran nedenlerin en başında gelmektedir. Ailelerin asgari düzeyde geçinebilecek kadar yeterli bir bütçeye sahip olmaması çocukların çalışma yaşamında yer almasına neden olmaktadır. Yoksullukla birlikte çocuk işçiliği de beraberinde başka sorunları getirmektedir. Çocuklar çoğunlukla kayıt dışı ve olumsuz çalışma koşulları altında çalıştırılmaktadırlar. Çalışan çocuklar genellikle okullarına devam edememekte ya da çalışan çocukların hem okula gidip hem de çalışmaları okulda başarılı olmalarını engellemektedir. Çocuk işçilerin gelecek yaşamlarında da yoksullukla karşılaşma olasılıkları yüksektir. Eğitim düzeylerinin düşük olması nedeniyle genellikle vasıfsız işlerde düşük ücretle ve kayıt dışı çalışmaya devam etmektedirler. İçinde bulundukları sorunu gelecek nesillere de aktarmaktadırlar. Çocuk işçiliği sorunu çocuğun yaşayacağı tüm hayatını derinden etkilemekte ve yoksullukla mücadelede başarılı olmanın önünde engel teşkil etmektedir. Aşağıda çocuk işçiliği soru-

nuna yönelik çözüm önerileri verilmiştir:

- Çocuk işçiliği sorununun ortadan kaldırılması için yoksullukla mücadele edilmesi önemlidir. Çocuk yoksulluğunun azaltılması için işsiz ebeveynlerin istihdam edilmesi sağlanmalıdır.

- Çocuk işçiliğinin azaltılmasına katkı sağlamak amacıyla çok düşük düzeylerde bulunan kadınların işgücüne katılımı teşvik edilmelidir. İstihdam amaçlı mesleki eğitim programları uygulanmalıdır.

- Kırsal kesimlerden kentlere göç eden ailelerin düşük eğitim düzeyi ve bu nedenle nitelikli işgücü gerektiren işlerde çalışamamaları nedeniyle yüksek gelir elde edememeleri sonucu yoksulluk sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu durumun ailelerin çocuklarının gelirin gereksinim duymasına yol açması çocukların çalışma hayatına itilmesine neden olmaktadır. Çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması için kırdan kente göç eden aileler ekonomik yönden desteklenmelidir. Kırsal kesimlerden kentlere göç edip kent yaşamına uyum sağlayamayan yetişkin aile bireylerine yönelik mesleki eğitim programları uygulanmalı ve bu bireylerin işe yerleştirilmeleri sağlanmalıdır.

- Tarım sektöründe çocuk işçiliği yoğun olarak görülmektedir. Tarımda çocuk işçiliğinin önüne geçmek için tarım kesimindeki ailelerin gelir düzeylerini yükseltecek politikalar üretilmelidir. Çalışma yaşamını düzenleyen 4857 sayılı İş Kanunu'nun kapsamı dışında olması nedeniyle 50 ve 50'den daha az işçi çalıştırılan tarım işletmelerinde işgücünün denetiminin yapılmaması küçük tarım işletmelerinde istihdam edilen çocukların çalışma koşulları bakımından karşı karşıya kaldığı risklere karşı tedbirler alınmasını zorlaştırmaktadır. Bu konudaki mevzuat eksiklikleri tamamlanmalı ve mevzuat etkin uygulanmalıdır. Tarım sektöründe çalışan çocuk işçiler için önlemler alınmalı ve çocuk işçilerin eğitim hayatından kopmamaları için tedbirler alınmalıdır.

- Çocuklar 4857 sayılı İş Kanunu'nun kapsamı dışında olan küçük ölçekli işletmeler, tarım ve sokakta yürütülen işlerle ev hizmetlerinde yaygın olarak istihdam edilmektedirler. Asgari çalışma yaşına uymayan ve kayıt dışı çocuk çalıştırılan işyerlerine ve 4857 sayılı Kanun kapsamında olan iş yerlerine yönelik denetimler sıkılaştırılmalıdır. Yasal olmayan yollarla çocuk işçi çalıştırılan işyerleri tespit edilmeli ve çocuklar bu çalışma ortamlarından çekilmelidir. Asgari çalışma yaşına uymayan, kötü çalışma koşullarında kayıt dışı çocuk çalıştıran işverenlere ağır cezai yaptırımlar uygulanmalıdır.

2.1.4. Sokak çocukları sorunu

UNICEF tarafından ikili bir ayırım yapılarak ifade edilen sokak çocukları, sokağın çocukları ve sokaktaki çocuklar şeklinde iki mevcut kategoriye ayrılmıştır. Türkiye genelinde sokakta yaşayan ve sokakta çalışan çocuklara ilişkin güncel veriler bulunmamaktadır.

TÜİK verilerine göre sokakta yaşama ve sokakta çalışma nedenleriyle güvenlik birimlerine gelen çocukların sayısına bakıldığında Türkiye'de hem sokakta yaşayan hem

de sokakta çalışan çocukları içine alan sokak çocukları sorununun -11 ve 12-17 yaş gruplarındaki çocuklarda yaşandığı görülmektedir.

Sokakta yaşama nedeniyle güvenlik birimlerine gelen çocuk sayısı 2014-2016 yılları arasında azalmıştır. Bu sayı 2014 yılında 23 iken 2015 yılında 19'a, 2016 yılında ise 13'e düşmüştür. Sokakta çalışma nedeniyle güvenlik birimlerine gelen çocuk sayısı 2014'ten 2016'ya gelindiğinde düşüş göstermiştir. Bu sayı, 2014 yılında 3 bin 267 iken 2015 yılında bin 538'e, 2016 yılında ise 520'ye düşmüştür.

Diğer yaş grupları ile karşılaştırıldığında 2014-2016 yılları arasında en fazla sayı ile 11 yaş ve altındaki çocuklar sokakta çalışma nedeniyle güvenlik birimlerine gelmiştir. Bu sırayı ikinci olarak 12-14 yaş grubundaki çocuklar takip etmiştir. Ancak güvenlik birimlerinin kayıtlarına geçmeyen sokak çocuklarının var olduğu düşünüldüğünde bu rakamlar sokak çocukları sorununun ciddiyetini ortaya koyamayacak kadar azdır.

Tablo 7. Sokakta Yaşama Nedeniyle Güvenlik Birimlerine Gelen Çocuk Sayısı (0-17 yaş), 2014-2016

Yıl	Yaş Grubu				Toplam
	(-11)	(12-14)	(15-17)	(Bilinmeyen)	
2014	6	6	9	2	23
2015	6	4	9	-	19
2016	3	2	8	-	13

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Merkezi Dağıtım Sistemi (2015-2017)

TÜİK verilerine göre, 2014 yılında -11, 12-14 ve 15-17 yaş gruplarındaki toplam 23 çocuk, 2015 yılında 19 çocuk, 2016 yılında ise 13 çocuk sokakta yaşama nedeniyle güvenlik birimlerine gelmiştir. Sokakta yaşama nedeniyle güvenlik birimlerine gelen çocuk sayısının 2014-2016 yılları arasında azaldığı görülmektedir.

Tablo 8. Sokakta Çalışma Nedeniyle Güvenlik Birimlerine Gelen Çocuk Sayısı (0-17 yaş), 2014-2016

Yıl	Yaş Grubu				Toplam
	(-11)	(12-14)	(15-17)	(Bilinmeyen)	
2014	2.143	869	253	2	3.267
2015	914	420	181	23	1.538
2016	325	127	68	-	520

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Merkezi Dağıtım Sistemi (2015-2017).

TÜİK verilerine göre, 2014 yılında -11, 12-14 ve 15-17 yaş gruplarındaki toplam 3 bin 267 çocuk sokakta çalışma nedeniyle güvenlik birimlerine gelmiştir. Bu sayı 2015 yılında bin 538, 2016 yılında ise 520'dir. Sokakta çalışma nedeniyle güvenlik birimlerine gelen çocuk sayısı 2014'ten 2016'ya gelindiğinde düşüş göstermiştir.

Çocukların sokağa düşme nedenlerine yönelik önlemler alınmaması çocukların sokağa itilerek sayılarının yükselmesine neden olmaktadır. Çocuklar sokaklarda yaşadığı sürece fiziksel ve sosyal risklerle karşı karşıya kalmaya devam etmektedirler. Çocukların sokaklardan çekilmemesi bu sorunu daha da tehlikeli boyutlara ulaştırmaktadır. Aşağıda sokak çocukları sorununun çözümüne yönelik öneriler verilmiştir:

- Sokak çocukları sorununa yönelik politikalar, öncelikle sokakta yaşayan veya çalışan çocukları sokağa iten nedenleri ortadan kaldırmaya yönelik uygulanmalıdır. Çocuğu sokağa iten nedenler üzerinden kalıcı çözümler üretilerek çocukların bu sorunu tekrar yaşamasının önüne geçilmelidir.

- Sokak çocukları sorununun yoksulluk, işsizlik vb. ekonomik nedenler olması durumunda ailenin ekonomik yönden güçlendirilmesi sağlanmalıdır. Ailelerin sosyal yardım programlarıyla desteklenmesi, işsiz ebeveynlerin istihdam edilmesi sağlanmalıdır.

- Çocuğun sokağa yönelmesindeki nedenin aile içi problemler olması durumunda ailelere psiko-sosyal destek hizmetleri ve danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır.

- Sokakta yaşayan veya sokakta çalışan çocuklar sokak ortamlarında bağımlılık yapan maddeleri kullanma, her türlü istismara açık olma, suça yönelme gibi tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Sokaktaki risklerin çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak ve sosyal uyumları sağlanarak toplumla bütünleşmelerini sağlamak için çocuklar rehabilitasyon hizmetleri sunularak desteklenmelidir.

- Sokak ortamlarından çekerek eğitim imkânlarına erişimini ya da iyi koşullarda eğitimlerine devam etmelerini sağlamak için çocuklar düzenli olarak eğitim yardımıyla desteklenmelidir.

2.1.5. Çocuk suçluluğu sorunu

Bireysel ya da aile, okul, akran grubu gibi çevresel nedenler çocukların suça itilmesinde etkili olmaktadır. Sokakların tüm risk ve tehlikelere açık olması da sokaktaki çocukların suça eğilimli hâle gelmelerine neden olmaktadır. Türkiye’de suça sürüklenme nedeni ile güvenlik birimlerine gelen çocuklara en çok yaralama ve hırsızlık suçu isnat edilmektedir.

2014 ve 2015 yıllarına göre 2016 yılında suça sürüklenen çocuk sayısında az bir düşüş meydana gelmiştir. Uyuşturucu gibi bağımlılık yapan maddeler de çocukların suça sürüklenmesinde önemli bir etkidir. Bu çocukların 36 bin 87’sinin bağımlılık yapan madde kullandığı tespit edilmiştir.

2016 yılında suça sürüklenme nedeniyle adli birimlere 64 bin 981 çocuk sevk edilmiştir. 2014 ve 2015 yılları ile kıyaslandığında bu sayı düşüş göstermiş olmasına rağmen yüksek bir rakamdır. 2016 yılında ceza infaz kurumlarına hükümlü olarak giren 12-17 yaş grubundaki çocukların sayısı 2015 yılına göre yüzde 13 oranında artış göstermiştir. 2014-2016 yılları arasındaki rakamlar incelendiğinde Türkiye’deki çocuk suçluluğu sorununun ciddiyeti ortaya çıkmaktadır.

Tablo 9 incelendiğinde Türkiye’de 2014 yılında 117 bin 486, 2015 yılında 118 bin 245, 2016 yılında ise 108 bin 675 çocuğun suça sürüklenme nedeniyle güvenlik birimlerine geldiği görülmektedir. Suça sürüklenme nedeniyle güvenlik birimlerine gelen çocuk sayısı 2014 yılında 117 bin 486 iken bu sayı 2015 yılında 118 bin 675’e yükselerek artış göstermiştir. 2016 yılında ise bu sayı 108 bin 675’e gerilemiştir. 2014-2016 yılları arasında toplam 344 bin 406 çocuk suça sürüklenmiştir.

Tablo 9. Suça Sürüklenme Nedeniyle Güvenlik Birimlerine Gelen Çocuk Sayısı (12-17 yaş), 2014-2016

Suçta Sürüklenen Çocuk	2014	2015	2016
Sayı	117.486	118.245	108.675

Kaynak: TÜİK (2015-2017)

2014 yılında 117 bin 486 çocuktan 45 bin 211’ine yaralama suçu isnat edilmiştir. Bu suçu 30 bin 498 çocuk ile hırsızlık, 8 bin 855 çocuk ile de uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, satmak ya da satın almak suçu izlemiştir (TÜİK, 2015). 2015 yılında suça sürüklenen çocuklara en çok yaralama suçu isnat edilmiştir. Bu suçu, hırsızlık suçu izlemiştir (TÜİK, 2016). 2016 yılında ise çocukların yüzde 36,1’ine yaralama, yüzde 23,1’ine hırsızlık, yüzde 10’una 5682 Sayılı Kanun’a muhalefet suçu isnat edilmiştir (TÜİK, 2017).

2015 yılında suça sürüklenme nedeniyle güvenlik birimlerine gelen 118 bin 245 çocuğun 42 bin 557’sinin (TÜİK, 2016), 2016 yılında ise 108 bin 675 çocuğun 36 bin 87’sinin bağımlılık yapan madde kullandığı tespit edilmiştir. Madde kullanan çocukların yüzde 84,5’ini 15-17 yaş grubundaki çocuklar, 12-14 yaş grubundaki çocuklar ise yüzde 15’ini oluşturmuştur (TÜİK, 2017).

Tablo 10. Suça Sürüklenme Nedeniyle Adli Birimlere Sevk Edilen Çocuk Sayısı (12-17 yaş), 2014-2016

Yıl	2014	2015	2016
Sayı	100.900	97.65	64.981

Kaynak: TÜİK (2015-2017)

Suçta sürüklenme nedeniyle güvenlik birimlerine gelen çocukların 2014 yılında 100 bin 900’ü, 2015 yılında 97 bin 65’i, 2016 yılında ise 64 bin 981’i adli birimlere sevk edilmiştir. 2016 yılında suça sürüklenme nedeniyle adli birimlere sevk edilen çocuk sayısı düşüş göstermiştir.

Ceza infaz kurumlarına hükümlü olarak giren 12-17 yaş grubundaki çocukların sayısı 2015 yılında 869 (TÜİK, 2016), 2016 yılında ise bu sayı 2015 yılına göre yüzde 13 artarak 982’ye yükselmiştir (TÜİK, 2017).

Bireysel ve çevresel nedenler çocuk suçluluğu sorununu ortaya çıkarmaktadır. Çocukların suça yönelmesine neden olan faktörler tespit edilip doğru değerlendirilmeli ve soruna yö-

nelik kalıcı çözümler üretilmelidir. Toplumu ve toplumun geleceğini oluşturan çocukları olumsuz etkileyen bu soruna önleyici yönde müdahale edilmelidir. Aşağıda çocuk suçluluğu sorununa yönelik çözüm önerileri verilmiştir:

- Çocuk suçluluğunun önüne geçmek için yoksulluk, işsizlik, ailenin eğitim seviyesinin düşüklüğü, ailede psikolojik rahatsızlıklar, aile içi şiddete maruz kalma vb. ailevi risk faktörlerinin ortadan kaldırılmasına yönelik tedbirler alınmalıdır.

- Aileler sosyal yardımlarla desteklenmelidir. İşsiz ebeveynlerin istihdam edilmesi sağlanmalıdır.

- Suça yönelmede psikolojik sorunlar önemli bir etkidir. Bu sorunun ortaya çıkmasını önlemek için ailelere ve çocuklara psikolojik destek hizmetleri sunulmalıdır.

- Çocukların eğitim imkânlarına erişimini sağlamak çocuk suçluluğunun önlenmesinde önem teşkil etmektedir. Çocukların eğitimlerine devam etmelerini sağlamak için eğitim yardımı programları düzenli olarak uygulanmalıdır.

- Kentlerdeki suç sorununu ortaya çıkaran nedenler tespit edilerek bu yönde gerekli tedbirler alınmalı ve çocuk suçluluğunu önlemeye yönelik politikalar oluşturulmalıdır.

- Yerel yönetimlerin önleyici yönde müdahale etmesi çocuk suçluluğu sorununun çözümü konusunda etkiyi arttırması bakımından önemlidir. Halka en yakın birimler olarak yerel yönetimler kentlerde suç sorununun ortaya çıkmasına neden olan koşulların oluşmasını önlemeye yönelik tedbirler almalıdır. Çocuk suçluluğunu önleme politikalarının geliştirilmesi konusunda aktif rol almalıdır.

- Sokakta yaşayan veya sokakta çalışan çocuklar sokak ortamlarında tüm tehlikelere açık olmaları nedeniyle zamanla suça eğilimli hâle gelmektedirler. Uyuşturucu gibi bağımlılık yapan maddeleri kullanma çocukların sokakta karşı karşıya kaldıkları tehlikelerden birini oluşturmaktadır. Uyuşturucu gibi bağımlılık yapan maddeleri kullanma çocukların suça sürüklenmesinde önemli bir etkidir. Çocukların yaşadığı çevreye en yakın birimler olarak yerel yönetimler sokakta yaşayan ve çalışan çocukların sokak ortamlarından çekilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirmelidir. Çocukların tıbbi ve sosyal rehabilitasyon hizmetlerine erişimini sağlamalıdır.

- Çocukların spor faaliyetlerine erişimini sağlamak amacıyla spor alanlarının oluşturulması, yaz mevsimlerinde spor kursları düzenlenmesi, eğitimlerini desteklemek için yaz kursları düzenlenmesi çocukları sokağın risklerinden uzak tutmak bakımından önemlidir. Yerel yönetimler çocukların bağımlılık yapan maddeleri kullanmasının, suça yönelmesinin önüne geçmek için çocuklara yönelik bu tür hizmetleri yaygınlaştırmalıdır.

- Aile ve okul çocuğun şiddeti öğrenebileceği alanlardır. Şiddet eğilimi olan çocukların ailelerine ulaştırılmalıdır. Hem aile danışmanlık ve eğitim merkezlerinde hem de okullarda eğitim programları ve seminerler düzenlenmelidir. Ailelerin ve çocukların şid-

det ve çocuk suçluluğu sorunlarına yönelik bilgi düzeyleri arttırılarak bu sorunların önüne geçilmesi sağlanmalıdır.

- Çocuk suçluluğunun önlenmesi amacıyla suç işlemiş çocuklara rehabilite edilmeleri ve toplumla uyumlu bir şekilde yaşamaları için rehabilitasyon hizmetleri sunulmalıdır.

2.2. Türkiye’de Çocuklara Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar

Sosyal politika, toplumu oluşturan tüm sınıfların ve grupların eğitim, sağlık, çalışma yaşamı gibi sorunlarını temel alan ve bu sorunlara yönelik çözümler getiren geniş bir araştırma alanını oluşturmaktadır. Bu açıdan sosyo-ekonomik gelişme ve sosyal refahla ilgili her unsur sosyal politikanın alanına girmektedir (Mamur Işıkcı, 2013: 44-45). Hem sosyal yaşam hem de çalışma yaşamı içinde özel olarak korunması gereken, bakım ve gözetime ihtiyaç duyan yaşlılar, engelliler, kadınlar, çocuklar, gençler, eski hükümlüler, kimsesizler, tüketiciler vb. gruplar sosyal politikanın çalışma alanı içinde yer almaktadır (Altan, 2007: 6). Risk gruplarına yönelik sosyal politikalar, kısa vadede risk gruplarını hem sosyal yaşamda hem de çalışma yaşamında koruyucu nitelikteki uygulamaları içermektedir. Uzun vadede ise bu grupların risk grubu olarak değerlendirilmesine neden olan olumsuzlukları giderici yönde ekonomik ve sosyal hayata yönelik uygulamaları bir bütün olarak içermektedir (Gökbayrak, 2003: 12).

Dünyada ortaya çıkan sosyal, siyasi ve ekonomik problemlerden en fazla çocuklar etkilenmektedir. Sosyal ve ekonomik haklardan faydalanmada yaşanan dengesizlikler çocukların eşit nitelikte eğitimi, sağlıklı bireyler olarak yetişebilmelerinin önünde engeller teşkil etmektedir. Bu açıdan sosyal devlet, çocukların mağduriyetlerini gidermek adına ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki tedbirleri almakla yükümlüdür (Mamur Işıkcı, 2013: 45-46). Sosyal politika, çocukların sağlıklı, eğitimi, eşit, özgür, saygın ve onurlu bir şekilde yaşayıp gelişmelerini sağlamaktadır. Sosyal politika hiçbir ayırım gözetmeksizin, çocuğun yüksek yararı ilkesini esas alarak çocukların yaşadıkları sorunların çözümüne ya da ortaya çıkabilecek sorunlarını önlemeye yönelik politikalar geliştirmektedir. Çocukların sağlıklı gelişimini temin etmek, her türlü ihmal ve istismarını önlemek ve toplumsal hayata tam ve eşit üyeler olarak katılımlarını sağlamak üzere sosyal ve ekonomik yönden güçsüz, bakım ve gözetim gereksinimi duyan çocukların karşılaştıkları ya da karşılaşılabilecekleri olumsuz durumlara karşı korunmasını öngören politikaları içermektedir.

Türkiye’de çocuklara yönelik uygulanan sosyal politikalar kapsamında aile yanında destek hizmetleri, bakım hizmetleri, koruyucu ve önleyici hizmetler, sosyal rehabilitasyon hizmetleri, sosyal sportif ve kültürel hizmetler, terör mağduru çocuklara yönelik hizmetler, refakatsiz çocuklara yönelik hizmetler, sosyal uyum programı ve eğitim yardımı programları yürütülmektedir. Aşağıda çocuklara yönelik gerçekleştirilen uygulamalar açıklanmıştır.

2.2.1. Aile yanında destek hizmetleri

Aile yanında destek hizmetleri kapsamında sosyal ve ekonomik destekler, evlat edinme ve koruyucu aile hizmetleri yürütülmektedir. Sosyal ve ekonomik destek hizmeti; sosyal ve ekonomik yoksunluk içinde yaşayan kişi ve ailelerin çocuklarının ailesi ya da yakınları yanında bakılmasına olanak sağlayan bir uygulamadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2015: 174). Sosyal destek hizmeti kapsamında süreli ekonomik destek ve geçici ekonomik destek faaliyetleri bulunmaktadır. Süreli ekonomik destek muhtaç durumda bulunan kişilere hayatta karşılaştıkları zorlukları gidermek için kurumun bütçe imkânları dâhilinde 1 yıl ve daha uzun süreli sosyal ve ekonomik yardımları ihtiva etmektedir. Aileler asgari 6 aylık süreler ile izlenmektedir. Ailelerin kurumdaki destek durumları ortadan kalkmadığı sürece 2 yıllık süreçler hâlinde yardım yapılmaya devam edilmektedir. Geçici ekonomik destek; sosyal ve ekonomik bir sorunun çözümüne yardımcı olabilme gayesiyle yılda bir, en çok iki defa olmak üzere ailelere yapılan sosyal ve ekonomik yardımları kapsamaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2016: 74).

Kurum bakımı, korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için son tercih olarak değerlendirilmektedir. İhmal ve istismar riski bulunmadığı tespit edilen çocukların sosyal veya ekonomik destek verilerek öz ailesi ya da yakını yanında yaşamasına olanak sağlanmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2016: 7).

Evlat edindirilebilir bir çocukla, evlat edinmeye uygun olan birey ya da eşler arasında hukuki bağlar sağlanarak çocuk ebeveyn ilişkisinin kurulması evlat edinme olarak ifade edilmektedir. Evlat edinme hizmeti kapsamında korunmaya ihtiyacı olan çocuklar içerisinde durumu evlat edinme hizmetinden yararlandırılmaya uygun bulunanlar, çocuğun yüksek yararı göz önünde bulundurularak incelenen aileler arasından durumu uygun olan aileye evlat edindirilmek üzere yerleştirilir. 4721 sayılı Kanunun 305'inci maddesi gereğince bir yıl olan geçici bakım süresi boyunca yapılan izleme ve değerlendirmelerin sonucunda mahkeme kararı ile evlat edinmenin nüfus kütüğüne evlat edinilen çocuk işlenerek soyadını alır ve öz çocuk gibi eşit haklara sahip olur (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2016: 79).

Öz ailesi yanında türlü nedenlerle geçici bir süre için bakılamayan çocukların bakım, eğitim ve yetiştirilme sorumluluğunu kısa veya uzun süreli ücretli ya da gönüllü statüde devlet denetiminde paylaşılan uygun aile ya da kişiler koruyucu aile olarak belirtilmektedir. Çocukların kendilerini koruyan, kendilerine güven sağlayan, sosyal ve maddi ihtiyaçlarını karşılayabilen sıcak bir aile ortamına sağlıklı gelişebilmeleri için ihtiyaçları vardır. Çocuğun psiko-sosyal gelişiminin sağlıklı bir şekilde desteklenmesi için koruyucu aile bakımıyla sağlanan aile ortamı önemlidir (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015: 3).

Koruyucu aile hizmeti kapsamında kendi aileleri yanında bir süre için bakımları sağlanamayan veya farklı nedenlerle evlat edindirilememiş korunmaya ihtiyacı olan ço-

çocuklar sağlıklı veya engelli, tek ya da kardeş olup koruyucu aile yanına yerleştirilmeye uygun olduğu belirlenerek koruyucu aile yanına yerleştirilmektedirler. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak, Türkiye’de sürekli ikamet etmek, eğitim seviyesi en az ilkokul düzeyinde olmak, 25-65 yaş aralığında bulunmak ve düzenli bir gelire sahip olmak şartlarını taşıyanlar koruyucu aile olabilmektedir (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015: 4).

Koruyucu ailelere ve yerleştirilen çocuğa sağlanan imkânlar kapsamında koruyucu ailelere bakımını sağladıkları her çocuğun bakım, eğitim ve yetiştirilme harcamaları için aylık ücret ödenmektedir. Özel zorlukları veya ihtiyaçları bulunan ya da engelli çocuklar için yaş durumu dikkate alınarak ve yüzde elli arttırılarak uygulanan aylık bakım ücreti ödenmektedir. Her öğretim yılı başında eğitim masrafları karşılığı olarak bir defaya mahsus olmak üzere üç kat olarak bakım ücreti ödenmektedir. Çocukların giyim masrafları karşılığı olarak yılda iki defa olmak üzere bakım ücreti iki kat olarak ödenmektedir. Gerek duyulduğunda çocukların sağlık harcamaları için Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümleri uygulanmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015: 5).

2.2.2. Bakım hizmetleri

Bakım hizmetleri kapsamında 0-18 yaş arası korunmaya, bakıma ve yardıma ihtiyacı olduğu tespit edilen çocukların korunması, bakımı, yetiştirilmesi ve rehabilitasyonları sağlanmaktadır. Bu hizmetleri sunmak için çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, çocuk evleri, sevgi evleri vb. sosyal hizmet kuruluşları kurulmakta ve işletilmektedir (Tunç, 2013: 10). Bakım hizmetleri kapsamında 0-18 yaş arası çocuklar için korunma ve/veya bakım tedbiri kararı alınmış olup çocuk yuvası, çocuk evleri sitesi, yetiştirme yurdu, çocuk evlerinde bakılmakta olan çocukların korunması, eğitimi, bakımı, bir iş ve meslek sahibi yapılarak topluma yararlı bireyler olmaları için çalışmalar yürütülmektedir.

Geçmiş senelerde korunmaya ve bakıma ihtiyaç duyan çocuklara verilen hizmetlerde kuruluş bakımı öncelikli bulunurken son yıllarda bu durum değişerek kuruluş bakımında bulunan çocukların ailesinin yanına döndürülmesi, evlat edinme, koruyucu aile hizmetinden yararlandırılması, bu durumların mümkün olmadığı hâllerde ise çocuk evine ve çocuk evi sitesine yerleştirilmesi uygun görülmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2016: 83).

Çocuk yuvaları; 0-12 yaş arasındaki korunmaya ihtiyacı olan çocuklar ile 12 yaşını bitirmiş korunmaya muhtaç durumda bulunan kız çocuklarının yuvalarda, psiko-sosyal gelişimlerini, bedensel ve eğitsel gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik yapısı ve iyi alışkanlıklar edinmesini sağlamakla yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Yetiştirme yurtları; 13-18 yaş arasındaki korunmaya muhtaç çocuklara koruma ve bakım sağlayarak onlara bir iş veya meslek kazandırılıp topluma yararlı kişiler olarak yetiştirilmelerini sağlamakla yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (Yazıcı, 2012: 507).

Çocuk evleri sitesi; 0-18 yaş arasında bulunan en fazla 12 çocuğun üçer kişilik odalarda kaldığı ve çocukların yaşlarına uygun olan gelişim ihtiyaçları ön planda tutularak site içerisine inşa edilen, müstakil villa tipi evlerde çocuklara aile ortamına benzer yapıda hizmet sunulan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Çocuk evleri; 0-18 yaş arası çocukların her ilin sosyal, kültürel ve fiziksel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bulunan bölgelerinde tercih olarak il merkezlerinde, okullara ve hastanelere yakın olacak şekilde ev ortamı sağlanarak apartman dairesi veya müstakil dairelerde 5-8 çocuğun kalacağı şekilde düzenlenmiş hizmet modelidir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2016: 84).

Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM); illerde çocuk evlerinin planlanmasının yapılması, açılış ve işleyişine yönelik işlemler ile harcamaların belirlenmesi, takibinin ve denetlenmesinin yapılması, ayrıca çocuk evleri arasındaki koordinasyonun sağlanması amacıyla oluşturulan koordinasyon merkezleridir. Çocuk Koruma, İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimi (ÇOKİM) ise “Korunmaya ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında mahkeme kararı alınıncaya ve/veya uygun hizmet modeli belirleninceye kadar barınma ve temel gereksinimleri karşılanmak üzere hizmet veren birimlerdir” (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2016: 85).

2.2.3. Koruyucu ve önleyici hizmetler

Koruyucu ve önleyici hizmetler kapsamında çocuklara çocuk kulüpleri, kreş ve gündüz bakımevi hizmetleri, ücretsiz bakım hizmetleri, sevgi zinciri uygulaması ve uçurtmayı vurmasınlar uygulamaları yürütülmektedir. Türkiye’de özel kreş ve gündüz bakımevleri ve özel çocuk kulüplerinin açılışı, işleyişi ve denetim işlemleri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Koruyucu ve önleyici hizmetler kapsamında ayrıca; ücretsiz bakım hizmeti, Sevgi Zinciri Uygulaması, Uçurtmayı Vurmasınlar Uygulaması ile çocuk ve ailelere destek sağlanmaktadır.

Koruyucu ve önleyici hizmetler kapsamında; 2828 sayılı Kanunun 3’üncü maddesinin üçüncü fıkrası gereğince çalışmakta olan anne-babanın 0-6 yaş grubunda bulunan çocuklarının bakımlarını gerçekleştirmek ve bu çocuklara temel değer ve alışkanlıkları kazandırmak gayesiyle kreş ve gündüz bakımevi hizmetleri yürütülmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2016: 72). Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmeliğe göre kreş; 0-36 aylık çocuklara hizmet vermekte olan kuruluşu, gündüz bakımevi; 37-66 aylık çocuklara hizmet vermekte olan kuruluşu, çocuk kulübü; 6-12 yaş grubu çocuklara hizmet vermekte olan kuruluşu ifade etmektedir (T.C. Resmi Gazete, 2015: Md.4).

Koruyucu ve önleyici bir hizmet modeli olan ücretsiz bakım hizmeti ile ekonomik yetersizlik içinde bulunan ailelerin çocuklarına yüzde 3 kontenjan ayrılarak özel kreş ve gündüz bakımevleri ile özel çocuk kulüplerinden ücretsiz faydalanmaları sağlanmaktadır. Ayrıca, ücretsiz bakım hizmeti ile ekonomik güçlük çeken ailelerin çocuklarının korunma

altına alınmadan, ailelerinin yanında kalmaları sağlanmakta ve gündüzlü kreş hizmetlerinden yararlanmaktadırlar. Ücretsiz bakım hizmetinin yaygınlaştırılması için ekonomik yoksunluk içinde olan aileleri bu konuda bilgilendirme çalışmaları sürdürülmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2016: 72-73).

Sevgi Zinciri Uygulaması; çocuk evlerinde ve çocuk yuvalarında korunma altında bulunan 0–6 yaş grubu çocukların özel kreş ve gündüz bakımevleri ile diğer resmi kuruluşların anasınıfı-anaokulu hizmetlerinden yararlanmaları sağlanarak yuva ortamında kalan çocukların fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimlerine fayda sağlanmaktadır. Ayrıca bu uygulamanın çocuklara, ailesiyle yaşayan çocuklarla sosyal ilişki kurma ve sürdürme konusunda yardımcı olması hedeflenmiştir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2016: 74).

Uçurtmayı Vurmasınlar Uygulaması; Adalet Bakanlığı ile 01.12.1997 tarihinde imzalanmış olan 23.07.2002 tarihinde güncellenen protokol ile Ceza ve İnfaz Kurumlarında hükümlü ve tutuklu bulunan kişilerin 0–12 yaş grubu çocuklarının cezaevinin olumsuz koşullarından uzaklaştırılmaları amacıyla çocuk kulüplerinde ve kreş ve gündüz bakımevlerinde bakılmaları, gereken durumda korunma altına alınarak çocuk yuvalarına yerleştirilmeleri, sosyal ve ekonomik destek hizmetleri vb. hizmetlerden yararlanmaları sağlanmaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2016: 74).

2.2.4. Sosyal rehabilitasyon hizmetleri

Duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğrayan çocuklara yaşadıkları olumsuz olayların sonucu olan travma ve/veya davranış bozukluklarını gidermek için rehabilitasyon sağlanmaktadır. Rehabilitasyon süreci boyunca bakım ve korunma sağlayan, bu süreçte aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzelmesi için çalışmaların yapıldığı, üniversite veya devlet hastanelerinin psikiyatri servislerinden destek alınarak çocuklar için rehabilitasyon sağlanan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (Tuncer ve Erdoğan, 2018: 521). Sosyal rehabilitasyon hizmetleri kapsamında Çocuk Destek Merkezleri ve ANKA Çocuk Destek Programı faaliyetleri önemlidir.

Suçta sürüklenen, suç mağduru, sokakta ve risk altında bulunan, madde bağımlısı ve refakatsiz çocuklara yönelik çocuk destek merkezleri bulunmaktadır. Çocuk Destek Merkezleri; suçta sürüklenen, suç mağduru, sokakta yaşayan, sokakta çalıştırılan, madde kullanımı sonucu rehabilitasyona ihtiyacı olan çocukların korunması ve bakımının sağlanması, aile ve topluma kazandırılması amacıyla açılmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014). Çocuk Destek Merkezlerinde çocuğun süreç içerisinde normal bir şekilde hayatını devam ettirebilecek şekilde rehabilite olması, toplumla bütünleşmesi ve son olarak rehabilitasyonunun sağlanması amaçlanmaktadır.

Çocuk Destek Merkezleri, çocukların suçta sürüklenme, mağduriyet, sokakta yaşama, gebelik, madde bağımlılığı gibi alanlarda 11-14 ve 15-18 yaş gruplarına ve cinsiyetlere göre ihtisaslaştırılmaktadır. Benzer nedenlerle koruma altına alınan 11 yaş altındaki ço-

çocuklar ise öncelikle aile bakım modellerinden veya çocuk evleri ya da çocuk evleri sitelerinden yararlandırılmaktadırlar (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014).

Psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duyduğu belirlenen suça sürüklenen çocuklar ve suç mağduru çocuklara çocuk destek merkezlerinde hizmet sunularak çocukların temel ihtiyaçları karşılanmakta, fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçları belirlenerek gerekli müdahaleler gerçekleştirilmektedir (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014).

Sokakta yaşayan çocukların barınma, beslenme, sağlık, giyim, eğitim, örgün veya mesleki eğitime yönlendirilmeleri, madde bağımlılığı tedavilerinin yapılması vb. tüm ihtiyaçlarının karşılanarak toplumla bütünleştirilmeleri amaçlanmaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2016: 89).

Sokakta yaşadığı tespit edilen çocukların ailelerine yönelik psiko-sosyal destek ve bilinçlendirme çalışmaları sunulmaktadır. Bu çocukların aileye dönüşlerinin mümkün olması durumunda aile ve çocuğun birlikte yaşamasına ilişkin uyum çalışmaları da yürütülmektedir. Sokakta her türlü madde bağımlılığına açık olan sokak çocuklarının bu ortamlardan çekilerek barınma, bakım, sağlık, eğitim gibi tüm ihtiyaçlarının karşılanması ve sosyal uyumlarının yeniden sağlanmasına yönelik Çocuk Destek Merkezleri tarafından yatılı hizmetler sağlanmaktadır. Çocuk Destek Merkezlerinde madde kullanan çocuklar tedavi edilmekte ve tedavisi tamamlanan çocukların psiko-sosyal destek hizmetlerinden yararlandırılarak örgün veya mesleki eğitime katılımları sağlanmaktadır. Bu merkezlerde çocukların resim atölyelerinde sanatsal yönlerinin geliştirilmesi hedeflenmekte olup resim, halk oyunları, müzik vb. kurslar ile futbol, basketbol, voleybol, masa tenisi, dağcılık, izcilik vb. etkinlikler düzenlenmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2015: 203).

Korunma ihtiyacı içinde olup ilgili mahkeme gereğince haklarında bakım tedbir kararı verilen, uçucu ve uyuşturucu madde bağımlısı olan çocukların kısa ve uzun vadeli olarak tıbbi tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri Sağlık Bakanlığı tarafından tamamlanmaktadır. Bu çocuklara, tıbbi tedavi ve rehabilitasyon süreci tamamlandıktan sonra psiko-sosyal destek hizmeti verilmektedir. Çocuk Destek Merkezlerinde çocuklar ve ailelerine psiko-sosyal destek ve müdahale programı uygulanmaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2016: 89).

Özel olarak korunması gereken gebe çocuklar ve çocuk annelere çocuk destek merkezlerinde temel ihtiyaçlarının karşılanması; fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının belirlenerek giderilmesine yönelik hizmetler sunulmaktadır. Ayrıca, üç yaşını doldurmamış bebeği olan çocuk anneler de merkezlere kabul edilmektedir (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014).

Çocuk Destek Merkezlerinde suça sürüklenen çocuklara, suç mağduru çocuklara, sokakta yaşayan çocuklara, madde bağımlısı çocuklara, gebe çocuklar ve çocuk annelere sosyal rehabilitasyon hizmetleri sunulmaktadır. Çocuk Destek Merkezlerinde yürütülen rehabili-

tasyon hizmetleri sunulduktan sonra çocuklar aile ve yakın çevrelerine dönmekte ya da diğer sosyal hizmet modellerine hazır duruma gelmektedirler.

2.2.5. Sosyal sportif ve kültürel hizmetler

Korunma altında bulunan çocukların sağlıklı ve disiplinli bir şekilde bedensel ve psiko-sosyal gelişimlerini desteklemek, çocuklar arasındaki arkadaşlık ilişkilerinde gelişim göstermelerini sağlamak amacıyla çeşitli sosyal kültürel ve sportif etkinlik çalışmaları yapılmaktadır. Bu kapsamda korunma ve bakım altında bulunan çocuk ve gençler her yıl gençlik kamplarından yararlanmaktadırlar. Avrupa Birliği Projeleri Gençlik Programları ile sosyal, kültürel, eğitim ve sportif etkinlikler vb. nedenlerle yurt dışına gitmeleri desteklenmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2015: 187-188).

Çocuk Destek Merkezlerinde çocukların resim, müzik, el sanatları, tiyatro vb. faaliyetlerden yararlanabilecekleri hem sosyal hem sportif amaçlı salonlar düzenlenmektedir. Bu tür faaliyetleri yürütmek için ise üniversitelerin ilgili bölümlerinden resim, müzik, tiyatro, spor, halkoyunu, drama gibi çeşitli branşlarda eğitim verebilecek personel desteği sağlanmaktadır. Çocukların her türlü etkinlikten yararlanmaları amacıyla kamu kurum ve kuruluşları veya özel kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlenecek kurslardan faydalanmaları sağlanmaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2015: 199).

2.2.6. Terör mağduru çocuklara yönelik çalışmalar

Türkiye’de terörden etkilenen tüm çocukların haklarının korunması, güvenliklerinin sağlanması, psiko-sosyal yönden desteklenmeleri ve yaşadıkları travmaların etkilerinden kurtulmalarına yardımcı olacak çalışmalar yürütülmektedir. Savaş ve terör mağduru çocuklara psiko-sosyal destek hizmetleri sunulmaktadır. Bilinçlendirme eğitimleri, sosyal uyum eğitimleri, dinlenme, eğlence ve kültürel etkinlikler düzenlenmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2016: 90).

2.2.7. Refakatsiz çocuklara yönelik hizmetler

Türkiye’de geçici koruma statüsü ile barınan, yapılan araştırma sonucunda ülke sınırlarında kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakatinde bulunmadığı tespit edilen özel ihtiyaç sahibi grupta yer alan, düzensiz göç yolu ile gelen ve uluslararası koruma talebinde bulunan refakatsiz çocuklara yönelik koruyucu ve destekleyici tedbirler çerçevesinde hizmetler yürütülmektedir. Koruma ve bakım altına alınan Suriye uyruklu refakatsiz çocuklara yönelik bakım, barınma ve psiko-sosyal destek hizmetleri yürütülmektedir. Türkiye sınırlarında ailesi ile birlikte yaşayan; ancak ailesi tarafından ihmal ve istismara uğrayan çocuklar mahkeme tarafından hükmedilen koruyucu ve destekleyici tedbirler çerçevesinde desteklenmektedir. Korunma ihtiyacı olan Suriye uyruklu çocukların bakımları kurumda sağlanmaktadır. Ailesinin Türkiye’de olduğu tespit edilen çocuklara ise psiko-sosyal destek hizmeti verilmekte ve bilinçlendirme çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmalar ile çocukların ailesi yanına döndürülmesi sağlan-

maktadır Ayrıca, çocukların ailelerine yönelik danışmanlık hizmetleri de yürütülmektedir (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014).

Korunma ihtiyacı olan Suriye uyruklu çocuklara hizmet vermek amacıyla Adana Sarıçam Geçici Barınma Merkezi içinde refakatsiz çocuklara özel birim oluşturulmuştur. Suriye uyruklu refakatsiz çocuklara özel birimlerin ihtiyaç duyulan diğer illere yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca, ailesi veya yakınının yanında konteynır kentte yaşayan çocuklara psiko-sosyal destek hizmetinden yararlanmaları için kreş ve çocuk dostu alanlar da oluşturulmuştur (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2016: 88).

2.2.8. Sosyal uyum programı

Sosyal Uyum Programı, Türkiye’de çocuk hakları kapsamında uygulanmakta olan bir programdır. Bu program, kamp dışında yaşayan Suriyeli çocukların Çocuk Hakları İl Çocuk Komiteleri aracılığıyla toplumla uyumlarının sağlanması ve Türk çocuklar ile Suriyeli çocuklar arasında karşılıklı diyalog ve bilgi alışverişini sağlayacak bir ortamın oluşturulması amacıyla düzenlenmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2016: 90).

2.2.9. Eğitim yardımı programı

Eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak ve yoksullukla mücadelenin başarılı olmasını sağlamak amacıyla eğitim imkânlarına erişilebilirliği düşük olan kesimlerin eğitime ilişkin sorunlarını çözmeye yönelik programlar uygulanmaktadır. Eğitim yardımları; eğitim materyali yardımı, şartlı eğitim yardımı, öğle yemeği yardımı, ücretsiz kitap yardımı, öğrenci barınma, taşıma, iâşe yardımı, engelli öğrencilerin okullarına ücretsiz taşınması ve yurt yapımı programlarından oluşmaktadır. Aşağıda bu programlar açıklanmıştır.

İlk ve orta öğrenim çağında çocuğu bulunan ve hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3’ünden az olan ailelere eğitim materyali yardımı yapılmaktadır. Bu yardım kapsamında ihtiyaç sahibi ailelerin çocuklarının temel okul ihtiyaçları Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla karşılanmaktadır. Sosyal güvencesi olmayan, nüfusun en yoksul yüzde 6’lık kesiminde yer alan ve maddi olanakların yetersiz olması nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen ailelere şartlı eğitim yardımı yapılmaktadır. Bu yardım, ilk ve orta öğrenim çağında çocuğu bulunan ailelere çocuklarının okula devam etmeleri şartıyla yapılmaktadır. Bu program kapsamında; ilköğretime devam eden kız öğrenci için aylık 40 TL, erkek öğrenci için 30 TL ödenmektedir. Ortaöğretime devam eden kız öğrenci için 60 TL, erkek öğrenci için 50 TL ödenmektedir. MEB ile işbirliği içinde, taşınmalı eğitim uygulaması kapsamında yardım yapılan yoksul öğrencilere öğle yemeği yardımı yapılmaktadır. MEB tarafından devlet okullarında okuyan tüm ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine ücretsiz kitap yardımı yapılarak ders kitapları ücretsiz verilmektedir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıf-

ları tarafından ulaşım, barınma vb. ihtiyaçlarını karşılamak için taşınmalı sistem dışında kalan devlet okullarında okuyan tüm ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine öğrenci taşıma, barınma ve iâşe yardımı yapılarak destek verilmektedir. MEB ile işbirliği içinde, özel eğitime gereksinim duyan engelli öğrencilere okullarına erişimlerinin sağlanması için engelli öğrencilerin okullarına ücretsiz taşınması programı kapsamında destek sağlanmaktadır. Yurt ihtiyacı bulunan yerlerde, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynaklarıyla yurt yapımı programı kapsamında muhtaç durumda bulunan ortaöğretim öğrencilerine yönelik yurtlar yapılmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2018).

BÖLÜM III: TÜRKİYE’DE BELEDİYELERDE ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGULANAN SOSYAL POLİTİKALAR

Devletin işleyişi içinde halka en yakın kuruluşlar olan yerel yönetimler yerel sorunların tespit edilmesinde, sosyal politikalar oluşturulmasında ve uygulanmasında önemli bir konuma sahiptir (Koçak vd.,2017: 122). Yerel yönetimler eğitim, sağlık, istihdam, sosyal hizmet, sosyal yardım, sosyal danışmanlık, sosyal konut, yoksulluğun ortadan kaldırılması ve çevrenin korunması gibi farklı sosyal alanlara ve özellikle dezavantajlı gruplara yönelik programlar hazırlayarak uygulamaya koymaktadır. Yerel yönetimler, merkezî sosyal politikaların ulaşamadığı yerlerde tamamlayıcı bir fonksiyon icra etmektedir (Seyyar, 2011: 197-198).

Sosyal politikayı yerel düzeyde yerine getiren belediyeler sınırları içerisinde yaşayan birey, aile ve grupların üç farklı kaynaktan meydana gelen sorunlarıyla ilgilenmektedir. Sorunlardan birincisi, sistemin yapısından ve uygulanmasından kaynaklanan işsizlik, yoksulluk ve dilencilik sorunlarıdır. İkincisi, belediyelerin sınırları içinde ortaya çıkan doğal afetlerden zarar gören birey ve ailelerin karşılaştıkları sorunlardır. Üçüncüsü ise insanın yapısından kaynaklanan ve çevresel koşulların etkisiyle somutlaşan özel grupların durumlarıdır. Bu üç farklı kaynaktan meydana gelen sorunlar, temelde sosyal hizmet ve sosyal yardımdan oluşan sosyal belediyeçilik olarak isimlendirilen uygulamalarla çözülmektedir (Çelik, 2014: 6-7).

Türkiye’de belediyeler en fazla sosyal hizmet ve sosyal yardım alanlarında sosyal politikaları yerine getirmektedir. Belediyelerin bütçelerine ve yerel halkın ekonomik ve sosyal durumlarına göre değişim gösteren sosyal yardımları ayni ve nakdi olmaktadır. Belediyeler, sosyal hizmetler kapsamında yaşlılara güçsüzler yurdu ve huzurevleri açmaktadır. Sokak çocukları, istismara uğramış çocukların aralarında bulunduğu risk grupları için hukuki ve psikolojik yardım büroları kurmaktadır. Kadınlar için ana-çocuk sağlığı merkezleri, el sanatları değerlendirme merkezleri ve kadın konukevleri açmaktadır. Çocuklara yönelik sosyal hizmetler kapsamında çocuklar için kreş ve çocuk yuvaları, kimsesiz çocuklara yönelik yuvalar ve çocuk kulüpleri kurmaktadır. Gençler için gençlik merkezleri, danışma merkezleri, meslek edindirme kursları ve spor tesisleri açmaktadır. Engelliler için spor ve iletişim imkânları sağlamak, beceri kursları ve özel eğitim merkezleri açmaktadır. Belediyeler, yaygın eğitim organizasyonları kapsamında okuma-yazma eğitimi, çocuk bakımı ve eğitimi, çıraklık ve beceri kazandırma eğitimleri vermektedir. Kriz dönemi hizmetleri kapsamında ise doğal afet, savaş, terör vb. durumlarda beslenme, barınma ve temizlik hizmetleri sunmaktadır (Koçak vd., 2017: 131-133).

Bu bölümde Türkiye’de belediye ve büyükşehir belediyelerinin sosyal politika alanına ilişkin temel mevzuatına yer verilmiştir. Türkiye’de belediyelerde çocuklara yönelik uygulanan sosyal politikalar açıklanmıştır.

3.1.Türkiye’de Belediye ve Büyükşehir Belediyelerinin Sosyal Politika Alanına İlişkin Temel Mevzuatı

5393 sayılı Kanun ve 5216 sayılı Kanun’da sosyal belediyeciliğe kanuni altyapı oluşturabilecek hükümler mevcuttur. Belediyelere sosyal hizmet, sosyal yardım vb. alanlarda yetkiler veren 5393 sayılı Kanun ve 5216 sayılı Kanun, belediyeleri yerel düzeyde sosyal politika ve sosyal refah hizmetlerinin yerine getirilmesinde ve belde sakinlerinin refahının arttırılmasında temel kuruluşlar hâline getirmiştir (Çelik, 2014: 9-11).

3.1.1. 5393 sayılı Belediye Kanunu

Türkiye’de belediyelerin sosyal politika alanına ilişkin temel mevzuatını 5393 sayılı Belediye Kanunu oluşturmaktadır. Türkiye’de belediyelerin sosyal politika alanına ilişkin görev ve sorumlulukları 3.7.2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda maddeler hâlinde belirtilerek hükme bağlanmıştır.

5393 sayılı Kanunun 9’uncu maddesinde belediyenin bütçe olanakları ölçüsünde mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarını karşıladığı ve sorunlarının çözümü için destek sağlamakta olduğu belirtilmektedir (T.C. Resmi Gazete, 2005). 5393 sayılı Kanunun 14’üncü maddesinin (a) bendine göre belediye; acil yardım, kurtarma ve ambulans, çevre ve çevre sağlığı, sosyal hizmet ve sosyal yardım, konut, meslek ve beceri kazandırma, kültür, sanat, gençlik ve spor hizmetlerini yapmakta ya da yaptırmaktadır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000’in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. 14’üncü maddenin (b) bendinde belediyenin devlete ait okul binalarının inşaatı, bakım ve onarımını yapmak, okulların ihtiyaçlarını karşılamak, sağlıkla ilgili tesis açmak ve işletmek, amatör spor kulüplerine ayni ve nakdi yardım yapmak, gençlere spor malzemesi vermek ve gıda bankacılığı yapmak görevleri belirtilmektedir (T.C. Resmi Gazete, 2005). 5393 sayılı Kanunun 15’inci maddesinde borç almak ve bağış kabul etmek; izinsiz satış yapan seyyar satıcıların iki gün içinde geri almadıkları gıda maddelerini gıda bankalarına, 30 gün içinde geri almadıkları gıda dışı mallarını ise yoksullara vermek hükümleri belediyenin sosyal politika alanına ilişkin düzenlemelerini oluşturmaktadır (T.C. Resmi Gazete, 2005).

5393 sayılı Kanunun 38’inci maddesinde şartsız bağışları kabul etmek, belde sakinlerinin sağlığı ve huzuru için tedbirler almak, yoksul ve ihtiyaç sahibi kişiler için bütçede ayrılan ödeneği kullanmak, engelliler merkezi açmak, engellilere yönelik hizmetleri yürütmek (T.C. Resmi Gazete, 2005), arsa ve konut üretimini düzenleyen 69’uncu maddesinde belediyenin düzenli kentleşmeyi sağlamak amacıyla imarlı ve alt yapı arsalar üretmek; konut, toplu konut yapmak, kiralamak ve satmak yetkisine sahip olduğunu, konutu olmayan dar gelirli ile afete maruz kalanlara arsa tahsisi yaptığını (T.C. Resmi Gazete, 2005) ve aynı kanunun 77’nci maddesinde belediyenin eğitim, sağlık, çevre, kültür, spor, sosyal hizmet ve sosyal yardım hizmetleriyle kadınlara, çocuklara, yaşlılara, engellilere, yoksullara yönelik hizmetlerin icra edilmesinde belde dayanişma ve katılımı sağlamak,

hizmetlerde etkinliği sağlamak amacıyla gönüllülerin katılımına ilişkin programlar uyguladığını (T.C. Resmi Gazete, 2005) belirten hükümler sosyal politika uygulamalarına ilişkin bir diğer önemli düzenlemeleri oluşturmaktadır.

3.1.2. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, bireylerin sosyal gereksinimlerinin karşılanması ve sosyal sorunlarının çözülmesi görevini belediyelere yüklemektedir. 5216 sayılı Kanun'da, yerelde yapılması gereken sosyal politikaların belediyeler tarafından geliştirileceği ifade edilmektedir (Çelik, 2014: 10). 5216 sayılı Kanun sosyal politika alanına ilişkin hükümler içermektedir. Türkiye'de büyükşehir belediyelerinin ve büyükşehir belediyeleri sınırları içinde kalan ilçe belediyelerinin sosyal politika alanına ilişkin görev ve sorumlulukları, 10.7.2004 tarihli ve 5216 sayılı Kanun'da maddeler hâlinde belirtilmektedir.

5216 sayılı Kanunun büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyesinin görev ve sorumlulukları başlıklı 7'nci maddesinin (n) bendinde büyükşehir belediyesinin eğitim, sağlık ve kültür hizmetlerine yönelik tesis ve binaların yapım, bakım ve onarımına ilişkin hizmetler yürütmek ve malzeme desteği sağlamak, (v) bendinde hastaneler, gezici sağlık üniteleri, sağlık merkezleri ile yaşlılar, engelliler, çocuklar, kadınlar, gençler ve yetişkinlere yönelik sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek kazandırma ve beceri geliştirme kursları açmak hükümleri büyükşehir belediyelerinin sosyal politika görevlerini belirtmektedir. İlçe belediyelerinin görev ve yetkileri başlıklı 7'nci maddenin (d) bendinde yaşlılar, engelliler, kadınlar, çocuklar ve gençlere yönelik sosyal ve kültürel hizmetler yürütmek, eğitim, sağlık, kültür hizmetlerine yönelik tesis ve binaların yapım, bakım ve onarımına ilişkin hizmetler yürütmek, mesleki eğitim ve beceri geliştirme kursları açmak hükümleri ilçe belediyelerinin sosyal politika alanına ilişkin görevlerini ifade etmektedir (T.C. Resmi Gazete, 2004).

5216 sayılı Kanunun 18'inci maddesinin (m) bendinde bütçede yoksul ve ihtiyaç sahibi kişiler için ayrılan ödeneği kullanmak, engelli merkezleri oluşturmak hükmü büyükşehir belediye başkanına sosyal politika alanına ilişkin görev yüklemektedir (T.C. Resmi Gazete, 2004).

3.2. Türkiye'de Belediyelerde Çocuklara Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar

Temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde fiziksel ve ruhsal yetişkinliğe sahip olmadıkları için ekonomik, sosyal ve siyasi sorunlardan en çok çocuklar etkilenmektedir. Sosyal devlet, çocukların ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim, sağlık gibi temel haklardan yararlanabilmesi konusunda sorumluluk sahibidir. Bu anlayışla, sosyal devletin yereldeki uygulayıcısı olan yerel yönetimlerden çocuklara yönelik uygulamaları oluşturması ve sürdürmesi beklenmektedir (Aka, 2018: 13).

Yerel yönetim birimleri olarak belediyeler sınırları içinde yaşamını sürdüren çocukların

sorunlarını çözmek için eğitim, sağlık, kültür, spor, sosyal hizmet ve sosyal yardım alanlarında sosyal politikalar uygulamaktadır. Aşağıda belediyelerin çocuklara yönelik gerçekleştirdiği uygulamalar açıklanmıştır.

3.2.1. Çocuklara yönelik eğitim hizmetleri

Belediyeler eğitim alanında gerçekleştirdikleri uygulamalarla çocukların eğitimine destek olmaktadır. Kreş ve gündüz bakımevleri, örgün eğitime destek kursları, bilim merkezleri, bilgi evleri ve çocuk kulüpleri belediyelerin öne çıkan eğitim uygulamalarıdır. Aşağıda belediyelerin çocukların eğitimine yönelik yürüttüğü hizmetler açıklanmıştır.

3.2.1.1. Kreş ve gündüz bakımevleri

Kreşler; 0-36 aylık çocuklara, gündüz bakımevleri ise 37-66 aylık çocuklara hizmet veren kuruluşlardır. Çocukların konuşma becerilerini geliştirmek, yaratıcı düşünebilmelerini sağlamak, çocukları ilköğretime hazırlamak (Aka, 2018: 41), çocukların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimlerine katkı sağlayarak sağlıklı bireyler olarak yetiştirmelerine yardımcı olmak ve çocuklara temel değer ve alışkanlıklar kazandırmak amacıyla kreş ve gündüz bakımevlerinde hizmet verilmektedir.

Kreş ve gündüz bakımevlerinde çocuklara değerler eğitimi, yabancı dil, mental aritmetik, satranç, halk oyunları, drama, ebru sanatı, resim (İstanbul Bağcılar Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016: 126), müzik, okuma-yazma, matematik, fen gibi branş dersleriyle birlikte oyun çalışmaları da uygulanmaktadır (İstanbul Beşiktaş Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016: 79).

3.2.1.2. Örgün eğitime destek kursları

5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'na göre, belediyeler il millî eğitim müdürlükleri ile yapılan ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanan eğitim işbirliği protokolleri çerçevesinde örgün eğitim programlarına destek olmak amacıyla ücretsiz kurslar açmaktadır (T.C. Resmi Gazete, 2007: Ek Md. 2). 06.12.2016 tarihli İşbirliği Protokolü hükümlerine göre, örgün eğitim kapsamında ilköğretim ve ortaöğretime devam eden kursiyerler okullarındaki ders saatlerinin dışında kurslara devam etmektedirler. Kurslar, ders yılı içinde hafta içi ve cumartesi günleri faaliyet göstermektedir. Bir derslikte en fazla 24 kursiyer öğrenim görmektedir (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2016:3-4). Belediyeler, eğitime destek kursları açarak ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin örgün eğitim programlarına destek olmaktadır.

Eğitime destek kurslarının genel olarak amacı; ilk ve ortaöğretim öğrencilerine derslerinde ve soru çözme teknikleri konusunda yardımcı olmak, eğitimin yanı sıra kültürel ve sportif etkinliklerle öğrencilerin gelişimlerine destek olmak ve öğrencilere kültürel okuma yapmalarını teşvik etmektir (Aka, 2018: 43).

3.2.1.3. Bilim merkezleri

İlköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine okullarında teorik olarak öğrendikleri bilgileri

uygulayarak başarılı olmalarını sağlamak amacıyla bilim merkezlerinde hizmet verilmektedir (Ankara Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016: 59).

Belediyelerin hizmetleri kapsamında bilim merkezleri, çocukların okulda öğrendikleri teorik bilgileri uygulamaları için deneysel faaliyetlerin yapıldığı merkezlerdir. Bilim merkezleri, çocukların bilimsel araştırmalara olan ilgilerini arttırmaktadır. Çocuklar bilim merkezlerinde eğlenceli vakit geçirmekte ve uygulamalı bilgiler edinmektedirler (Aka, 2018: 50).

3.2.1.4. Bilgi evleri

Bilgi evleri genellikle 7-13 yaş grubundaki çocuklara yönelik hizmet veren kuruluşlardır. Çocukların okul dışındaki vakitlerini verimli geçirebilmeleri için ders takviyesinin verildiği kursların, yeni hobiler edinebilecekleri kültürel ve sportif etkinliklerin mevcut olduğu merkezlerdir. Ayrıca, bilgi evlerinde çocukların okul derslerine yardımcı olmayı ve çocuklara psiko-sosyal destek sağlamayı kapsayan rehberlik hizmeti de verilmektedir (Aka, 2018: 50).

Bilgi evlerinde ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine; ödevlerini ve projelerini bilgisayar ortamında hazırlama, okuldan çıktıktan sonra ders çalışma, kütüphaneden ödünç kitap alıp yararlanma, internet ortamında araştırma yapma, bilgisayar bilgilerini geliştirme ve pratik yapma, sinema filmi izleme, düzenlenen yarışma ve faaliyetlere, satranç kurslarına ve diğer sosyal faaliyetlere katılma imkânları sunulmaktadır. Bilgi evleri, dershaneye gidemeyen veya özel öğretmen ile çalışamayan öğrencilerin uzman öğretmenler vasıtasıyla başarısız oldukları ya da kendilerini geliştirmek istedikleri alanlarda fırsat elde etmelerine ücretsiz sunduğu eğitimler yoluyla imkân sağlamaktadır. Okulda anlaşılamayan konuların tekrar anlatılması, okul öğretmenleri tarafından verilen ödevleri hazırlama rehberliğinde bulunulması, öğrencilerin zekalarını ve yeteneklerini geliştirmeleri için gerekli olan imkânların konularında uzman branş öğretmenleri tarafından sunulması öğrencinin başarısına katkıda bulunulması bilgi evlerinin başta gelen görevlerindendir. Ayrıca, bilgisayar ve internete veya şehir merkezlerinde bulunan kütüphanelere ulaşma olanağı olmayan çocuklara destek olmak da bilgi evlerinin öne çıkan görevlerindendir (Kavi ve Koçak, 2010: 570-571).

3.2.1.5. Çocuk kulüpleri

Çocuk kulüpleri; okul saatleri dışında 6-12 yaş grubundaki çocuklara sorumluluk duygusu ile beceriler kazandırmaya, çocukların mevcut ilgi alanlarını geliştirmeye ve yeni ilgi alanları oluşturmaya yönelik bilimsel, sosyal, kültürel, sportif ve sanatsal etkinliklerin gerçekleştirilmesi amacıyla kurulmuş kurumlar şeklinde tanımlanmaktadır (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2014: 2).

Çocuk kulüplerinde çocuklara eğitim, sağlık, rehberlik ve danışmanlık, sosyal, kültürel, spor, kütüphane vb. hizmetler verilmektedir (Ankara Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016: 58). Çocuk kulüplerinde ödevlerini yapmaları ve derslerine çalışmaları için

ilköğretime devam eden çocuklara yardımcı olunmaktadır. Okul saatleri dışında çocukların boş zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirmeleri sağlanmaktadır.

3.2.2. Çocuklara yönelik sağlık hizmetleri

Belediyelerin çocuklara yönelik sağlık hizmetleri, poliklinik hizmetleri ve sağlık taramaları olarak gerçekleştirilmektedir. Çocuklara sunulan sağlık hizmetleri kapsamında ayakta teşhis ve tedavi, ağız ve diş sağlığı ve psikolojik destek hizmetleri ön plana çıkmaktadır.

Çocuk ağız ve diş sağlığı hizmetleri kapsamında belediye sınırları içerisinde ikamet eden çocuklara diş sağlığı eğitimi verilmekte; koruyucu diş hekimliği hizmetleri, ağız diş sağlığı poliklinik hizmetleri, ağız içi muayene ve tarama hizmetleri sunulmaktadır (Eskişehir Tepebaşı Belediyesi, 2018:1). Çocuk ağız ve diş sağlığı hizmetlerinden yararlanan çocuk yaş grupları 0-18 ve 5-14 yaş grubu olarak belediyeler arasında farklılık göstermektedir.

Çocukların yaşadığı sorunlar ve bu sorunların ruhsal yönden onlarda bıraktığı olumsuz etkiyi çözüme kavuşturmak için psikolojik destek hizmetleri önemli bir yer tutmaktadır. Çocukların yaşadığı sorunlar genellikle davranışsal bağımlılık, öfke kontrolsüzlüğü, içe kapanma, alt ıslatma, kekemelik vb. çok geniş bir alan oluşturabilmektedir. Bu durumda halka en yakın birimler olan belediyelerin psikolojik destek hizmetleri çocukların yararına olmaktadır (Aka, 2018: 45). Sağlık taramaları ise ilköğretim öğrencilerine yönelik genel çocuk sağlığı, diş sağlığı ve göz sağlığı taramaları şeklinde gerçekleştirilmektedir.

3.2.3. Çocuklara yönelik kültür ve spor hizmetleri

Yerel yönetimler yerel toplumun değerlerini yaşatmak ve geliştirmek işlevini yüklenerek kültür ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır. Çocuklara yönelik kültür ve sanat şenlikleri ve yarışmaları, festivaller, fuarlar, sergiler, film gösterimleri, anma programları düzenlenmesi, dergi, kitap ve broşürler yayınlanması, gezici ve sabit kütüphaneler, kitaplıklar ve okuma salonları, gösteri ve dinleti sanatları ile ilgili birimler kurulması ve temsiller verilmesi yerel yönetim birimleri olarak belediyelerin kültür alanında çocuklara yönelik yürüttüğü hizmetlerdir (Öztaş ve Zengin, 2008: 165-172). Belediyeler çocukların kültürel yönden gelişmelerine katkıda bulunmak için kültür alanında hizmetler yürütmektedir. Çocuklara yönelik yürüttüğü kültür hizmetleri ile sınırları içerisinde yaşayan çocukların kültür ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Yerel yönetimler, herkes için spor şartının hükümleri uyarınca sosyo-ekonomik durum, yaş ya da etnik grup ayrımı gözetilmeksizin herkesin spor faaliyetlerinden ve spor tesislerinden faydalanmasını sağlama zorunluluğuna sahiptir (Zengin ve Öztaş, 2008: 64-65). Belediyelerin çocuklara sunduğu spor hizmetleri de bu bakımdan önemlidir. Belediyeler çocuklara yönelik spor hizmetleri kapsamında çocukların spor yapabilecekleri alanlar oluşturmakta, çocukların spor faaliyetlerine erişimini sağlamakta ve spor kursları düzenlemektedir.

Belediyelerin çocuklara yönelik yürüttüğü spor hizmetleri ile çocukların sağlıklı yaşam sürmeleri, zihinsel ve bedensel gelişimlerinin desteklenmesi, yeteneklerini keşfetmeleri ve kötü alışkanlıklardan uzak tutulması amaçlanmaktadır. Özellikle belediyelerin düzenlediği yaz ve kış spor kursları, çocukların okul dışında spor faaliyetleriyle ilgilenmelerini sağlayarak çocukların madde bağımlılığı, suça sürüklenme, çocuk istismarı gibi karşı karşıya kalabilecekleri olumsuz durumların önüne geçmek bakımından önemlidir (Aka, 2018: 41). Çocukların spor alanlarından yararlanmaları sağlanarak çocuklara jimnastik, tenis, yüzme, buz pateni, uzak doğu sporları, futbol, voleybol, basketbol vb. spor branşlarında hizmet sunulmaktadır.

3.2.4. Çocuklara yönelik sosyal hizmet uygulamaları

Toplumun en savunmasız kesimi olan çocuklar çeşitli nedenlerden dolayı dezavantajlı duruma düşebilmektedir. Bu durumda sosyal hizmet uygulamaları, dezavantajlı durumda olan çocukların iyilik hallerinin arttırılmasında önem arz etmektedir. Halka en yakın birimler olarak belediyeler, sınırları içinde yaşayan çocuklara yönelik sosyal hizmet uygulamaları gerçekleştirmektedir. Çocuk bakımevleri, sokakta çalışan çocuklara yönelik merkezler, kadın konukevlerinde çocuklara yönelik hizmetler ve çocuk meclisleri belediyelerin öne çıkan sosyal hizmet uygulamalarıdır. Aşağıda belediyelerin çocuklara yönelik gerçekleştirdiği sosyal hizmet uygulamaları açıklanmıştır.

3.2.4.1. Çocuk bakımevleri

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğinde çocuk evleri, her ilin sosyal, kültürel yönden çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde apartman dairesi ya da müstakil dairelerde 5 ila 8 çocuğun bakımının sağlandığı evleri ifade etmektedir (T.C. Resmi Gazete, 2008: Md.4).

“Çocuk bakımevleri; her iki ebeveyni ya da ebeveynlerinden biri vefat etmiş, ebeveynleri tarafından terk edilmiş, maddi durumu elverişsiz, sağlıksız ortamlarda çalıştırılan, sağlıksız beslenen ve uygun olmayan ortamlarda yaşamak zorunda kalan çocuklara yönelik oluşturulan ev tipi kuruluşlardır” (Aka, 2018: 48).

Çocuk bakımevlerinde 0-18 yaş aralığındaki dezavantajlı çocukların ev ve aile ortamına en yakın ortamda yaşaması amaçlanmaktadır. Çocukların gelenek ve görenek, arkadaşlık ve komşuluk ilişkileri gibi sosyal hayatın gerekliliklerinden soyutlanmamaları sağlanmaktadır.

3.2.4.2. Sokakta çalışan çocuklara yönelik merkezler

Belediyeler sokakta çalışan çocuklara eğitim, sağlık, beslenme ve psiko-sosyal destek hizmetleri sunarak ve sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler gerçekleştirerek sokakta çalışan çocukların sayısının azalmasına katkı sağlayabilmektedir. Bu merkezlerde sokakta çalışan çocukların aileleriyle olan sorunlarını çözmek, okula gitmeyen çocukların eğitime başlamalarını sağlamak, eğitim süreçleri kesintiye uğrayanları ise tekrar okula yönlendirmek, çocuklara eğitim ile ilgili maddi destekte bulunmak gibi çalışmalar yürütü-

lerek çocuğun ihmal ve istismarını önlemek amaçlanmaktadır (Aka, 2018: 49).

3.2.4.3. Kadın konukevlerinde çocuklara yönelik hizmetler

Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmeliğe göre kadın konukevleri, her türlü istismar ya da şiddete maruz kalan kadınların korunması, ekonomik ve psiko-sosyal sorunlarının çözülmesi ve varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının karşılanması suretiyle geçici bir süre kalabilecekleri yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını ifade etmektedir (T.C. Resmi Gazete, 2013: Md.3). Kadın konukevlerinde çocuklar için kreş, eğitim ve rehabilitasyon, oyun ve etkinlik odaları ile çalışma odaları bulundurulması hükmüne yer verilmiştir (T.C. Resmi Gazete, 2013: Md.8). Bu sosyal hizmet kuruluşlarında kalan çocuklar için genel olarak psikolojik destek hizmetleri verilmektedir. Biyolojik ve zihinsel gelişimleri için etkinlikler düzenlenmektedir. Eğitim takipleri ve kırtasiye yardımları yapılmaktadır.

Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerinde olan belediyeler, her türlü istismar ve şiddete maruz kalan kadınlar ve beraberindeki çocukları için konukevi açmakla yükümlüdür. Erişilebilirlik bakımından halka en yakın birimler olması bakımından belediyeler, her türlü istismar ve şiddete maruz kalan kadınların ve çocuklarının korunması için önem arz etmektedir.

3.2.4.4. Çocuk meclisleri

Belediyelerin çocuklar hakkında alacakları kararlarda çocukların fikrini öğrenmeleri bakımından çocuk meclisleri önemlidir. Geleceğin toplumunu oluşturacak olan çocuklara yönelik önemli bir hizmeti oluşturan çocuk meclisleri, çocukları sorunlar üzerinde düşünme ve çözüm yolları geliştirmeye teşvik etmektedir (Aka, 2018: 50-51).

Çocuk meclisleri; çocukların problemlerini, taleplerini ifade etmelerini, bu problemlerin çözümünde ve toplumsal yarar üretiminde aktif rol oynamalarını, katılımcılığı, içinde yaşadığı ülkesinin, milletinin, manevi ve ahlaki değerlerini, örf ve adetlerini öğrenmelerini ve geleceklerine güvenle bakabilmelerini sağlamak amacıyla kurulmaktadır (Bilecik Belediyesi, 2008: 1).

Çocuk meclislerinin kendi içinde eğitim, çevre ve sağlık, kültür ve sanat, spor, çocuk sorunları, çocuk hakları, zararlı alışkanlıklarla mücadele, yardımlaşma, çocuk aile ve kent, engelli çocuk, basın- yayın, sevgi ve barış gibi çalışma komisyonları bulunmaktadır.

3.2.5. Çocuklara yönelik sosyal yardım uygulamaları

Belediyeler ihtiyacı olan çocuklara burs yardımı, giyim ve kırtasiye yardımı ve yetim ve öksüz çocuklara sosyal yardımlar yapmaktadır. Belediyeler bu yardımları yaparak çocukların toplumdan soyutlanmamalarına ve eğitim hayatlarına iyi koşullarda devam etmelerine destek olmaktadır. Aşağıda belediyelerin çocuklara yönelik gerçekleştirdiği sosyal yardım uygulamaları açıklanmıştır.

3.2.5.1. Burs yardımı

Belediyeler maddi gücü yetersiz olan ailelerin çocuklarına eğitim öğretim hayatlarına iyi şartlarda devam edebilmeleri için nakdi yardım yapmaktadır. Burs yardımı yapılırken yetim, öksüz, engelli çocuklar, şehit ve gazi çocukları ile boşanmış ailelerin çocukları genellikle ön planda tutulmaktadır (Aka, 2018: 45).

Belediyeler sınırları içerisinde yaşayan ve devlete ait ilköğretim ve ortaöğretim okullarında okuyan yardıma muhtaç öğrenciler ve maddi imkânları kısıtlı olan öğrencilere nakdi eğitim yardımı yapmaktadır (Antalya Kepez Belediyesi, 2017: 2).

3.2.5.2. Giyim ve kırtasiye yardımı

Belediyelerin maddi gücü yetersiz olan ailelerin çocuklarına yönelik yaptığı giyim ve kırtasiye yardımları sosyal yardım kapsamında yürüttüğü uygulamalardır. Belediyelerin giyim yardımı kapsamında ihtiyacı olan çocuklara mont, hırka, bot, ayakkabı, eşofman vb. günlük kıyafetler temin etmeleri çocuklar için önem teşkil etmektedir. Belediyeler kırtasiye yardımı kapsamında çocukların eğitim hayatlarında ihtiyaç duydukları kırtasiye malzemesi, okul üniforması, okul çantası vb. eğitim materyallerini temin ederek ihtiyacı olan çocuklara destek sağlamaktadır.

3.2.5.3. Yetim ve öksüz çocuklara yönelik yardımlar

Belediyeler, yetim ve öksüz çocukların toplumdan soyutlanmamaları ve benlik saygılarının arttırılmasını sağlamak amacıyla yetim ve öksüz çocuklara sosyal yardım yapmaktadır. Belediyeler genellikle kırtasiye, giyim, rehberlik, aile danışmanlığı, psikolojik destek, sportif etkinlikler vb. alanlarda yetim ve öksüz çocuklara destek sağlayabilmektedir (Aka, 2018: 46). Ayrıca, belediyeler tarafından yetim ve öksüz çocuklara yetim maaşı verilerek nakdi yardım da yapılmaktadır.

BÖLÜM IV: İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNİN ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGULADIĞI SOSYAL POLİTİKALAR

Bu bölümde İstanbul Büyükşehir Belediyesi hakkında genel bilgi verilerek kendi bünyesinde yaşlılara, kadınlara, engellilere, gençlere, yetişkinlere ve ailelere yönelik gerçekleştirdiği uygulamalar açıklanmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin çocuklara yönelik uyguladığı sosyal politikalar 2010-2016 yılları arasında incelenmiştir.

4.1. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hakkında Genel Bilgi

2016 yılında Türkiye’de çocuk nüfusu 19 milyon 834 bin, İstanbul’da çocuk nüfusu ise 3 milyon 590 bin kişidir (Uysal ve Genç, 2018: 4). “İstanbul’un idari olarak 14’ü Anadolu Yakasında, 25’i Avrupa Yakasında olmak üzere toplam 39 ilçesi vardır. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile İstanbul ili mülki sınırları Büyükşehir Belediyesi sınırları olmuştur” (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2016: 11).

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin ilkeleri; adalet, güven, saydamlık, kalite, verimlilik, katılım ve liderliktir. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin misyonu; ortaya çıkmamış gereksinimleri karşılayacak hizmetleri 21. yüzyılın yerel yönetim anlayışıyla sunmak, hizmetlerini kurumsal bir anlayışla mükemmelleştirirken şehrin kültürel kimliğini yaşatmaktır. Vizyonu ise “sürdürülebilir ve yenilikçi çözümlerle hayatı kolaylaştıran, şehircilik ve medeniyet adına küresel değer üreten marka kentin yerel yönetimi” (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016: 12) olarak belirtilmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Fatih/Saraçhane Merkez binası başta olmak üzere Güngören/Merter ve Beyoğlu/Kasımpaşa Ek Hizmet Binaları ile birlikte hızlı sevk ve idarenin sağlanması amacıyla kentin geneline yayılmış yapılarda idari faaliyetlerini yürütmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi sekiz kademeli hiyerarşik bir yapıdan oluşmaktadır. Başkan, Genel Sekreter, Genel Sekreter Yardımcıları, Belediye Meclisi ve Belediye Encümeni gibi birimler üst yönetimi oluşturmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 14-17).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülen sağlık, sosyal destek, itfaiye, zabıta, park bahçe, kütüphane, tiyatro vb. faaliyet ve hizmetlerin hızlı ve etkin bir şekilde sunulabilmesi için merkezi nitelikli idari binaların dışında yerel ve hizmetin niteliğine bağlı olarak özel yapı alanları da mevcuttur (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 14). İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde acil hizmetler, bilgi hizmetleri, e-belediye hizmetleri, çevre hizmetleri, imar hizmetleri, sosyal destek hizmetleri, sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler, kültür hizmetleri, spor hizmetleri ve ulaşım hizmetleri sunulmaktadır.

4.2. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Sosyal Politika Uygulamaları

İstanbul Büyükşehir Belediyesi hem kentin altyapı, ulaşım, imar gibi fiziksel ihtiyaçlarını karşılamakta hem de kent sakinlerinin sosyal gereksinimlerine yönelik destek hizmetlerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Kent sakinlerinin sosyal gereksinimlerine yönelik destek hizmetlerini geliştirmeyi amaçlayarak bu yönde mega kent olmanın gerekliliklerine ve

sosyal belediyecilik politikasına uygun insan odaklı, yaşanabilir bir İstanbul için hizmetlerini ve yatırımlarını arttırmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 134).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul'da yaşamını sürdüren yaşlılara, kadınlara, engellilere, gençlere, yetişkinlere ve ailelere yönelik eğitim, sağlık, istihdam, sosyal hizmet ve sosyal yardım alanlarında uygulamalar gerçekleştirmektedir. Aşağıda İstanbul Büyükşehir Belediyesinin yaşlılara, kadınlara, engellilere, gençlere, yetişkinlere ve ailelere yönelik gerçekleştirdiği uygulamalar açıklanmıştır.

4.2.1. Yaşlılara yönelik uygulamalar

Yaşlılara verilen hizmetlerde etkinliği arttırmak, bakım ve hizmet standartlarını geliştirmek amacıyla Darülaceze Kampüsü ile diğer huzurevleri ve yaşam evlerinde yaşlı ve bakıma muhtaç bireylere yatılı ve gündüz bakım, sağlık ve rehabilitasyon hizmetleri sunulmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 134). Ayrıca, Sosyal Yaşam Merkezlerinde 60 yaş üstü vatandaşlara sosyal ve psikolojik gereksinimlerini karşılamak amacıyla hizmetler de verilmektedir.

Darülaceze hizmetleri kapsamında Kayışdağı Darülaceze Kampüsü, Dr. Beşir Akınal Huzurevi, Akseki Ormanalı Abdullah ve Nerime Turan Huzurevi/Sanatçı Yaşam Evi ve Yaşam Evleri'nde yaşlılara hizmetler sunulmaktadır. Türkiye'nin en büyük huzur evi olan Darülaceze Kayışdağı Kampüsü'nde bakacak kimsesi olmayan yaşlılara eğitim, sağlık, beslenme, barınma ve giyim ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik hizmetler sunulmaktadır. Yaşlılar, cinsiyetlerine ve sağlık durumlarına göre farklı sitelerde sürekli veya sınırlı süreli olarak ikamet edebilmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 135-136).

Akseki Ormanalı Abdullah-Nerime Turan Huzurevi/ Sanatçı Yaşam Evi'nde; Kartal-Yakacık mevkiinde, 76 kişi kapasiteli, 44 oda ile topluma mal olmuş sanatçılara hizmet verilmektedir. Dr. Beşir Akınal Huzurevi'nde; fiziksel ve zihinsel herhangi bir sorunu olmayan, kendine yetebilen yaşlılara ücret karşılığı hizmet verilmektedir. Yaşam Evleri, Türkiye'de ilk ve tek olan projedir. Mahalle içlerinde kurulan yaşam evlerinde yaşlıların sosyal ortamlarından ayrılmadan yaşamlarını sürdürmeleri amaçlanmaktadır. Yaşam evi hizmetleri kapsamında yaşlıların huzurlu ve mutlu bir yaşam sürmeleri sağlanmaktadır. Çalışabilir nitelikte olan yaşlılara kendi mesleklerini icra etme imkânları hazırlanmaktadır. Yaşlıların rehabilitasyonları doğal motivasyon kaynakları ile sağlanmaktadır. Tüm huzurevlerinde yaşlılara sosyal hayata adaptasyon, yaşlı danışma hattı, aktif yaşlılık, manevi destek, Sosyal Bakım Projeleri ile ergoterapi çalışmalarına yönelik hizmetler verilmektedir. Ayrıca, Kayışdağı Darülaceze Kampüsü'nde Darülaceze Dostluğu ve Gönüllülüğü Projesi ve yaşlılara yönelik fizik tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri de yürütülmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 135-136).

Sosyal Yaşam Merkezlerinde verilen hizmetler kapsamında ise herhangi bir sağlık sorunu bulunmayan, emeklilik yaşantısını daha aktif geçirmek ve kendine yeni uğraşlar edinmek isteyen 60 yaş üstü vatandaşlara sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak için hizmet verilmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 136).

4.2.2. Engellilere yönelik uygulamalar

Engelli vatandaşların yaşam koşullarını iyileştirmek, toplumsal üretime katkıda bulunmalarını sağlamak, bakıma ve korunmaya ihtiyacı olan engelli kişilerin özel gereksinimlerini karşılamak amacıyla engelli bireylere psiko-sosyal destek, tıbbi ve sosyal rehabilitasyon, sporla rehabilitasyon, eğitim, bilgilendirme ve danışmanlık, istihdam desteği, yaz kampları ve ulaşım hizmetleri sunulmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 134-141).

Psikolojik destek hizmetleri kapsamında bireysel ve grupta danışmanlık hizmetleri, aile eğitimi ve seminer çalışmaları, aile erken eğitimi ile konuşma ve dil terapisi hizmetleri sunulmaktadır. Engelli bireylerin duygusal, sosyal, eğitsel ve mesleki gelişimlerine katkı sağlanmasına yönelik psikolojik destek çalışmaları yürütülmekte, gerektiğinde aile üyelerinin psikolojik yönden güçlendirilmesi sağlanmaktadır. Psikolojik destek hizmetlerinin amacı engelli birey ve ailesinin sosyal hayata katılımının arttırılması, kişisel ve çevresel sorunlarla başa çıkma becerileri kazandırılmasıdır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 141).

Eğitim hizmetleri kapsamında Zihinsel Engelliler Beceri Kazandırma ve Mesleki Rehabilitasyon Merkezlerinde, 17-35 yaş arası hafif ya da orta düzeyde zihinsel engellilere ve otizmli kişilere öz bakım, el ve sosyal becerilerini arttıran rehabilitasyona yönelik eğitimler verilmektedir. Rehabilitasyona yönelik eğitim, hafif ve orta düzeyde zihinsel engellilerin ve otizmli bireylerin mesleki becerilerinin arttırılması ve yeteneklerinin geliştirilmesi amacıyla verilmektedir. Mesleki ve kişisel gelişim eğitim hizmetleri kapsamında engellilerin engel durumu, vasıf ve yetenekleri göz önüne alınarak kurslar düzenlenmektedir. Tüm engel gruplarından engelli kişilere mesleki bilgi ve beceri kazandırarak üretkenliklerinin arttırılması, mesleki ve kişisel gelişim eğitim hizmetlerinin temel amacıdır. E-KPSS ve Hazırlık Kursu Eğitimleri kapsamında ise İSEM bünyesinde hizmet veren Engelli Merkezlerinde engelli bireylere Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı (E-KPSS) ve farklı sınavlara yönelik hazırlık kursu eğitimleri verilmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 142-143).

Sosyal destek hizmetleri kapsamında Sosyal Servis Birimi; bilgilendirme, danışmanlık, kurum içi ve dışı departmanlara yönlendirme ve bu yönlendirmelerin takibini gerçekleştirmektedir. İSEM Sosyal Servisi, engelli bireylerin ve yakınlarının ilk olarak başvurabilecekleri servistir. Sosyal servis hizmetleri, İSEM bünyesinde çalışan uzman sosyolog, psikolog ve kayıt elemanları aracılığıyla sunulmaktadır. Medikal malzeme desteği kapsamında sosyal güvencesi olmayan engelli bireylere bağımsız yaşam becerilerini arttırmak amacıyla medikal malzeme yardımı yapılmakta ve medikal bakım-onarım hizmetleri sağlanmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 144).

İstihdam destek hizmetleri ile engelli bireylerin çalışma hayatına hazırlanması ve iş bulmalarında aracı olunması hedeflenmektedir. Bilgilendirme, yönlendirme ve danışmanlık hizmetleri kapsamında kurumların engellilik hizmetleri, eğitim, yasal haklar,

yeni mevzuat düzenlemeleri vb. konularda engelli bireylere ve yakınlarına danışmanlık hizmetleri sunulmaktadır. Ayrıca, bilgiye daha hızlı ulaşabilmeleri ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin hizmetlerinden faydalanabilmeleri için işitme engelli bireylere Türk İşaret Dili tercümanı tarafından görüntülü danışmanlık ve destek hizmeti verilmektedir. Yasal haklar danışmanlığı hizmetleri kapsamında ise İSEM Yasal Haklar Danışmanlığı Birimi'nde görevli avukatlar tarafından engelli birey ve yakınlarına yasal haklar konusunda bilgilendirme ve yönlendirme hizmetleri, hukuki danışmanlık hizmeti verilmekte ve seminerler düzenlenmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 144).

Engellilere yönelik spor hizmetleri kapsamında İstanbul Büyükşehir Belediyesine ait 20 spor tesisinde görme, zihinsel, bedensel ve işitme engelli sporcu adaylarına fizyoterapist ve psikolog eşliğinde ağırlıklı olarak yüzme ve salon sporları eğitimi verilmektedir. Engelli bireyler yaş sınırı olmaksızın etkinliklerden faydalanabilmektedirler. Engelli ulaşım destek hizmeti ile İstanbul'da yaşayan ve toplu taşıma araçlarını kullanamayan engelli bireylere ve kimsesiz yaşlılara ücretsiz ulaşım hizmeti verilmektedir. Ayrıca engelli bireyler, İBB çağrı merkezi aracılığıyla engelliler ile ilgili servislere ve bu servislere dair bilgiye de ulaşabilmekte ve sağlanan tüm hizmetlerden kolaylıkla yararlanabilmektedirler (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 146).

Engellilere yönelik erişilebilirlik hizmetleri kapsamında sunulan Erişilebilir Yaya Sinyalleri (EYS) ile sinyalizasyon kavşak ve yaya geçitlerinde, sinyalizasyon sistemine entegre edilen fonksiyonel sesli uyarımlı yaya butonu ile trafikte maksimum seviyede emniyetli yaya hareketliliğinin sağlanması hedeflenmektedir. İstanbul genelinde gerçekleştirilen yatay ve düşey trafik işaretlemelerinde engelli park levhası, esnek refüj başı levhası, kenarı kıvrılmış standart levha, T ve S konsol aparatı ve engellilere yönelik yaya geçidi çizgisi çalışmaları yürütülmüştür. Yatay ve düşey trafik işaretleme çalışmaları ile yaya yürüme alanlarında maksimum güvenliğin sağlanması, engelli bireylerin toplumsal hayata katılımında önlerindeki engellerin kaldırılması amaçlanmaktadır. Engellilerin trafikte karşılaştıkları sorunların giderilmesi, herkes ile eşit hak ve imkânlarla sahip olmaları, günlük yaşamlarını sürdürürken bağımsız hareket edebilecekleri koşullara kavuşabilmeleri için özel olarak tasarlanmış eğitim sınıflarında görme, işitme ve zihinsel engelli bireylere yönelik eğitim verilmektedir. Trafikte Bağımsız Yaşam Eğitimi, özel eğitimciler tarafından verilen oryantasyon ve mobilite eğitimlerini içermektedir. Trafik bilgisi hizmeti kapsamında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Trafik Kontrol Merkezi tarafından işitme ve görme engelli bireylere trafik bilgilendirme hizmetlerinden faydalanabilmeleri amacıyla sesli ve görüntülü görüşme hizmetleri sunulmaktadır. Toplu ulaşım araçlarının engelli kullanımına uygun hâle getirilmesi için çalışmalar gerçekleştirilmiştir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 146-147).

4.2.3. Kadın ve aileye yönelik sosyal destek uygulamaları

Kadın Koordinasyon Merkezi (KKM), il genelinde yaşam mücadelesi veren ailelerin sorunlarına çözüm üretmeye çalışmaktadır. KKM, kadın ve çocuk özelinde sosyo-kültürel

alışmalar gerçekleştirmektedir. Bu alışmalar ile sosyal hayatta var olma mücadelesi veren kadınlara destek olmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2015: 157). ağrı merkezi aracılığı ile dezavantajlı ailelerin sorunlarına çözüm üretilmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 151).

Kadın istihdamına katkıda bulunmak amacıyla eğitim ve istihdam atölyeleri aracılığı ile kadınlara yönelik meslek edindirme kursları gerçekleştirilmektedir. Ayrıca kursiyerler, ulusal ve uluslararası düzeydeki sergi ve fuarlara katılımları sağlanarak işverenlerle bir araya da getirilmektedir. Kadınların farkındalıklarının arttırılması ve bilinçlendirilmeleri için seminerler düzenlenmektedir. Aile içi şiddete maruz kalan kadınlara yönelik psikolojik destek ve sağlık danışmanlığı hizmetleri sunulmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 151). Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğünün yardım çalışmaları kapsamında merkeze başvuran sosyo-ekonomik gücü yetersiz olan ailelere sosyal yardım kartı dağıtımı, sağlık yardımı, giyim, eşya ve mefruşat yardımı ve nakd yardım yapılmaktadır. Psikolojik desteğe ihtiyacı olan bireylere kurum psikoloğu tarafından danışmanlık hizmeti sunulmaktadır.

4.2.4. Gençlere yönelik uygulamalar

İstanbul Büyükşehir Belediyesi kültürel, eğitsel ve sosyal destek hizmetleri sağlamayı hedefleyerek gençlere yönelik hizmetler sunmaktadır. Bu hizmetler kapsamında gençlere Gençlik Meclisi hizmeti, gençlere yönelik meslek edindirme hizmeti, yönlendirici ve destekleyici eğitim çalışmaları kapsamında spor akademileri hazırlık kursları, tercih danışmanlık hizmetleri ve Doğru Meslek-Tercih Konferansları, kariyer eğitim günleri kapsamında kişisel gelişim eğitimleri ve İSMEK yaz kursları kapsamında ise yaz eğitimleri verilmektedir.

Gençlik Meclisi, İstanbul’da yaşayan gençlerin bireysel, siyasal, bilimsel, sosyal, kültürel, sanatsal, sportif ve iletişim gibi konularda gelişimlerine katkı sağlayacak programlara, etkinliklere katılmaları ve söz sahibi olmaları amacıyla kurulmuştur. Çeşitli organizasyonlar ve etkinlikler gerçekleştiren meclis, İstanbul’un tüm ilçelerini ve gençlik yapılarını temsilen 10 komisyon ve 310 üyeden oluşmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 137).

İstanbul Gençlik Rehabilitasyon ve Meslek Edindirme Merkezi’nde (İSMEM); sokakta yaşayan ya da sokakta yaşama riski olan 15-25 yaş arası erkek çocuklarına ve gençlere tekrar topluma kazandırılması amacıyla bakım, mesleki eğitim ve sosyal rehabilitasyon hizmetleri verilmektedir. Çocukların ve gençlerin merkeze kabulünde; sokakta yaşama, madde bağımlısı olmama ya da madde kullanımını bırakma kararı alma, eğitimini devam ettirmeye ve mesleki eğitim almaya yeterli olma şartları aranmaktadır. İSMEM yaşam kampüsünde meslek eğitimiyle rehabilitasyon ngrlerek çocuklara eğitim verilmektedir aynı zamanda temel eğitimlerini açık lise eğitimi ile tamamlamalarına imkân sağlanmaktadır. Ayrıca, rehabilitasyonun bir parçası olarak sportif, sosyal ve kültürel etkinlikler de gerçekleştirilmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 138). Gençler belirli bir

seviyeye geldikten sonra İSMEM’de yürütülen mesleki eğitim ve rehabilitasyon çalışmaları sonucunda işe yerleştirilmektedir. Gençlerin iş yerlerindeki takibi görevli personel tarafından yapılmaktadır. Askerlik çağına gelmiş gençlere asker yardımı yapılmaktadır.

Yönlendirici ve destekleyici eğitim çalışmaları kapsamında İBB tarafından spor akademilerine gitmek isteyen gençlere yönelik Fatih Spor Kompleksi ile Çekmeköy, Kartal Hasan Doğan ve Bayrampaşa Spor Tesislerinde spor akademileri hazırlık kursları düzenlenmektedir. Ayrıca, adaylara tercihleri ile ilgili rehberlik hizmeti de sunulmaktadır. Yönlendirici ve destekleyici eğitim çalışmaları kapsamında üniversite sınavları sonrasında öğrencilere tercih danışma merkezlerinde üniversite seçimlerine yardımcı olmak için ücretsiz olarak tercih danışmanlık hizmetleri de sunulmaktadır. Tercih Hattı ile uzman öğretmenler tarafından üniversite öğrenci adaylarına rehberlik hizmeti verilmektedir. Ayrıca, yönlendirici ve destekleyici eğitim çalışmaları kapsamında üniversite sınavına hazırlanan öğrenciler başta olmak üzere lise düzeyindeki gençlerin kendilerine uygun alanda eğitim alıp doğru mesleği seçebilmeleri için Doğru Meslek–Tercih Konferansları da düzenlenmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 139).

Kariyer Eğitim Günleri kapsamında akademisyenlerin, uzmanların ve sektör temsilcilerinin öğretmenliğinde kişisel gelişim eğitimleri verilmektedir. Kariyer Eğitim Günleri, üniversite mezunu veya öğrencilerinin donanımlarını arttırmak, mezuniyet sonrası istihdam olanaklarına katkı sağlamak amacıyla düzenlenmeye başlanmıştır. İSMEK Yaz Kursları kapsamında ise 7-20 yaş arası çocuk ve gençlere becerilerini geliştirmeleri ve boş vakitlerini değerlendirmeleri amacıyla yaz ayı boyunca eğitim verilmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 138-140).

4.2.5. Sosyal yardım uygulamaları

Sosyal yardım kapsamında sosyo-ekonomik gücü yetersiz olan ailelere ayni ve nakdi yardım, öğrencilere ise eğitim yardımları yapılmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 134). Tedavi olma, iş bulma vb. nedenlerle İstanbul’a gelen; ancak memleketine dönecek maddi imkânı kalmayan ve kalacak yeri olmayan bireylerin, yoksul sevk hizmeti kapsamında memleketlerine geri dönmeleri sağlanmaktadır. Sokakta yaşayan insanların soğuk hava koşullarında dışarıda kalmamaları ve donarak ölümlerin engellenmesi amacıyla evsizlere kış yardımı kapsamında bakım hizmetleri sunulmaktadır. Bakım süreci boyunca, belediyenin ve diğer sosyal hizmet kurumlarının verebileceği sürekli bakım hizmetleri hakkında evsizlere bilgi verilerek şartları uygun olanlar farklı sosyal hizmet kurumlarına yerleştirilmekte, evlerine veya memleketlerine dönmek isteyen bireylere ise gerekli yardımlar yapılmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 153).

4.2.6. Meslek edindirmeye yönelik eğitim uygulamaları

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları (İSMEK) kapsamında kent sakinlerine yaygın ve yetişkin eğitimleri verilmektedir. Bu eğitim hizmeti ile kent sakinlerinin genel eğitim ihtiyacını

karşlamak, mesleki bilgilerini geliştirmek ve sosyal ve kültürel gelişimlerine katkıda bulunmak amaçlanmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 148).

En az bir eğitim-öğretim yılı eğitimini tamamlamış ve sertifika almaya hak kazanmış İSMEK kursiyerleri, iş yeri sahipleri ile bir araya getirilerek bölge istihdam rehberliği ve uzmanlık merkezleri aracılığıyla istihdam edilmektedir. İş Kapısı Projesi kapsamında ise İstanbul'da ikamet eden, en az ilkokul mezunu, 19-30 yaş arası işsiz veya mesleği olmayan ya da meslek değiştirmek isteyen gençlere, ilgili birimlerle yapılan işbirliği ve koordinasyon çerçevesinde istihdama yönelik kalifiye işgücü oluşturma hedefiyle mesleki kurslar verilmektedir. İş Kapısı Projesi ile gençlere mesleki ve teknik eğitimlerle bilgi ve beceri kazandırmak, gelişen yeni teknolojiye uyumlu olarak mesleklerinde gelişmelerini sağlamak amaçlanmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 149).

4.2.7. Sağlık alanında gerçekleştirilen uygulamalar

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Sağlık hizmetleri yönetimi alanında hem erişilebilir, nitelikli ve sürdürülebilir hem de koruyucu, önleyici ve rehabilite edici sağlık hizmeti sunmaktadır. Sunulan sağlık hizmetiyle kent sakinlerinin hayata bilinçli ve sağlıklı bir şekilde katılımlarının sağlanması amaçlanmaktadır. Sağlık hizmetleri yönetimi alanında sunulan tüm hizmetlerden kent sakinlerinin eşit, etkin ve verimli bir şekilde yararlanmasını hedefleyen İstanbul Büyükşehir Belediyesinin bu kapsamdaki temel politika ve önceliği; yaşlı, çocuk, engelli, kadın gibi risk altındaki gruplara öncelik vermek, sosyal bakımdan dezavantajlı gruplara ücretsiz hizmet sunmak, koruyucu hekimlik ve halk sağlığına yönelik hizmet vermek ve erken tanı vb. konularda halkı bilinçlendirmektir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 226).

Sporla rehabilitasyon hizmetleri kapsamında sporla rehabilitasyon desteği için başvuran engelliler, sağlık destek hizmetleri alanında uzman psikolog ve spor eğitmenleri tarafından değerlendirmeye alınmaktadır. Kendilerine uygun spor dalı tespit edilen engelli bireyler spor tesisine yönlendirilmektedir. Sporla rehabilitasyon yönteminde, uzman eğitmenler tarafından bireysel ve takım sporlarında her engel grubuna eğitim verilmektedir. Hidroterapi (su ile terapi) yöntemi ile ortopedik ya da zihinsel engelli bireylere su içinde egzersiz yaptırılarak bedensel ve zihinsel gelişimlerine katkı sağlanmaktadır. Bu rehabilitasyon yöntemi, watsu adıyla bilinen engelli bireyin fizyolojik ve psikolojik rahatsızlıklarının giderilmesi için uygulanmaktadır. Hidroterapi yöntemi ile verilen hizmet, Türkiye'de ilk olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından gerçekleştirilmiştir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 145).

Bakacak kimsesi olmayan yaşlı bireylere yönelik sağlık hizmetleri Darülaceze çatısı altında yürütülmekte olup sokak çocuklarına yönelik hizmetler ise İSMEM tarafından yürütülmektedir. İstanbul'da yaşayan tüm vatandaşlara yönelik Tıp Merkezlerinde teşhis ve tedavi, ekonomik açıdan yoksun, bakıma muhtaç ve yatalak hastalar için evde sağlık hizmetleri, Psikolojik Danışmanlık Merkezlerinde terapi, Aile Danışmanlık ve Eğitim Merkezlerinde eğitim ve danışmanlık desteği hizmetleri (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 226),

Psikoterapi Merkezlerinde destek amaçlı terapi hizmetleri ve Görüntüleme Merkezlerinde ise mamografi görüntüleme hizmetleri sunulmaktadır.

Kadın ve aile sağlığını koruma hizmetleri kapsamında yapılan genel ve özel planlamalar doğrultusunda sağlığın korunması ve geliştirilmesine yönelik koruyucu, önleyici ve eğitici sağlık hizmetleri sunulmaktadır. Sunulan koruyucu, önleyici ve eğitici hizmetlerle ruh, beden, çevre ve sosyal sağlık alanlarında halkın sağlığını korumak, bilinç düzeyini arttırmak ve davranış değişikliği oluşturmak amaçlanmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 226). Kadın ve Aile Sağlığını Koruma Hizmetleri kapsamında; Görüntüleme Merkezleri, Psikolojik Danışmanlık Merkezleri (PDM), Psikoterapi Merkezleri (PTM) ve İstanbul Aile Danışmanlık ve Eğitim Merkezlerinde (İSADEM) kadın ve aile sağlığını korumaya yönelik hizmetler yürütülmektedir.

Görüntüleme Merkezlerinde mamografi görüntüleme hizmetleri, Psikolojik Danışmanlık Merkezlerinde (PDM) beden ve ruh sağlığı farkındalığı oluşturma eğitimleri ile yetişkinler ve çocuklar için psikolojik danışmanlık hizmetleri, Psikoterapi Merkezlerinde (PTM) psikolog/psikiyatr ile psikolojik temelli sorunların çözümü için hasta, aile ve gruplar arasında gerçekleşen destek amaçlı terapi hizmetleri, İstanbul Aile Danışmanlık ve Eğitim Merkezlerinde (İSADEM) ise ailelerin sağlıklı ve mutlu hayat yaşamaları için koruyucu, önleyici, eğitici ve geliştirici hizmetler sunulmaktadır. Kadın ve aile sağlığını koruma hizmetleri, İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde çağrı merkezi üzerinden randevu alınarak ücretsiz olarak verilmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 227).

Ayaktan teşhis ve tedavi hizmetleri kapsamında İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde bulunan Tıp merkezlerinde kurum çalışanlarına ve kent sakinlerine uzman hekimler aracılığıyla tedavi edici sağlık hizmeti sunulmaktadır. Ayrıca, Tıp Merkezlerinde sigarayı bıraktırma danışmanlığı hizmeti de verilmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 221).

Evde sağlık hizmetleri ile İstanbul'da yaşamını sürdüren, sosyal bakımdan dezavantajlı hasta, bakıma muhtaç, engelli ve yaşlı bireylere ulaşarak sosyal koşullarının düzeltilmesi ve bu kişilerin bedensel, zihinsel ve sosyal sağlığının korunması amaçlanmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 232).

Acil sağlık hizmetleri kapsamında afetler, kazalar ve her türlü tıbbi acil durumlarda, toplumsal olaylar, miting, spor müsabakaları vb. meydana gelebilecek acil sağlık durumlarında tıbbi müdahaleye olay yerinde başlanılarak hasta veya yaralının hızlı ve güvenli bir şekilde acil sağlık merkezlerine nakli sağlanmaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından Hızır Acil İstasyonunda etkin ve hızlı bir şekilde hizmet sunulmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 237).

4.3. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Çocuklara Yönelik Uyguladığı Sosyal Politikalar

4.3.1. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 2010-2016 yılları arasında çocuklara yönelik uyguladığı sosyal politikalar

İstanbul Büyükşehir Belediyesi eğitim, sağlık, kültür, spor, sosyal hizmet ve sosyal yardım alanlarında çocuklara yönelik sosyal politikalar uygulamaktadır. Aşağıda İstanbul Büyükşehir Belediyesinin çocuklara yönelik uyguladığı sosyal politikalar 2010-2016 yılları arasında incelenmiştir.

4.3.1.1. 2010-2016 yılları arasında çocuklara yönelik eğitim hizmetleri

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından çocuklara yönelik eğitim hizmetleri kapsamında akıllı eğitim-online eğitim hizmeti, spor liseleri hazırlık kursları, İSMEK yaz kursları, TÜBİTAK Bilim Kampı, Çocuk Kulübü Projesi, İSEM bünyesinde engelli çocuklara yönelik yaz okulu hizmetleri, Toplumun Bilinçlendirilmesi Projesi (ESHA) ve özel eğitim hizmetleri yürütülmüştür.

4.3.1.1.1. Akıllı eğitim – online eğitim hizmeti

2008 yılında hayata ilk online dersane olarak geçen uygulama olan Dershanet (İnternet Dershanesi) kapsamında ortaöğretim ve üniversite giriş sınavlarına hazırlanan öğrencilere internet sayfası üzerinden ücretsiz olarak eğitim hizmeti verilmiştir. Bu hizmet ile sesli ve görüntülü konu anlatımları, konu testleri ve deneme sınavları öğrencilerin kullanımına sunulmuştur (İBB Faaliyet Raporu, 2011: 125).

Dershanet uygulaması kapsamında 2010 yılından itibaren Akıllı Kitap Seti hizmeti ile internet üzerinden daha geniş kitlelere online dersane hizmeti sunulmuştur (İBB Faaliyet Raporu, 2010: 120). 2011 yılında ise bu uygulama kapsamında online dersane hizmeti olan DIGIPROTEIN programı ilköğretim, lise öğrencileri ve öğretmenler için hizmete sunulmuştur. DIGIPROTEIN; Türkiye'nin en geniş kapsamlı ve içeriği her yıl güncellenen ortaöğretim ve üniversite giriş sınavlarına hazırlık ve ders destek programıdır (İBB Faaliyet Raporu, 2011: 125). 2008 yılında hayata ilk online dersane olarak geçen Dershanet uygulamasının ismi 2012 yılında değiştirilerek Akıllı Dersane ismiyle çocuklara online dersane hizmeti verilmiştir.

Akıllı Dersane uygulamasıyla ortaöğretim ve üniversite sınavlarına sistemli bir şekilde hazırlanmak isteyen öğrencilere anlaşılır ve pratik bir yöntemle ders çalışma olanağı sunulmuştur (İBB Faaliyet Raporu, 2014: 124). 2012 yılından itibaren Akıllı Dersane ismiyle hizmet sunulan, öğrencilerin hem sınavlarına hem de derslerine yardımcı kaynak özelliği taşıyan uygulamanın ismi değiştirilerek 2016 yılından itibaren Akıllı Eğitim ismiyle çocuklara hizmet sunulmaktadır. Akıllı Eğitim hizmeti, 2016 yılından itibaren yönlendirici ve destekleyici eğitim çalışmaları kapsamında sunulmaya başlanmıştır.

Akıllı Eğitim hizmetinden faydalanan kişi sayısı; 2010 yılında 180 bin, 2011 yılında 204

bin 96, 2012 yılında 227 bin 896, 2013 yılında 247 bin 327, 2014 yılında 260 bin 45, 2015 yılında 221 bin 500, 2016 yılında ise 223 bin 241'dir. 2010-2016 yılları arasında Akıllı Eğitim hizmeti sunulan toplam üye sayısı 1 milyon 564 bin 105'dir.

Tablo 11. Akıllı Eğitim Hizmeti Sunulan Üye Sayısı (2010-2016)

Yıl	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Toplam
Üye Sayısı	180.000	204.096	227.896	247.327	260.045	221.500	223.241	1.564.105

Kaynak: İBB Faaliyet Raporları (2010-2016)

4.3.1.1.2. Spor liseleri hazırlık kursları

2016 yılından itibaren yönlendirici ve destekleyici eğitim çalışmaları kapsamında İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından belediyeye ait spor tesislerinde spor lisesi adaylarına yönelik kurslar açılarak hizmet verilmektedir.

Yönlendirici ve destekleyici eğitim çalışmaları kapsamında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Fatih Spor Kompleksi ile Çekmeköy, Kartal Hasan Doğan ve Bayrampaşa Spor Tesislerinde spor lisesi adaylarına yönelik hazırlık kursları düzenlenmektedir. Spor lisesi adaylarına tercihleri ile ilgili rehberlik hizmeti de verilmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 139).

4.3.1.1.3. İSMEK yaz kursları

2016 yılından itibaren İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları (İSMEK) yaz kursları kapsamında 7-11 ve 12-15 yaş grubundaki çocuklara ücretsiz yaz eğitimleri verilmektedir.

İSMEK yaz kursları kapsamında çocukların becerilerini geliştirmeleri ve boş vakitlerini değerlendirmeleri amacıyla 2016 yılı yaz mevsimi boyunca yabancı dil, bilgisayar, drama, tiyatro, halk oyunları, fotoğraf, ritim, el becerileri vb. konulardan oluşan 27 ana dalda eğitimler verilmiştir. İSMEK yaz kurslarına, 2016 yılı içerisinde 32 bin 350 çocuk ve genç katılım sağlamıştır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 140).

4.3.1.1.4. TÜBİTAK bilim kampı

2016 yılından itibaren İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ve Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü (TÜSSİDE) işbirliğinde, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün belirlediği ve başarılı olan 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine yönelik TÜBİTAK'ın Gebze'deki teknoloji üssünde TÜBİTAK Bilim Kampı düzenlenmektedir. TÜBİTAK Bilim Kampının düzenlenme amacı öğrencilerin bilime yönelik merakını arttırmak ve aynı zamanda bilimin eğlenceli yönünü öğrencilere aktarmaktır. TÜBİTAK Bilim Kampında çeşitli araştırmalar, deneyler ve eğitsel faaliyetler ile birlikte atölye çalışmaları gerçekleştirilmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 140).

4.3.1.1.5. Çocuk kulübü projesi

2016 yılından itibaren, sosyo-ekonomik gücü yetersiz olan ailelerin çocuklarını sanatla buluşturmak amacıyla Çocuk Kulübü Projesi gerçekleştirilmektedir. Bu proje kapsamında çocuklara resim, gitar, drama ve yemek atölyelerinde özel eğitimler verilmektedir. Ayrıca atölye katılımcısı olan çocuklara özel gerçekleştirilen tarih gezisi ile şehir kültürü ve kente uyuma katkı sağlanmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 137).

4.3.1.1.6. Engelli çocuklara yönelik eğitim hizmetleri

İSEM bünyesinde engelli çocuklara yönelik eğitim hizmetleri kapsamında yaz okulu hizmetleri, Toplumun Bilinçlendirilmesi Projesi (ESHA) ve özel eğitim hizmetleri yürütülmektedir. 2010-2016 yılları arasında engelli çocuklara, yaz okulu hizmetleri kapsamında yaz okulu eğitimleri verilmiştir. 2010-2014 yılları arasında gerçekleştirilmiş olan ESHA Projesi (Engellilerin Sosyal Hayata Adaptasyonu Projesi) 2015 yılından itibaren Toplumun Bilinçlendirilmesi Projesi kapsamında gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Özel eğitim hizmetleri ise 2015 yılından itibaren yürütülmektedir.

Yaz okulu hizmetleri kapsamında örgün eğitime devam etmelerine rağmen çeşitli nedenlerle yeterli eğitim desteği alamamış olan 8-13 yaş grubundaki engelli çocuklara destek eğitimleri verilmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 143). Engelli öğrencilerin sosyal rehabilitasyonlarını destekleyici kültürel çalışmalar yapılmaktadır. Bu hizmet ile engelli öğrencilerin örgün eğitim kurumlarında aktif katılımcı bireyler olması amaçlanmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2010: 116).

Tablo 12. Yaz Okulu Hizmetleri Sunulan Engelli Çocuk Sayısı (8-13 yaş), 2010-2016

Yıl	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Toplam
Sayı	285	222	230	0	221	198	757	1.913

Kaynak: İBB Faaliyet Raporları (2014-2016)

2010 yılında 285, 2011 yılında 222, 2012 yılında 230, 2013 yılında 0, 2014 yılında 221, 2015 yılında 198, 2016 yılında ise 757 çocuk olmak üzere 2010-2016 yılları arasında toplam bin 913 engelli çocuğa yaz okulu hizmetleri sunulmuştur. Yaz okulu hizmetleri verilen engelli çocuk sayısı 2010 yılında 285 iken 2016 yılında 757'ye ulaşarak artış göstermiştir.

Toplumun Bilinçlendirilmesi Projesi (ESHA) ile ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine engellilik bilinci kazandırılması ve engellilerin genç nesil tarafından daha iyi anlaşılmasının sağlanması amaçlanmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2014: 125). Bu proje okulları ziyaret etme ya da öğrencileri davet etme şeklinde gerçekleştirilmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 142).

2011 yılında 38 bin 718, 2012 yılında 41 bin 307, 2013 yılında 45 bin 900, 2014 yılında 48 bin 655, 2015 yılında 44 bin 197, 2016 yılında ise 42 bin 670 kişi olmak üzere 2011-

2016 yılları arasında toplam 261 bin 447 kişiye ESHA Projesi kapsamında sunum yapılmıştır.

Tablo 13. ESHA Projesi Kapsamında Sunum Yapılan Çocuk Sayısı (2010-2016)

Yıl	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Toplam
Sayı	-	38.718	41.307	45.900	48.655	44.197	42.670	261.447

Kaynak: İBB Faaliyet Raporları (2015-2016)

Özel eğitim hizmetleri ile Fatih, Esenyurt ve Kadıköy başta olmak üzere 15 hizmet merkezinde 0-12 yaş arası çocuklara özel eğitim hizmeti sunulmaktadır. Bu hizmet kapsamında eğitsel ve gelişimsel tarama ve değerlendirme yapılarak yoğun bireysel eğitim, kaynaştırmaya hazırlık programı, kaynaştırma destek programı, müzik ve ritim programı, spor ve temel hareket programı, ev eğitimi programı ve aile eğitimi programları uygulanmaktadır. 2016 yılı içerisinde 360 engelli çocuğa özel eğitim hizmeti verilmiştir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 143).

4.3.1.2. 2010-2016 yılları arasında çocuklara yönelik sağlık hizmetleri

Çocuklara yönelik sağlık hizmetleri kapsamında kadın ve aile sağlığını koruma hizmetleri, ayakta teşhis ve tedavi hizmetleri, engelli çocuklara yönelik rehabilitasyon hizmetleri ve engelli çocuklar ve ailelerine yönelik psikolojik destek hizmetleri yürütülmüştür.

4.3.1.2.1. Kadın ve aile sağlığını koruma hizmetleri

Kadın ve aile sağlığını koruma hizmetleri kapsamında çocuklara psikolojik danışmanlık hizmeti, psikoterapi hizmeti ve koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici hizmetler sunulmaktadır.

Psikolojik Danışmanlık Merkezlerinde (PDM) çocuklara psikolojik danışmanlık hizmetleri verilmektedir. Psikoterapi Merkezlerinde (PTM) psikiyatrik hastalık veya psikolojik sorunların çözümü için psikiyatr/psikolog tarafından destek amaçlı terapi hizmetleri sunulmaktadır. İstanbul Aile Danışmanlık ve Eğitim Merkezlerinde (İSADEM) koruyucu, önleyici, iyileştirici ve geliştirici hizmetler yürütülmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 227). Psikoterapi Merkezlerinde 4-17 yaş arası çocuk ve ergenlere çocuk-ergen psikoterapisi ve danışmanlık hizmetleri sunulmaktadır. İstanbul Aile Danışmanlık ve Eğitim Merkezlerinde ise 0-6 yaş grubundaki çocuklara sağlık eğitim programları oluşturulmaktadır. Bu kapsamda 0-6 yaş grubundaki çocuklara çocuk eğitimleri ve etkinlikler verilmektedir.

Kadın ve aile sağlığını koruma hizmetleri, İBB bünyesinde çağrı merkezi üzerinden randevu alınarak ücretsiz olarak verilmektedir. 2016 yılı itibariyle 16 adet Psikolojik Danışmanlık Merkezleri, 2 adet Psikoterapi Merkezleri, 13 adet İstanbul Aile Danışmanlık ve Eğitim Merkezlerinde kadın ve aile sağlığını koruma hizmetleri sunulmaktadır (İBB

Faaliyet Raporu, 2016: 227).

4.3.1.2.2. Ayakta teşhis ve tedavi hizmetleri

Ayakta teşhis ve tedavi hizmetleri kapsamında Darülaceze, Tozkoparan ve Şehzadebaşı Tıp Merkezlerinde uzman hekimler aracılığıyla tedavi edici sağlık hizmetleri sunulmaktadır.

4.3.1.2.3. Engelli çocuklara yönelik rehabilitasyon hizmetleri

Rehabilitasyon hizmetleri kapsamında engelli çocuklara, sporla rehabilitasyon ve tıbbi rehabilitasyon hizmetleri verilmektedir. Tıbbi rehabilitasyon hizmetleri kapsamında hippoterapi ve hidroterapi hizmetleri sunulmaktadır.

Sporla rehabilitasyon hizmetleri; engelli çocukların fizyolojik ve psikolojik gelişimlerine katkıda bulunmak amacıyla yürütülen hizmetlerdir (İBB Faaliyet Raporu, 2010: 117). Engelli bireyler, sağlık destek hizmetleri alanında uzman psikolog ve spor eğitmenleri tarafından değerlendirilmeye alınmaktadır. Kendisine uygun spor dalı tespit edilen engelli bireyler spor tesisine yönlendirilmektedir. Sporla rehabilitasyon hizmetleri kapsamında engelin özelliğine göre her engel grubuna uzman eğitmenler aracılığıyla bireysel ve takım sporlarında eğitim verilmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 145).

Hippoterapi (at ile terapi) hizmeti ile atın çok boyutlu hareketlerinden faydalanılarak engelli çocuklara fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimlerine katkıda bulunmak için destekleyici bir terapi yöntemi uygulanmaktadır. At ile terapi yöntemi ile engelli çocukların kişisel gelişimine katkı sağlanmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2011: 121). Hidroterapi (su ile terapi) hizmeti ile ortopedik ya da zihinsel engellilere su içinde egzersiz yaptırılarak kişilerin bedensel ve zihinsel gelişimlerine destek olunmaktadır. Watsu adıyla bilinen bu rehabilitasyon yöntemi engelli bireyin fizyolojik ve psikolojik rahatsızlıklarının giderilmesi için uygulanmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 145). Bu rehabilitasyon yöntemi ile verilen hizmet Türkiye’de ilk olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından engelli bireylerin hizmetine sunulmuştur.

Tablo 14. Engellilere Sunulan Rehabilitasyon Hizmetleri (Seans), 2010-2016

Yıl	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Toplam
Sporla Rehabilitasyon	102.696	217.509	212.270	78.232	143.825	105.871	96.115	956.518
Tıbbi Rehabilitasyon (Hippoterapi ve Hidroterapi)	6.138	8.233	11.055	7.383	2.264	2.296	2.167	39.536

Kaynak: İBB Faaliyet Raporları (2014-2016)

2010-2016 yılları arasında toplam 956 bin 518 adet sporla rehabilitasyon seansı, 39 bin 536 adet hippoterapi ve hidroterapi seansı gerçekleştirilmiştir.

4.3.1.2.4. Engelli çocuklar ve ailelerine yönelik psikolojik destek hizmetleri

İstanbul'da yaşamını sürdüren, yüzde 40 veya üzeri vücut fonksiyon kaybı olan görme, işitme-konuşma, ortopedik ve zihinsel engeli olan bireyler ile ruhsal-duygusal rahatsızlığı ya da süregelen hastalığı olan tüm engelli bireylere İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık Daire Başkanlığı bünyesinde hizmet veren İSEM tarafından hizmetler sunulmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 141). 2010-2012 yılları arasında engelli çocuklar ve ailelerine yönelik psiko-sosyal servis hizmeti sunulmuştur. Psiko-sosyal servis hizmeti, 2013-2014 yılları arasında psiko-sosyal hizmetler kapsamında yürütülmüştür.

Bu hizmetler kapsamında engelli bireylerin duygusal, sosyal, eğitsel ve mesleki gelişimlerinin desteklenmesine yönelik çalışmalar yürütülmüştür (İBB Faaliyet Raporu, 2013: 168). Psiko-sosyal hizmetler 2015 yılından itibaren psikolojik destek hizmetleri kapsamında yürütülmeye başlanmıştır.

Psikolojik destek hizmetleri kapsamında engellilerin eğitsel, mesleki, duygusal ve sosyal gelişimlerine katkı sağlanmasına yönelik psikolojik destek çalışmaları yürütülmektedir. Ayrıca gerektiğinde ailelerin de psikolojik yönden güçlendirilmesi sağlanmaktadır. Psikolojik destek hizmetleri ile engelli birey ve ailesinin toplumsal hayata katılımının artırılması, bireysel ve çevresel sorunlarla başa çıkma becerileri kazandırılması amaçlanmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2015:145). Bu hizmet kapsamında bireysel ve grupla danışmanlık hizmetleri, aile eğitimi ve seminer çalışmaları, aile erken eğitimi ile konuşma ve dil terapisi hizmetleri sunulmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 141).

Bireysel ve grupla danışmanlık hizmetleri kapsamında engelli birey ve ailesine yaşadıkları ruhsal sorunların çözümü konusunda destek sağlanmaktadır. Aile eğitimi ve seminer çalışmaları kapsamında engelli çocukların ailelerine eğitim programları ve seminerler düzenlenmektedir. Düzenlenen eğitim programları ve seminerler ile ailelerin çocuklarına doğru ve sağlıklı bir yaklaşım geliştirmeleri ve engellilik konusunda bilgi sahibi olmaları amaçlanmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2015:145).

Aile Erken Eğitim Programı; 0-6 yaş arası gelişimsel sorunu olan çocukların ailelerine yönelik bir programdır. Üniversitelerle işbirliği içerisinde yürütülen bu proje, 0-4 yaş arasında normal gelişim sürecinde edinilen becerileri kapsamakta ve bu proje kapsamında yapılan çalışmalarda aileler eğitilmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2015: 145). Bu hizmet 2010-2014 yılları arasında Küçük Adımlar Erken Eğitim Projesi kapsamında sunulmuştur. 2015 yılından itibaren Aile Erken Eğitim Programı kapsamında yürütülmeye başlanmıştır.

Konuşma ve dil terapisi hizmeti; konuşma güçlüğü çeken, ağız ve dil kaslarında gelişim bozukluğu olan çocuklar için yapılan rehabilitasyon çalışmalarını içermektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2011: 122). Konuşma terapisi hizmeti engelli çocuklara 2011 yılında sunulmaya başlanmış olup 2016 yılından itibaren konuşma ve dil terapisi hizmeti kapsamında sunulmaya başlanmıştır.

Tablo 15. Konuşma ve Dil Terapisi Hizmetleri (Seans), 2011-2016

Yıl	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Toplam
Seans	445	549	138	99	1.690	1.288	4.209

Kaynak: İBB Faaliyet Raporları (2015-2016)

2011 yılında 445, 2012 yılında 549, 2013 yılında 138, 2014 yılında 99, 2015 yılında bin 690, 2016 yılında ise bin 288 adet olmak üzere 2011-2016 yılları arasında toplam 4 bin 209 adet konuşma ve dil terapisi seansı gerçekleştirilmiştir.

4.3.1.3. 2010-2016 yılları arasında çocuklara yönelik kültür hizmetleri

Çocuklara yönelik kültür hizmetleri kapsamında tiyatro etkinlikleri, İBB Şehir Tiyatroları bünyesinde yer alan Çocuk Eğitim Birimi'nde sanat eğitimi hizmeti, çocuk şenliği etkinlikleri, kütüphane hizmetleri, masal saati etkinlikleri ve Her Okula Kitap Kampanyası yürütülmüştür.

2010-2016 yılları arasında çocuklar için Şehir Tiyatrolarında ve kültür merkezlerinde çocuk oyunları sergilenerek tiyatro etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. 2012 yılından itibaren İBB Şehir Tiyatroları bünyesinde yer alan Çocuk Eğitim Birimi'nde 9-11 yaş grubundaki çocuklara sanat eğitimi hizmeti verilmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından 9-11 yaş grubundaki çocuklara tiyatro sanatını tanıtmak ve sevdirmek amacıyla Üsküdar Kerem Yılmaz sahnesinde kurulan Çocuk Eğitim Biriminde; sahne-oyunculuk, dramaturji, doğaçlama, dans, müzik, şan, diksiyon, tasarım ve sosyal beceri dersleri verilmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 206). Sanat eğitimi hizmeti yetenek sınavı sonucunda eğitim almaya hak kazanan çocuklara yıl boyunca ücretsiz olarak sunulmaktadır.

Her yıl 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kapsamında çocuklar için çocuk şenliği etkinlikleri gerçekleştirilmektedir. Çocuk şenliği etkinlikleri kapsamında çocukların tiyatro başta olmak üzere çeşitli sanat dallarıyla tanışmasını sağlayan çocuk oyunlarının ücretsiz olarak sergilendiği ve eğlenceli gösterilerin yer aldığı etkinlikler düzenlenmektedir. 2016 yılı çocuk şenliği etkinliklerine toplam 29 gösterim yapılmış olup 9 bin 812 çocuk izleyici katılmıştır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 206).

Atatürk Kitaplığı başta olmak üzere İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde bulunan toplam 21 adet kütüphanede kitap, nadir eser, dergi, gazete vb. yayınlarla kütüphane hizmetleri verilmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 206). 2012 yılında okul öncesi yaş grubundaki çocuklara yönelik masal saati etkinliği gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Masal saati etkinliği ile okul öncesi yaş grubundaki çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak ve kütüphaneleri sevdirmek amaçlanmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2012: 192). Okul öncesi yaş grubundaki çocuklara yönelik bu etkinlik İBB bünyesindeki kütüphanelerde gerçekleştirilmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından sosyal sorumluluk projesi kapsamında Her Okula Kitap Kampanyası yürütülmektedir. Her Okula Kitap Kampanyası ile talepte bulunan Türkiye genelindeki okulların niteliğine uygun yayınlar ihtiyacı olan okul kütüphanelerine gönderilmektedir. 2016 yılında ihtiyacı olan okul kütüphanelerine 17 bin 10 adet kitap gönderilmiştir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 208).

4.3.1.4. 2010-2016 yılları arasında çocuklara yönelik spor hizmetleri

Çocuklara yönelik spor hizmetleri kapsamında spor tesis ve komplekslerinde spor hizmetleri, 6-12 yaş arası çocuklara yaz döneminde spor hizmetleri, okul spor salonları hizmeti ve sporcu yetiştirilmesine yönelik destek hizmetleri yürütülmüştür.

Çocukların fiziksel ve ruhsal sağlığını korumak, çocuklara bilinçli spor yapma alışkanlığı kazandırmak ve spor kültürü aşılamak amacıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından bünyesindeki spor tesis ve komplekslerinde çocuklara yüzme, tenis, basketbol, futbol, savunma sporları vb. branşlarda spor hizmeti verilmektedir.

Sağlıklı ve Zinde Yaşam İçin Spor Yap Projesi kapsamında İBB bünyesindeki spor tesis ve komplekslerinde 08.00-18.00 saatleri arasında ücretsiz olarak spor hizmeti sunulmaktadır. 2016 yılında 6-12 yaş arası çocuklara yaz döneminde spor hizmetleri verilmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde hizmet veren 11 spor tesisinde 6-12 yaş arası çocuklara jimnastikten buz patenine kadar 13 farklı branşta spor hizmeti verilmiştir. 6-12 yaş arası çocuklara verilen spor hizmeti ile çocukların sporla yetişen, spor ahlakı ve kültürüne sahip bireyler olması amaçlanmaktadır. 2016 yılında 2 bin 420 çocuğun katılımıyla yaz döneminde spor hizmetleri gerçekleştirilmiştir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 156).

2011-2016 yılları arasında İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından okul bahçelerine 180 spor salonu inşa edilip hizmete sunulmuştur. Okul spor salonlarının inşa edilip hizmete sunulması ile öğrencilerin beden eğitimi ve spor aktivitelerinin gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından sporcu yetiştirilmesine yönelik destek hizmetleri kapsamında yürütülen spor malzemeleri desteği ile İstanbul'daki amatör spor kulüplerine, okullara ve kurumlara her yıl düzenli olarak spor araç-gereç ve malzeme desteği sağlanmaktadır.

4.3.1.5. 2010-2016 yılları arasında çocuklara yönelik sosyal hizmet uygulamaları

Çocuklara yönelik sosyal hizmetler kapsamında 15-25 yaş arası çocuk ve gençlere yönelik meslek edindirme hizmetleri (İSMEM), İstanbul Gençlik Eğitim ve Rehberlik Merkezi (İGEM) hizmetleri, çocuk meclisi, izcilik hizmetleri, internet ve bilgi erişim destek hizmetleri ve davranış bağımlılıklarıyla mücadele kapsamında Sporla Bağlan Hayata Projesi yürütülmüştür. Kartal Çocuk ve Gençlik Evi'nde korunmaya ihtiyacı olan 6-12 ve 13-18 yaş grubundaki çocuklara verilen çocuk evi hizmetleri ise 2012 yılında sonlandırılmıştır.

4.3.1.5.1. 15-25 yaş arası çocuk ve gençlere yönelik meslek edindirme hizmetleri (İSMEM)

İstanbul Gençlik Rehabilitasyon ve Meslek Edindirme Merkezi (İSMEM), İstanbul' un sokak çocukları sorununu en aza indirmek amacıyla kurulmuştur. Gençlere yönelik meslek edindirme hizmetleri (İSMEM) kapsamında İSMEM'de bakımları ve sosyal rehabilitasyonları sağlanan 15-25 yaş arası sokakta yaşayan veya sokağa düşme riski olan çocuk ve gençlere temel eğitim ve mesleki eğitim hizmetleri sunulmaktadır. İSMEM yaşam kampüsünde kalan çocuklara marangozluk, berberlik, terzilik, aşçılık, sıhhi tesisatçılık, elektronik, elektrik, mekanik, otomasyon vb. konularda mesleki eğitim verilmektedir. Eş zamanlı olarak çocukların açık lise eğitimi ile temel eğitimlerini tamamlamalarına imkân sağlanmaktadır. İSMEM yaşam kampüsünde kalan çocuklara bakım, mesleki eğitim ve sosyal rehabilitasyon hizmetleri sunularak sokakta yaşayan ya da sokağa düşme riski olan erkek çocuklarının tekrar topluma kazandırılması ve bu çocuklardan topluma katkısı olan bireyler kazanılması amaçlanmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2010: 119).

Tablo 16. 15-25 Yaş Arası Meslek Edindirme Hizmetleri (İSMEM) Sunulan Çocuk ve Gençlerin Sayısı (2010-2016)

Yıl	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Toplam
Sayı	156	62	57	49	50	62	-	436

Kaynak: İBB Faaliyet Raporları (2010-2015)

İSMEM yaşam kampüsünde 2010 yılında 156, 2011 yılında 62, 2012 yılında 57, 2013 yılında 49, 2014 yılında 50, 2015 yılında ise 62 olmak üzere 2010-2015 yılları arasında toplam 436 çocuk ve gence hizmet sunulmuştur. İSMEM yaşam kampüsünde 2010 yılında 156 çocuk ve gence hizmet verilirken bu sayı 2013 yılında 49'a düşerek azalmıştır. Hizmet verilen çocuk ve genç sayısı 2014 yılında 50, 2015 yılında ise 62'ye yükselerek tekrar artış göstermeye başlamıştır.

4.3.1.5.2. İstanbul gençlik eğitim ve rehberlik merkezi (İGEM) hizmetleri

Göçten kaynaklanan sosyo-ekonomik entegrasyon problemlerini azaltmak ve dezavantajlı çocukların rehabilitasyonunu sağlamak amacıyla AB tarafından desteklenen İç Göç Entegrasyon Projesi (İGEP) kapsamında (İBB Faaliyet Raporu, 2014: 122), 2009 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Sultanbeyli Belediyesinin işbirliği ile İGEM hizmet sunmaya başlamıştır (İBB Faaliyet Raporu, 2012: 135). İGEM bünyesinde verilen destek hizmetleri ile Sultanbeyli'de sosyo-ekonomik gücü yetersiz olan ailelerin çocuklarına eğitim ve sosyal etkinliklerde fırsat eşitliğinin tanınması, çocukların sokakta geçirdiği zamanın en aza indirilerek topluma uyumunun artırılması amaçlanmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 139).

2015 yılında Sultanbeyli'de 6, 7 ve 8. sınıflara yönelik TEOG sınavına hazırlık kursları verilmiştir. Ayrıca basketbol, voleybol, karate vb. spor etkinlikleri gerçekleştirilmiştir (İBB

Faaliyet Raporu, 2015: 140). 2016 yılında ise ebru sanatı kursları ile Sultanbeyli’de 4, 5, 6 ve 7. sınıflara yönelik derslere takviye amaçlı etüt ve 8. sınıflara yönelik TEOG sınavına hazırlık kursları verilmiştir. Ayrıca tenis, yüzme vb. spor etkinlikleri de gerçekleştirilmiştir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 139).

Tablo 17. İstanbul Gençlik Eğitim ve Rehberlik Merkezi (İGEM) Hizmetleri (7-18 yaş), 2010-2016

Yıl	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İGEM Hizmetleri							
Verilen Çocuk, Genç ve Ailelerinin Sayısı	419	305	131	40	-	-	-
Ebru Sanatı Kursu	-	-	-	-	56	49	-
TEOG Sınavına Hazırlık Kursu	-	-	-	-	-	281	86
Derslere Takviye Amaçlı Etüt Çalışmaları	-	-	-	-	-	-	288
Spor Aktiviteleri	-	-	-	-	-	204	288
Toplam	419	305	131	40	56	534	662

Kaynak: İBB Faaliyet Raporları (2010-2016)

Sultanbeyli’de ikamet eden çocuklar, gençler ve ailelerine 2010-2013 yılları arasında İGEM hizmetleri verilmiştir. Hizmet verilen toplam kişi sayısı 2010 yılında 419, 2011 yılında 305, 2012 yılında 131, 2013 yılında ise 40 kişidir. İGEM hizmetleri verilen çocuklar, gençler ve ailelerinin toplam sayısı 2010-2013 yılları arasında azalmıştır. 2014 yılında 56 kişiye yalnızca ebru sanatı eğitimi verilmiştir. 2015 yılında 49 öğrenci ebru sanatı kursuna, 281 öğrenci 6, 7 ve 8. sınıflara yönelik TEOG sınavına hazırlık kursuna, 204 öğrenci ise spor aktivitelerine katılmıştır. 2016 yılında 86 öğrenci 8. sınıflara yönelik TEOG sınavına hazırlık kursuna, 288 öğrenci 4, 5, 6 ve 7. sınıflara yönelik derslere takviye amaçlı etüt çalışmalarına, 288 öğrenci ise spor aktivitelerine katılmıştır. İGEM hizmetleri sunulan öğrenci sayısı 2015 ve 2016 yılları arasında artış göstermiştir. 2015 yılında toplam 534 öğrenci, 2016 yılında ise 662 öğrenciye hizmet sunulmuştur.

4.3.1.5.3. Çocuk meclisi

2005 yılından itibaren ilköğretim çağındaki çocukların ailelerine, çevrelerine ve yaşadıkları şehre ilgi ve duyarlılıklarının artırılması, öz güvenlerinin geliştirilmesi ve temsil kabiliyetinin artırılması amacıyla İBB Çocuk Meclisi faaliyet göstermektedir. Mecliste çocukların milli ve kültürel değerleri, örf ve adetleri kavramaları ve geleceklerine güvenle bakabilmeleri için eğitim, kültür, sanat ve spor faaliyetlerinde bulunmaları sağlanmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 137).

8-15 yaş grubundaki çocuklardan seçilmiş 301 üye ve 21 komisyondan oluşan İBB Çocuk Meclisi; çocukların taleplerini, sorunlarını ifade etmeleri ve çözüm yolları bulmalarında aktif rol almaları amaçlanarak katılımcı bir anlayışla kurulmuştur (İBB Faaliyet Raporu, 2012: 134).

4.3.1.5.4. İzcilik hizmetleri

İzcilik hizmetleri kapsamında 2004 yılından itibaren 10-15 yaş grubundaki çocuklara sosyalleşmeleri, ekip hâlinde çalışma becerilerini geliştirmeleri, keşfetme duygusunu artırmaları, analitik düşünme becerisine sahip olmaları, doğayı ve çevreyi sevmeleri, doğa koşullarına uyum sağlayarak koşullara uygun yaratıcı fikirler ortaya koyabilmeleri amacıyla izcilik eğitimleri verilmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2010: 119).

Çocukların bedensel, zihinsel, psikolojik, sosyal, kültürel gelişimlerine katkıda bulunmak, çocuklara doğa ve tarih bilinci aşılamak ve çocukların yaratıcı yeteneklerini geliştirmek amacıyla çeşitli teorik ve uygulamalı eğitimler verilmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 138).

Tablo 18. İzcilik Hizmetleri Sunulan Çocuk Sayısı (10-15 yaş), 2010-2016

Yıl	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Toplam
Sayı	7.000	5.173	5.952	5.118	8.008	8.827	8.597	48.675

Kaynak: İBB Faaliyet Raporları (2014-2016)

Yaz izcilik kampına katılan izci sayısı 2010 yılında 7 bin, 2011 yılında 5 bin 173, 2012 yılında 5 bin 952, 2013 yılında 5 bin 118, 2014 yılında 8 bin 8, 2015 yılında 8 bin 827, 2016 yılında ise 8 bin 597'dir. 2010-2016 yılları arasında toplam 48 bin 675 çocuk yaz izcilik kampına katılmıştır.

4.3.1.5.5. İnternet ve bilgi erişim destek hizmetleri

2007 yılından itibaren BELNET- İnternet ve Bilgi Erişim Merkezleri uygulaması ile bilişim ve internet hizmeti verilmeye başlanmıştır. İnternet ve bilgi erişim destek hizmetleri kapsamında çocuklara BELNET-İnternet ve Bilgi Erişim Merkezlerinde ücretsiz, filtreli, güvenli bilişim ve internet hizmeti sunulmaktadır.

Ayrıca, İnternet ve Bilgi Erişim Merkezlerinde oyun üniteleri, okuma ve satranç salonları hizmetleri de verilmektedir. Mobil BELNET hizmeti kapsamında gezici BELNET otobüsü ile halkın yoğun olarak bulunduğu bölgelerde, 22 farklı meydan ve noktada 4 adet otobüsle ücretsiz hizmet sunulmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 138). Mobil BELNET hizmeti sunulan otobüslerde; bilgisayarlar, uydu interneti, LCD televizyon, okuma köşesi, satranç, ses sistemi, jeneratör, klima ve engelliler için özel rampa sistemi bulunmaktadır. 2015 yılından itibaren Engelsiz BELNET Projesi ile 18 adet BELNET şubesinde bedensel, görme ve işitme engellilere yönelik hizmetler sunulmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2015: 140).

2015 yılında BELNET Köy Projesi hayata geçirilmiştir. BELNET Köy Projesi ile İstanbul'un 24 köyüne internet hizmeti götürmek amaçlanmıştır (İBB Faaliyet Raporu, 2015: 140). Bu proje ile İstanbul' un 24 köyüne internet hizmeti götürülmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 138). 2016 yılından itibaren internet ve bilgi erişim destek hizmet-

leri kapsamında temel bilgisayar eğitimleri verilmeye başlanmıştır.

4.3.1.5.6. Kartal çocuk ve gençlik evi

Kartal Çocuk ve Gençlik Evi'nde korunmaya muhtaç 6-12 ve 13-18 yaş grubundaki çocuklara kendilerini ifade edebilen ve kendilerine yetebilen sağlıklı bireyler olarak hayata adapte olmalarını sağlamak amacıyla bakım, eğitim ve psiko-sosyal destek hizmetleri verilmiştir. Kartal Çocuk ve Gençlik Evi'nde çocuklara yatılı bakım, psiko-sosyal destek hizmetleri verilmiş, çeşitli paydaş kurumların da desteği ile sosyal/kültürel etkinlikler kapsamında folklor, gitar, İngilizce eğitimi vb. eğitimler verilmiştir (İBB Faaliyet Raporu, 2010: 119).

Tablo 19. Kartal Çocuk ve Gençlik Evi'nde Kalan Çocuk Sayısı (2010-2012)

Yıl	2010	2011	2012	Toplam
Sayı	49	48	48	145

Kaynak: İBB Faaliyet Raporları (2010-2012)

Kartal Çocuk ve Gençlik Evi'nde 2010 yılında 49, 2011 yılında 48, 2012 yılında ise 96 kişi kapasiteli ve 2 ayrı binadan oluşan yaşam kampüsünde 48 çocuk kalmıştır.

2012 yılında yatılı bakım hizmetinin sunulduğu çocuk evi hizmetleri sonlandırılmıştır. İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ile ortak bir çalışma yürütülerek yaşam kampüsünde kalan çocuklardan 40'ı nakdi yardımlar sağlanarak ailelerinin yanına geri döndürülmüş, diğer 8'i ise İstanbul'daki çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarına yerleştirilmiştir (İBB Faaliyet Raporu, 2012: 135).

4.3.1.5.7. Sporla bağlan hayata projesi

2016 yılında Fatih ve Beyoğlu ilçelerini kapsayan Sporla Bağlan Hayata Projesi kapsamında Teknoloji Bağımlılığının Olumsuz Etkileri ve Aile Yaşamı seminerleri düzenlenmiş, ziyaretler yapılmış, ilkökul, ortaokul ve lise düzeyindeki öğrenciler ve ebeveynleri teknoloji bağımlılığına karşı mücadele konusunda bilinçlendirilmiştir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 140). Sporla Bağlan Hayata Projesiyle davranış bağımlılıklarıyla mücadele kapsamında teknolojinin çocuklar ve gençler üzerindeki olumsuz etkilerinin önlenmesi ve sosyal bütünleşmenin sağlanması amaçlanmıştır (İBB Gençlik ve Spor Müdürlüğü, 2016: 4).

Öğrenci velilerine yapılan ziyaretlerde öğrenciler ilgi ve yeteneklerine göre İstanbul Büyükşehir Belediyesine ait spor tesislerinde verilen bisiklet, okçuluk, buz hokeyi, hentbol, basketbol, voleybol, masa tenisi, futbol vb. spor etkinliklerine ya da ritim eğitimleri vb. sanatsal etkinliklere yönlendirilmiştir. Ayrıca, proje kapsamında Fatih ve Beyoğlu ilçelerindeki internet kafeler ve oyun salonları da sıkı denetim altına alınmıştır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 140).

Bu proje ile 8 adet Teknoloji Bağımlılığının Olumsuz Etkileri ve Aile Yaşamı Semineri gerçekleştirilmiştir. Spor, ritim ve eğitim etkinliklerine katılan 300 çocuğun ve gencin sos-

yal yaşama kazandırılması sağlanmıştır. 300 adet ev ziyareti gerçekleştirilmiş olup ziyaret esnasında ailelere verilen bilgilendirme materyalleri ile ailelerin teknolojinin olumsuz etkileri hakkında farkındalıkları arttırılmıştır. Çocuklara ve gençlere 9 farklı branşta (voleybol, basketbol, futbol, hentbol, badminton, buz hokeyi, okçuluk, masa tenisi, bisiklet) spor eğitimi verilmiştir. Ritim eğitimine katılan her bir çocuğa ve gence 160 saat ritim eğitimi verilerek müzik yetenekleri geliştirilmiştir. Seminerler, ev ziyaretleri, spor ve ritim eğitimleri, spor müsabakaları ile birlikte toplamda 2000 kişiyle temas kurulmuştur (İBB Gençlik ve Spor Müdürlüğü, 2016: 9).

4.3.1.6. 2010-2016 yılları arasında çocuklara yönelik sosyal yardım uygulamaları

Çocuklara yönelik sosyal yardımlar kapsamında eğitim yardımı uygulaması, eğitim kurumlarına yönelik destek hizmetleri kapsamında Kırtasiye Seti Desteği Projesi ve Kırsal Bölge Okullarına Bilgisayar Laboratuvarı Projesi gerçekleştirilmiştir.

4.3.1.6.1. Eğitim yardımı

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Müdürlüğü tarafından İstanbul'daki ilkököl, ortaokul, lise ve Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde eğitim ve öğrenim gören şehit çocuğu, yetim, öksüz ve engelli öğrencilere durumlarını belgelemek şartıyla yıl içerisinde bir kere olmak üzere nakdi eğitim yardımı yapılmaktadır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 152). Öğrencilere yılda bir kere olmak üzere 250 TL eğitim yardımı yapılmaktadır.

Tablo 20. Eğitim Yardımı Yapılan Öğrenci Sayısı (2011-2016)

Yıl	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Toplam
Sayı	-	49.160	55.350	60.000	64.000	70.000	78.800	377.310

Kaynak: İBB Faaliyet Raporları (2011-2016)

Eğitim yardımı yapılan öğrenci sayısı 2011 yılında 49 bin 160, 2012 yılında 55 bin 350, 2013 yılında 60 bin, 2014 yılında 64 bin, 2015 yılında 70 bin, 2016 yılında ise 78 bin 800'dür. Eğitim yardımı kapsamında 2011-2016 yılları arasında toplam 377 bin 310 şehit çocuğu, yetim, öksüz ve engelli öğrenciye eğitim yardımı yapılmıştır. Eğitim yardımı yapılan öğrenci sayısı 2011-2016 yılları arasında artış göstermiştir.

4.3.1.6.2. Kırtasiye seti desteği ve kırsal bölge okullarına bilgisayar laboratuvarı projeleri

2015 yılında Kırtasiye Seti Desteği Projesi hayata geçirilmiştir. Bu proje ile ihtiyaç sahibi kırsal bölge okullarına kırtasiye yardımında bulunulması amaçlanmıştır. Ayrıca, 2015 yılında Kırsal Bölge Okullarına Bilgisayar Laboratuvarı Projesi de hayata geçirilmiştir. Bu proje ile İstanbul'un Avcılar, Silivri, Çatalca, Arnavutköy, Eyüp, Sultangazi, Şile ve Adalar ilçelerinde merkezden uzak ve kırsal bölgelerde yer alan okullara bilgisayar laboratuvar sınıfları kurulması amaçlanmıştır (İBB Faaliyet Raporu, 2015: 143). 2015 yıl-

ında hayata geçirilen Kırtasiye Seti Desteği Projesi ve Kırsal Bölge Okullarına Bilgisayar Laboratuvarı Projesi, 2016 yılından itibaren eğitim kurumlarına yönelik destek hizmetleri kapsamında uygulanmaya devam etmektedir.

Tablo 21. Eğitim Kurumlarına Yönelik Destek Hizmetleri (Adet), 2015-2016

Yıl	Ölçü	2015	2016	Toplam
Kırtasiye Seti Desteği	Adet	18.000	20.025	38.025
Kırsal Bölge Okullarına Bilgisayar Laboratuvarı	Adet	374	678	1.052

Kaynak: İBB Faaliyet Raporları (2015-2016)

Eğitim kurumlarına yönelik destek hizmetleri kapsamında 2015 yılında İstanbul'un 11 ilçesinde yer alan 45 kırsal bölge okuluna, 18 bin adet kırtasiye malzemesi seti dağıtılmıştır (İBB Faaliyet Raporu, 2015: 143). 2016 yılında ise İstanbul'un 22 ilçesindeki 56 kuruma ve İstanbul dışındaki 17 ilimize 32 ihtiyaç sahibi kırsal bölge okuluna 20 bin 25 adet kırtasiye malzemesi seti dağıtılarak kırtasiye desteği sağlanmıştır (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 140). 2015 ve 2016 yılları arasında toplam 38 bin 25 adet kırtasiye malzemesi seti dağıtılmıştır. 2015 yılında 18 bin olan kırtasiye malzemesi seti adedi, 2016 yılında 20 bin 25'e yükselerek artmıştır.

2015 yılında 19 kırsal bölge okuluna, Kırsal Bölge Okullarına Bilgisayar Laboratuvarı Projesi kapsamında toplam 374 adet bilgisayar kurulumu gerçekleştirilmiştir (İBB Faaliyet Raporu, 2015: 143). 2016 yılında ise 678 adet bilgisayar kurulumu gerçekleştirilmiştir.

İstanbul'un ilçe merkezlerine uzak ve kırsal bölgelerde yer alan okullarına bilgisayar laboratuvar sınıfları kurulmak üzere gerçekleştirilen proje kapsamında 2016 yılına kadar İstanbul'un 18 ilçesinde 51 kırsal bölge okulunda toplam bin 52 adet bilgisayar kurulumu gerçekleştirilmiştir (İBB Faaliyet Raporu, 2016: 140). 2015 yılında 374 adet gerçekleştirilen bilgisayar kurulumu, 2016 yılında 678'e yükselerek artış göstermiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuk ve çocukluk kavramları, tarihsel süreç içerisinde farklı toplumsal kültürlerle ve tarihsel dönemlere göre farklılıklar göstererek farklı boyutlara ulaşmıştır. Farklı toplumların kültür, norm ve değerlerine göre değişim geçirerek gelişim göstermiştir. Günümüzde çocuk ve çocukluk kavramları, çocukların gelişimsel özellikleri ve haklarını dikkate alan bir bakış açısıyla kurulmuştur.

Çocukların bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimlerinin henüz tamamlanmamış olması yaşamlarında risklerle karşılaşma olasılıklarını yükseltmektedir. Türkiye’de çocukların yaşadığı genel sorunlara bakıldığında çocuk istismarı, çocuk yoksulluğu, çocuk işçiliği, sokak çocukları ve çocuk suçluluğu sorunları öne çıkmaktadır. Çocuklara yönelik istatistiki veriler incelendiğinde ortaya çıkan rakamlar Türkiye’de çocukların yaşadığı sosyal sorunların ciddiyetini ortaya koymaktadır.

Türkiye’de çocuk istismarı en fazla çocuklara karşı işlenen cinsel suçlarda öne çıkmaktadır. Çeşitli nedenlerle cinsel istismar suçunun genellikle çocuklar ve aileleri tarafından bildirilmemesi nedeniyle vakaların sayısı kayıtlara tam olarak geçmemektedir.

2016 yılında güvenlik birimlerine cinsel suç mağduru olarak gelen 0-17 yaş arası cinsel suç mağduru çocuk sayısı 2014 ve 2015 yıllarına göre artış göstermiştir. Cinsel suçlara maruz kalan çocuk sayısı 2014 yılında 11 bin 95, 2015 yılında 12 bin 689, 2016 yılında ise 16 bin 877’ye yükselmiştir. 2015 yılına göre 2016 yılında bu suça maruz kalan çocuk sayısında 4 bin 188 kişilik artış meydana gelmiştir. Bu suçtan mağdur olan 0-17 yaş arası çocukların sayısı, 2014 yılından 2016 yılına kadar yüzde 33 oranında artmıştır.

2014-2016 yılları arasında cinsel suçlar nedeniyle güvenlik birimlerine cinsel suç mağduru olarak en çok 0-17 yaş arası kız çocukları gelmiştir. 2014-2016 yılları arasında güvenlik birimlerine cinsel suç mağduru olarak gelen kız çocuklarının toplam sayısı 35 bin 600 iken erkek çocuklarının toplam sayısı 5 bin 61’dir.

Cinsel suç mağduru olarak gelen 0-17 yaş arası kız çocuklarının toplam sayısı 2014 yılında 9 bin 718, 2015 yılında 11 bin 211, 2016 yılında ise 14 bin 671’dir. 0-17 yaş arası erkek çocuklarının toplam sayısı ise 2014 yılında bin 377, 2015 yılında bin 478, 2016 yılında ise 2 bin 206’dır. 2015 yılına göre 2016 yılında güvenlik birimlerine gelen cinsel suç mağduru kız çocuklarının toplam sayısında 3 bin 460 kişilik artış gerçekleşirken erkek çocuklarının toplam sayısında 728 kişilik artış gerçekleşmiştir.

2014-2016 yılları arasında en çok 15-17 yaş grubundaki kız çocukları cinsel suç mağduru olarak güvenlik birimlerine gelmiştir. İkinci sırada 12-14 yaş grubundaki kız çocukları yer alırken üçüncü sırada 11 yaş ve altındaki kız çocukları yer almıştır. Erkeklerde ise en çok 11 yaş ve altındaki erkek çocukları cinsel suç mağduru olarak gelmiştir. 12-14 yaş grubundaki erkek çocukları ikinci sırada yer alırken 15-17 yaş grubundaki erkek çocukları üçüncü sırada yer almıştır.

2014-2016 yılları arasında cinsel suçlar nedeniyle güvenlik birimlerine gelen 0-17 yaş ar-

ası toplam çocuk sayısı 40 bin 661'dir. Çocuk cinsel istismar hükümlülerinin oranı ise 2006 yılında yüzde 42,5 iken 2016 yılında yüzde 58,8'e yükselmiştir.

Türkiye'de 2016 yılında 0-15 yaş arası yoksun çocukların sayısında artış meydana gelmiştir. 2016 yılında Türkiye'de 19 milyon 834 bin toplam çocuk nüfusun 7 milyon 510 bini şiddetli maddi yoksunluk içinde yaşamını sürdürmüştür. Şiddetli maddi yoksunluk içinde yaşayan çocuk sayısı 2014 yılında 7 milyon 210 bin, 2015 yılında 7 milyon 243 bin, 2016 yılında ise bu sayı 7 milyon 510 bine yükselerek 2015 yılına göre 267 bin kişilik artış meydana gelmiştir. Yoksun çocukların oranları, 2014-2016 yılları arasında beslenme, beklenmeyen harcamalar ve ısınma kalemlerinde artış göstermiştir.

Çocuk yoksulluk oranının yüksek olmasının çocuk işçi sayısının artışında önemli etkisi bulunmaktadır. Türkiye'de 6-17 yaş grubunda toplam çalışan çocuk sayısı, 2006 yılında 890 bin iken 2012 yılında bu sayı 893 bine yükselmiştir. Yaş grupları itibarıyla 2012 yılında 6-14 yaş grubunda bu sayı 292 bin, 15-17 yaş grubunda ise 601 bindir. 2006 yılına göre, 2012 yılında 6-17 yaş grubunda çalışan çocuk sayısında 3 bin kişilik artış gerçekleşmiştir. 2006 yılından 2012 yılına gelindiğinde 6-14 yaş grubunda çalışan çocuk sayısında 7 bin kişilik artış gerçekleşirken 15-17 yaş grubunda çalışan çocuk sayısında 4 bin kişilik düşüş gerçekleşmiştir.

2006 yılına göre 2012 yılında 6-17 yaş grubunda çalışan çocukların sayısı tarım sektöründe artış göstermiştir. Tarım sektöründe yer alan çalışan çocukların sayısı 2006 yılında 326 bin iken bu sayı 2012 yılında 399 bine yükselerek 73 bin kişilik artış gerçekleşmiştir. 2012 yılında ücretli veya yevmiyeli işçi olarak çalışan 6-17 yaş grubundaki çocukların oranı azalırken ücretsiz aile işçisi olarak çalışan çocukların oranı artmıştır. 6-17 yaş grubunda ücretli veya yevmiyeli işçi olarak çalışan çocukların oranı 2006 yılında yüzde 56,7 iken 2012 yılında yüzde 52,6'ya gerilemiştir. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışan çocukların oranı ise 2006 yılında yüzde 40,7 iken 2012 yılında yüzde 46,2'ye yükselmiştir.

2012 yılında 6-17 yaş grubundaki çalışan çocukların yüzde 49,8'i okula devam etmiş, yüzde 50,2'si ise okula devam etmemiştir. 6-17 yaş grubundaki okula devam eden çocukların yüzde 3,2'si, okula devam etmeyen çocukların ise yüzde 34,5'i ekonomik işlerde faaliyet göstermiştir. Bu yaş grubunda okula devam eden çocukların yüzde 50,2'si, okula devam etmeyen çocukların ise yüzde 38,8'i ev işlerinde faaliyet göstermiştir.

2016 yılında 15-17 yaş grubunda kurumsal olmayan çocuk nüfusu 3 milyon 944 bindir. 15-17 yaş grubunda çalışan çocuk sayısı 709 bindir. Bu yaş grubunda çalışan çocuk sayısı 2014 yılı ile aynı düzeyde kalırken 2015 yılında 716 bine yükselen çalışan çocuk sayısı 2016 yılında 709 bine düşmüştür. 2015 yılına göre 2016 yılında 15-17 yaş grubunda çalışan çocuk sayısında 7 bin kişilik düşüş gerçekleşmiştir. Ancak 2012 yılı ile kıyaslandığında 2016 yılında 15-17 yaş grubunda çalışan çocuk sayısı artmıştır. Bu yaş grubunda çalışan çocuk sayısı 2012 yılında 601 bin iken 2016 yılında bu sayı 709 bine

yükselmiştir. 2012'den 2016'ya gelindiğinde 15-17 yaş grubunda çalışan çocuk sayısında 108 bin kişilik artış gerçekleşmiştir.

Sokakta yaşama nedeniyle güvenlik birimlerine gelen -11, 12-14 ve 15-17 yaş gruplarındaki çocuk sayısı 2014-2016 yılları arasında azalmıştır. Bu sayı 2014 yılında 23 iken 2015 yılında 19'a, 2016 yılında ise 13'e düşmüştür.

Sokakta çalışma nedeniyle güvenlik birimlerine gelen -11, 12-14 ve 15-17 yaş gruplarındaki çocuk sayısı 2014'ten 2016'ya gelindiğinde düşüş göstermiştir. Bu sayı, 2014 yılında 3 bin 267 iken 2015 yılında bin 538'e, 2016 yılında ise 520'ye düşmüştür.

Türkiye'de hem sokakta yaşayan hem de sokakta çalışan çocukları içine alan sokak çocukları sorununun -11, 12-14 ve 15-17 yaş gruplarındaki çocuklarda yaşandığı görülmektedir. Diğer yaş grupları ile karşılaştırıldığında 2014-2016 yılları arasında en fazla sayı ile 15-17 yaş grubu çocuklar sokakta yaşama nedeniyle güvenlik birimlerine gelmiştir. Güvenlik birimlerine sokakta çalışma nedeniyle en fazla sayı ile gelen yaş grubu ise 11 yaş ve altındaki çocuklardır. Bu sırayı ikinci olarak 12-14 yaş grubundaki çocuklar takip etmiştir. Ancak güvenlik birimlerinin kayıtlarına geçmeyen sokak çocuklarının var olduğu düşünüldüğünde bu rakamlar sokak çocukları sorununun ciddiyetini ortaya koyamayacak kadar azdır.

Bireysel veya çevresel nedenler çocukların suça itilmesinde etkili olmaktadır. 2016 yılında Türkiye'de 12-17 yaş grubundaki 108 bin 675 çocuk suça sürüklenme nedeni ile güvenlik birimlerine gelmiştir. Suça sürüklenme nedeni ile güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocuk sayısı 2014 yılında 117 bin 486 iken bu sayı 2015 yılında 118 bin 675'e yükselerek artış göstermiştir. 2015 yılı ile kıyaslandığında 2016 yılında bu sayıda 10 bin kişilik bir azalma meydana gelmiş; ancak suça sürüklenen çocuk sayısında önemli bir gerileme olmaması durumun kritik olduğunu göstermektedir. Suça sürüklenme nedeni ile güvenlik birimlerine gelen çocuklara en çok yaralama ve hırsızlık suçu isnat edilmiştir.

Uyuşturucu gibi bağımlılık yapan maddeler de çocukların suça sürüklenmesinde önemli bir etkidir. Suça sürüklenen çocukların 36 bin 87'sinin bağımlılık yapan madde kullandığı tespit edilmiştir. 15-17 yaş grubundaki çocukların yüzde 84,5'i, 12-14 yaş grubundaki çocukların ise yüzde 15'i madde kullanmıştır.

2016 yılında suça sürüklenme nedeni ile güvenlik birimlerine gelen veya getirilen 108 bin 675 çocuğun 64 bin 981'i adli birimlere sevk edilmiştir. 2016 yılında ceza infaz kurumlarına 12-17 yaş grubundaki 982 çocuk hükümlü olarak girmiştir. 2015 yılında bu sayı 869 iken 2016 yılında yüzde 13 artış göstererek 982'ye yükselmiştir.

Türkiye'de çocukların sağlıklı gelişimlerini temin etmek ve hayata tam ve eşit üyeler olarak katılımlarını sağlamak adına çocukların yaşadığı sorunların çözümüne yönelik sosyal politikalar uygulanmaktadır. Türkiye'de çocuklara yönelik sosyal politikalar kapsamında çocuklara aile yanında destek hizmetleri, bakım hizmetleri, koruyucu ve önleyici hizmetler, sosyal rehabilitasyon hizmetleri, sosyal sportif ve kültürel hizmetler,

terör mağduru çocuklara yönelik hizmetler, refakatsiz çocuklara yönelik hizmetler, sosyal uyum programı ve eğitim yardımı programı uygulanmaktadır.

Erişilebilirlik yönünden halka en yakın kuruluşlar olarak belediyeler sınırları içerisinde yaşamını sürdüren çocukların sorunlarını çözmek için eğitim, sağlık, kültür, spor, sosyal hizmet ve sosyal yardım alanlarında sosyal politikalar uygulamaktadır.

Belediyeler, eğitim alanında gerçekleştirdiği kreş ve gündüz bakımevleri, örgün eğitime destek kursları, bilim merkezleri, bilgi evleri ve çocuk kulüpleri uygulamaları ile çocukların eğitimine destek olmaktadır. Sağlık alanında sunduğu ayakta teşhis ve tedavi, ağız ve diş sağlığı ve psikolojik destek hizmetleri ile sağlıklı nesillerin yetişmesini sağlamaktadır.

Kültür hizmetleri kapsamında kültür ve sanat şenlikleri ve yarışmaları, anma programları düzenlenmesi, kütüphaneler, gösteri ve dinleti sanatları ile ilgili birimler kurulması ve temsiller verilmesi, dergi, kitap ve broşürler yayınlanması vb. yürüttüğü hizmetler ile çocukların kültür ihtiyaçlarını karşılayarak kültürel yönden gelişmelerine katkıda bulunmaktadır. Belediyeler çocukların sağlıklı yaşam sürmeleri, zihinsel ve bedensel gelişimlerinin desteklenmesi için spor hizmetleri kapsamında çocukların spor yapabilecekleri alanlar oluşturmakta, çocukların spor faaliyetlerine erişimini sağlamakta ve spor kursları düzenlemektedir.

Sosyal hizmet alanında çocuk bakımevleri, sokakta çalışan çocuklara yönelik merkezler, kadın konukevleri ve çocuk meclislerinde çocuklara yönelik sunduğu hizmetler ile çocukların iyilik hallerinin arttırılmasını desteklemektedir. Sosyal yardım alanında ise burs yardımları, giyim ve kırtasiye yardımları, yetim ve öksüz çocuklara yönelik yardımlar ile çocukların toplumdan soyutlanmamalarına ve eğitim hayatlarına iyi koşullarda devam etmelerine destek olmaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2010-2016 yılları arasında eğitim, sağlık, kültür, spor, sosyal hizmet ve sosyal yardım alanlarında çocuklara yönelik sosyal politikalar uygulamıştır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından çocuklara yönelik eğitim hizmetleri kapsamında akıllı eğitim-online eğitim hizmeti, spor liseleri hazırlık kursları, İSMEK yaz kursları, TÜBİTAK Bilim Kampı, Çocuk Kulübü Projesi, İSEM bünyesinde engelli çocuklara yönelik yaz okulu hizmetleri, Toplumun Bilinçlendirilmesi Projesi (ESHA) ve özel eğitim hizmetleri yürütülmüştür.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından eğitim alanında gerçekleştirilen Online Ücretsiz Eğitim Projesi kapsamında yürütülen akıllı eğitim-online eğitim hizmeti ile ilköğretim ve ortaöğretim için okula destek, ortaöğretim ve üniversite giriş sınavlarına hazırlık alanında hizmet verilmiştir. 2010-2016 yılları arasında toplam 1 milyon 564 bin 105 üyeye akıllı eğitim hizmeti sunulmuştur. 2016 yılında yönlendirici ve destekleyici eğitim çalışmaları kapsamında spor lisesi adaylarına, İBB bünyesindeki spor tesislerinde

spor liseleri hazırlık kursları verilmiş ve rehberlik hizmeti sunulmuştur. 2016 yılında İSMEK yaz kursları kapsamında 7-11 ve 12-15 yaş grubundaki çocuklara ücretsiz yaz eğitimleri verilmiştir. 2016 yılında yaz eğitimleri verilen toplam çocuk ve genç sayısı 32 bin 350'dir. 2016 yılında TÜBİTAK Bilim Kampında 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri için çeşitli araştırmalar, deneyler ve eğitsel faaliyetler ile birlikte atölye çalışmaları gerçekleştirilmiştir. 2016 yılında 3-6 yaş grubundaki çocukların bilişsel ve psikolojik gelişimlerine katkı sağlamak için Çocuk Kulübü Projesi gerçekleştirilmiştir.

İSEM bünyesinde 8-13 yaş grubundaki engelli çocuklara destek eğitimleri verilmekte ve çocukların sosyal rehabilitasyonlarını destekleyici kültürel çalışmalar yapılmaktadır. 2010-2016 yılları arasında toplam bin 913 engelli çocuğa yaz okulu hizmetleri sunulmuştur. İlköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine engellilik bilinci kazandırılması için Toplumun Bilinçlendirilmesi Projesi (ESHA) gerçekleştirilmiştir. ESHA Projesi kapsamında 2010-2016 yılları arasında toplam 261 bin 447 çocuğa sunum yapılmıştır. 2015 ve 2016 yılları arasında 0-12 yaş arası engelli çocuklara özel eğitim hizmetleri sunulmuştur. 2016 yılında 0-12 yaş arası toplam 360 engelli çocuğa özel eğitim hizmetleri verilmiştir.

Sağlık hizmetleri kapsamında çocuklara kadın ve aile sağlığını koruma hizmetleri, ayakta teşhis ve tedavi hizmetleri, engelli çocuklara yönelik rehabilitasyon hizmetleri ve engelli çocuklar ve ailelerine yönelik psikolojik destek hizmetleri sunulmuştur.

Kadın ve aile sağlığını koruma hizmetleri kapsamında 2010-2016 yılları arasında çocuklara psikolojik danışmanlık hizmetleri verilmiştir. 2016 yılında verilen psikoterapi hizmeti ile 4-17 yaş arası çocuk ve ergenlere çocuk-ergen psikoterapisi ve danışmanlık hizmetleri sunulmuştur. 2013-2016 yılları arasında yürütülen koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici hizmetler kapsamında sağlık eğitim programları oluşturularak 0-6 yaş grubundaki çocuklara çocuk eğitimleri ve etkinlikler verilmiştir. Ayakta teşhis ve tedavi hizmetleri kapsamında 2010-2016 yılları arasında İBB bünyesindeki tıp merkezlerinde tedavi edici sağlık hizmetleri sunulmuştur.

Sağlık hizmetleri kapsamında yürütülen engelli çocuklara yönelik rehabilitasyon hizmetleri ile engelli çocuklara sporla rehabilitasyon ve tıbbi rehabilitasyon hizmetleri sunulmuştur. Tıbbi rehabilitasyon hizmetleri kapsamında hidroterapi ve hippoterapi hizmetleri verilmiştir. 2010-2016 yılları arasında toplam 39 bin 536 adet hippoterapi ve hidroterapi seansı gerçekleştirilmiştir.

Engelli çocuklar ve ailelerine yönelik psikolojik destek hizmetleri kapsamında ise engelli çocuklar ve ailelerine, 2010-2016 yılları arasında bireysel ve grupla danışmanlık hizmetleri sunulmuştur. 0-6 yaş arası gelişimsel sorunu olan çocukların ailelerine yönelik Aile Erken Eğitim Programı düzenlenmiştir. Ağız ve dil kaslarında gelişim bozukluğu olan, konuşma güçlüğü çeken çocuklar için konuşma ve dil terapisi hizmeti sunulmuştur. 2011-2016 yılları arasında toplam 4 bin 209 adet konuşma ve dil terapisi seansı gerçekleştirilmiştir. 2015 ve 2016 yılları arasında, çocuklarına doğru ve sağlıklı bir yakla-

şım geliştirmeleri ve engellilik konusunda bilgi sahibi olmalarını sağlamak için engelli çocukların ailelerine yönelik aile eğitimi ve seminer çalışmaları yürütülmüştür.

Çocuklara yönelik kültür hizmetleri kapsamında tiyatro etkinlikleri, İBB Şehir Tiyatroları bünyesinde yer alan Çocuk Eğitim Birimi'nde 9-11 yaş grubundaki çocuklara sanat eğitimi hizmeti, çocuk şenliği etkinlikleri, kütüphane hizmetleri, okul öncesi yaş grubundaki çocuklara masal saati etkinlikleri ve Her Okula Kitap Kampanyası yürütülmüştür. Spor hizmetleri kapsamında çocuklara spor tesis ve komplekslerinde spor hizmetleri, 6-12 yaş arası çocuklara yaz döneminde spor hizmetleri, okul spor salonları hizmeti ve sporcu yetiştirilmesine yönelik destek hizmetleri sunulmuştur.

Çocuklara yönelik sosyal hizmet uygulamaları kapsamında 15-25 yaş arası çocuk ve gençlere yönelik meslek edindirme hizmetleri (İSMEM), İstanbul Gençlik Eğitim ve Rehberlik Merkezi (İGEM) hizmetleri, çocuk meclisi, izcilik hizmetleri, internet ve bilgi erişim destek hizmetleri ve davranış bağımlılıklarıyla mücadele kapsamında Sporla Bağlan Hayata Projesi yürütülmüştür. Çocuk evi hizmetleri ise 2012 yılında sonlandırılmıştır.

2010-2016 yılları arasında, sokakta yaşayan ya da sokağa düşme riski olan 15-25 yaş arası çocuk ve gençlere, İstanbul'un sokak çocukları sorununu en aza indirmek amacıyla meslek edindirme hizmetleri (İSMEM) verilmiştir. 2010-2015 yılları arasında toplam 436 çocuk ve gence İSMEM hizmetleri sunulmuştur. Sultanbeyli ilçesinde ikamet eden, sokakta çalışan ve çalışma riski altında bulunan 7-18 yaş grubundaki çocuklara İGEM hizmetleri sunulmuştur. Katılımcı bir anlayışla 8-15 yaş grubundaki çocuklara çocuk meclisi hizmeti verilmiştir. Bedensel, zihinsel, psikolojik, sosyal, kültürel gelişimlerine katkı sağlamak amacıyla 10-15 yaş grubundaki çocuklara yönelik kamp kapsamında izcilik faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. 2010-2016 yılları arasında toplam 48 bin 675 çocuk yaz izcilik kampına katılmıştır. 2010-2016 yılları arasında çocuklara ücretsiz, filtreli, güvenli internet ve bilgi erişim destek hizmetleri sunulmuştur. 2010-2012 yılları arasında 6-12 ve 13-18 yaş gruplarındaki korunmaya ihtiyacı olan çocuklara Kartal Çocuk ve Gençlik Evi'nde çocuk evi hizmetleri verilmiş; ancak 2012 yılında çocuk evi hizmetleri sonlandırılmıştır. 2010-2012 yılları arasında toplam 145 çocuğa çocuk evi hizmetleri sunulmuştur. 2016 yılında, davranış bağımlılıklarıyla mücadele kapsamında Sporla Bağlan Hayata Projesi gerçekleştirilmiştir. Fatih ve Beyoğlu ilçelerini kapsayan bu proje kapsamında gerçekleştirilmiş spor, ritim ve eğitim etkinliklerine katılan 300 çocuğun ve gencin sosyal yaşama kazandırılması sağlanmıştır.

Çocuklara yönelik sosyal yardım uygulamaları kapsamında ise eğitim yardımı uygulaması, eğitim kurumlarına yönelik destek hizmetleri kapsamında 2015-2016 yılları arasında Kırtasiye Seti Desteği Projesi ve Kırsal Bölge Okullarına Bilgisayar Laboratuvarı Projesi gerçekleştirilmiştir.

2011-2016 yılları arasında İstanbul'daki ilköğretim ve ortaöğretim okullarında ve Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde eğitim ve öğrenim gören şehit çocuğu, yetim,ök-

süz ve engelli toplam 377 bin 310 öğrenciye eğitim yardımı yapılmıştır. 2015-2016 yılları arasında toplam 38 bin 25 adet kırtasiye malzemesi seti dağıtılarak kırtasiye desteği sağlanmıştır. 2015-2016 yılları arasında İstanbul'un 18 ilçesindeki 51 kırsal bölge okulunda toplam bin 52 adet bilgisayar kurulumu gerçekleştirilmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 2010-2016 yılları arasındaki faaliyet raporları incelendiğinde eğitim, sağlık, kültür, spor, sosyal hizmet ve sosyal yardım alanlarında çocuklara yönelik sosyal politikalar uyguladığı görülmüştür.

2010-2016 yılları arasında çocuklara yönelik uyguladığı sosyal politikalar incelendiğinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından eğitim alanına yönelik gerçekleştirilen uygulamaların 2016 yılından itibaren arttırılmış ve bu alanda çocuklara yönelik önemli çalışmalar yapılmış olduğu görülmektedir. Sağlık alanında çocuklara yönelik tedavi edici yönde olması bakımından öncelik verilmesi gereken sağlık uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Çocuklara yönelik yürütülen kültür hizmetleri ile çocukların kültürel yönden gelişmeleri desteklenmiştir. Spor hizmetleri ile çocukların spor faaliyetlerine erişimi sağlanmıştır. Sosyal yardım alanında şehit çocuğu, yetim, öksüz ve engelli öğrencilere yapılmış olan eğitim yardımları ve eğitim kurumlarına yönelik destek hizmetleri öğrencilerin eğitimlerine destek olmak bakımından önemlidir.

Türkiye'de belediyelerin çocuklara yönelik uyguladığı sosyal politikaların İstanbul Büyükşehir Belediyesi örneğinde incelendiği bu çalışmadan anlaşıldığı üzere İstanbul Büyükşehir Belediyesinin sosyal hizmet alanında çocuklara yönelik uyguladığı sosyal politikaların yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 2010-2016 yılları arasındaki faaliyet raporları incelendiğinde ve hizmet sunduğu çocuklara yönelik istatistiki veri analizi yapıldığında mevcut sosyal hizmet uygulamalarıyla çocuklara yeterli hizmet sunmadığı ortaya çıkmaktadır. Sosyal hizmet alanında çocuklara yönelik uygulamaların yeterli düzeye gelmesi için şu öneriler verilebilir:

- İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde hizmet veren İstanbul Gençlik Rehabilitasyon ve Meslek Edindirme Merkezinde (İSMEM) meslek eğitimiyle rehabilitasyon öngörülerek yürütülen hizmetler yalnızca 15-25 yaş arası sokakta yaşayan veya sokağa düşme riski olan çocuk ve gençlere verilmektedir. Güvenlik birimlerine sokakta yaşama nedeniyle gelen çocukların yaş gruplarına bakıldığında -11 ve 12-14 yaş gruplarındaki çocukların da sokaklarda yaşadığı görülmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi bu yaş gruplarındaki çocukların da sokaklardan çekilmesi için çalışmalar yapmalıdır.

- İstanbul genelinde çocukların sokaklarda yaşamasının ve sokaklarda çalıştırılmasının önüne geçmek için öncelikle sokakta yaşayan ve sokakta çalışan çocuklara ulaşılması gerekmektedir. Çocuklar, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından görevlendirilecek mobil ekipler aracılığıyla tespit edilip sokaklardan çekilmelidir.

- İstanbul Gençlik Rehabilitasyon ve Meslek Edindirme Merkezi yalnızca Tuzla

ilçesinde yer almaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, sokakta yaşayan -11 ve 12-14 yaş gruplarındaki çocukların sosyal uyumunu sağlamak amacıyla sokak çocuklarının rehabilitasyonuna yönelik merkez sayısını arttırmalıdır.

- Çocukların rehabilite edildikten sonra tekrar sokaklara yönelmelerinin önüne geçmek için çocuğu sokağa iten nedenleri araştırıp bu nedenleri ortadan kaldırmaya yönelik tedbirler almalıdır.

- Çocukların sokak ortamlarına yönelme nedeninin ekonomik etkenler olması durumunda çocukların ailelerini sosyal yardımlarla desteklemelidir. İşsiz ebeveynlerin istihdam edilmesini sağlamalıdır.

- Bu merkezlerde çocukların ailelerine yönelik danışmanlık ve psiko-sosyal destek hizmetleri de yürütülmelidir. Çocuğun sokağa yönelmesini önlemek için aile bireyleri tarafından ihmal ve istismar, aile içi şiddet vb. aile içi sorunların çözümüne yönelik tedbirler geliştirilmelidir. Bu merkezlerde ailelerin bilgi düzeylerinin artırılması için eğitim programları ve seminerler düzenlenmelidir. Ailelerin bu soruna yönelik farkındalık düzeyleri artırılmalıdır.

- Rehabilitasyon süreci tamamlandıktan sonra tekrar sokaklara yönelmelerinin önüne geçmek için çocuklar merkez tarafından izlenmelidir.

- İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından sokakta çalışan veya çalışma riski altında olan 7-18 yaş grubundaki çocuklara yönelik İGEM hizmetleri yürütülmektedir. İGEM hizmetleri yalnızca Sultanbeyli ilçesinde ikamet eden çocuklara sunulmaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin sağladığı destek İstanbul genelinde sokakta çalıştırılan çocuklar sorununu çözmek için yetersizdir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi bu soruna il genelinde çözümler üretmelidir.

- Sokakta çalışan çocukların rehabilitasyonunun sağlanması için merkez sayısını arttırmalıdır. Sokakta çalışan çocuklara yönelik merkez sayısının artırılmasıyla il genelinde bu soruna maruz kalan daha fazla çocuğa destek sağlanabilir.

- Çocukları sokakta çalışmaya iten nedenler tespit edilerek bu nedenleri ortadan kaldırmaya yönelik kalıcı çözümler üretilmelidir. Ailenin ekonomik gücünün yetersiz olması çocuğu sokakta çalışmaya iten en başta gelen nedendir. Ekonomik nedenler olması durumunda çocukların tekrar sokaklarda çalıştırılmasının önüne geçmek için ailelerinin meslek edindirilip işe yerleştirilmesi sağlanmalıdır. İşe yerleştirilmeleri sağlanana kadar aileler sosyal yardımlarla desteklenmelidir.

- İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından meslek edindirmeye yönelik gerçekleştirilen İş Kapısı Projesi kapsamında 19-30 yaş arası işsiz veya mesleği olmayan ya da meslek değiştirmek isteyen gençlerin mesleki ve teknik eğitimler verilerek istihdam edilmesi sağlanmaktadır. Göç ve göçle ilintili uyum problemlerinin işsizlikle sonuçlanması durumunda bu proje kapsamında daha ileriki yaş gruplarındaki işsiz ebeveynlere de istihdam amaçlı mesleki eğitim programları uygulanmalı ve ebeveynlerin

istihdam edilmesi sağlanmalıdır. Böylece çocukların sokaklarda yaşamasının veya sokaklarda çalışmasının önüne geçilmesi sağlanabilir.

- Sokakta çalışan çocukların ailelerine de danışmanlık ve psiko-sosyal destek hizmetleri sunulmalıdır. Bu merkezlerde ailelerin bilgi düzeylerinin artırılması için eğitim programları ve seminerler düzenlenmelidir. Ailelerin bu sorunun beraberinde getirebileceği risklere yönelik farkındalık düzeyleri artırılarak çocuklarına daha doğru ve sağlıklı bir yaklaşım geliştirmeleri sağlanmalıdır.

- Rehabilitasyonu sağlanan çocukların tekrar sokakta çalıştırılmalarının önüne geçmek için çocuklar merkez tarafından izlenmelidir. Sokakta yaşayan ve çalıştırılan çocuklara yönelik politikaların oluşturulması ve uygulanmasıyla çocukların sokaklarda karşı karşıya kaldığı istismar, madde bağımlılığı, suça yönelme vb. sorunların da önüne geçilmesi sağlanacaktır.

- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, rehabilite edilmeleri ve sosyal uyumları sağlanarak toplumla bütünleşmeleri amacıyla suç mağduru, suça sürüklenmiş olup cezaevine girmeyen ya da cezaevinden çıkan, istismara uğrayan, bağımlılık tedavisi sonucu sosyal rehabilitasyona gereksinim duyan çocukların da aralarında bulunduğu risk gruplarına yönelik sosyal rehabilitasyon merkezleri açmalıdır.

- Risk altında ve korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik geçici koruma ve bakım hizmetlerinin sunulabileceği çocuk koruma merkezi açmalıdır. Ayrıca, bu merkezde sokakta yaşayan, sokakta çalıştırılan, ihmal ve istismara uğramış çocukların da aralarında bulunduğu risk gruplarına yönelik danışmanlık hizmetleri yürütmelidir. Bu merkez aracılığıyla korunma, bakım ve yardıma ihtiyacı olan daha fazla çocuğa ulaşılabilir. Bu risk gruplarının merkeze erişimi sağlanarak yardım taleplerine göre tedbirler alınabilir.

- 2016 yılından itibaren İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından teknoloji bağımlılığına karşı mücadele konusunda Sporla Bağlan Hayata Projesi gerçekleştirilmektedir. Bu proje yalnızca Fatih ve Beyoğlu ilçelerini kapsamaktadır. Bu proje kapsamında İstanbul'un diğer ilçelerinde yaşayan çocukların da teknoloji bağımlılığı ile ilgili yaşadıkları sorunların çözümüne destek olunmalıdır. İBB bünyesinde hizmet veren danışmanlık merkezleri aracılığıyla diğer ilçelerdeki çocukların bu proje kapsamında yürütülen hizmetler ve gerçekleştirilen etkinliklere erişimi sağlanmalıdır.

- Yerel yönetimler sınırları içinde yaşamını sürdüren bireylerin yaşadıkları sorunlara yönelik güncel olarak veriler tutmalı ve bu verileri sunmalıdır. Böylece yerel sorunlar tespit edilip daha doğru değerlendirilerek bu sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik kalıcı çözümler üretilebilir.

KAYNAKÇA

- Acehan, S., A. Bilen., M. O. Ay, M. Gülen, A. Avcı ve F. İçme. (2013). Çocuk İstismarı ve İhmalinin Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*. 22(4). (591-614).
- Aka, V. (2018). *Çocuklara Yönelik Yerel Yönetim Uygulamaları: Esenler Belediyesi Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yalova.
- Akyüz, E. (2018). *Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması*. Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Altan, Ö. Z. (2007). *Sosyal Politika*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yay.
- Ankara Büyükşehir Belediyesi. (2017). *2016 Yılı İdare Faaliyet Raporu*. Ankara.
- Antalya Kepez Belediyesi Meclis Kararı. (2017). *Antalya Kepez Belediyesi Eğitim Yardımı Yönetmeliği "Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu"*. (Karar No:365). Antalya.
- Avşar Kurnaz, Ş. (2009). *Türkiye'de Çocuk Yoksulluğu*. (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi).
- Avşar Kurnaz, Ş. (2007). Çocuk Yoksulluğu. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*. 3(12). (47-55).
- Avşar, Z. ve E. Ögütoğulları (2012). Çocuk İşçiliği ve Çocuk İşçiliği Mücadele Stratejileri. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*. 2(1). (9-40).
- Bilecik Belediyesi Meclis Kararı. (2008). *Bilecik Belediyesi Çocuk Meclisi Kuruluş Kararı Yönetmeliği*. (Karar No:88). Bilecik.
- Bülbül, S. ve S. Doğan. (2016). Suça Sürüklenen Çocukların Durumu ve Çözüm Önerileri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*. 59(1). (31-36).
- Çelik, A. (2014). Sosyal Belediyecilik Anlayışı: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 16(1). (1-20).
- Çetin, H. (2010). Korunmaya Muhtaç Çocukların Bakımına Yönelik Etkin ve Sistematik Bir Yaklaşım Modeli. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 3(3). (1-8).
- Demir Gürdal, A. (2013). Sosyolojinin İhmal Edilen Kategorisi Çocuklar Üzerinden Çocukluk Sosyolojisine ve Sosyolojiye Bakmak. *"İş,Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*. 15(4). (1-26).
- Demirtaş, Ö. , E. Ç. Erdem ve A. M. Mutlucan. (2013). *Sokak Çocukları Sorunu ve Bu Çocukların Karşılaştıkları Riskler Nelerdir? Yürütülen Hukuki, Psiko-Sosyal Çalışmalar Nelerdir?*. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Doğanlı, B. ve G. Karaörs. (2017). Çocuk İstismarı ve Sosyal Devlet Kapsamında Çocuk

- İstismarına Yönelik Alınan Önlemler. *ISR-Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*. 2(7). (82-92).
- Dur, A. İ. B. ve M. Öztürk. (2017). Türkiye’de ve Dünyada Çocuk İşçiliği ve Mücadele Politikaları: SDÜ MYO Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 22(3). (613-635).
- Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası. (2015). *Çocuk İhmali ve İstismarı*. Ankara: Mattek Yay.
- Ereş, F. (2009). Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*. 5(17). (88-96).
- Eryılmaz, B. (2012). *Kamu Yönetimi*. Kocaeli: Umuttepe Yay.
- Eskişehir Tepebaşı Belediyesi.(2018).*Eskişehir Tepebaşı belediyesi Çocuk Ağız Diş Sağlığı Teşhis, Tedavi ve Eğitim Merkezi Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği*. <http://www.tepebasi.bel.tr/kurumsal/pdf/A%C4%9F%C4%B1z%20ve%20Di%C5%9F%20Sa%C4%9F%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Y%C3%B6netmeli%C4%9Fi.pdf>. Erişim Tarihi: 15 Ekim 2018.
- Fidan, F. (2004). Çalışan Çocuk Olgusuna Sosyo-Psikolojik Bakış Sanayide Çalışan Çocuklar Örneği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 6(1). (30-49).
- Genç, Ö. (2016). Çocukların Orta Çağ Avrupa’sındaki Yeri. *VAKANÜVİS-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*. 1(1). (241-261).
- Gökbayrak, Ş. (2003). Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Risk Gruplarına Yönelik Sosyal Politikalar. *Çalışma Ortamı Dergisi*. (71). (12-15).
- Gökçearslan Çifci, E. (2013). Sosyal Güvenlik Sistemi. *Çocuklara Yönelik Sosyal Yardımlar ve Sosyal Hizmetler*. Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi. Erzurum.
- Gürsel, S., G. Uysal ve S. Köksal. (2017). *7 Milyon 200 Bin Çocuk Maddi Yoksunluk İçinde Yaşıyor* (Rapor No. 209). İstanbul: Betam.
- ILO. (2016). *Çocuk İşçiliği*. <http://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/child-labour/lang--tr/index.htm>. Erişim Tarihi: 19 Mart 2018.
- Irmak, B. (2017). *Şükrü Erbaş Şiirinde Çocuk ve Çocukluk Kavramı Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Gaziantep.
- İnce, Z., A. Kasapoğlu ve S. Sezek. (2014). Korunmaya Muhtaç Kimsesiz Çocukların Devam Ettikleri Okulların Yöneticilerinin Bu Çocukların Sorunlarına ve Sorunların Çözümlerine Yönelik Mesleki Donanımları. *İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 39(39). (97-119).

- İstanbul Bağcılar Belediyesi. (2017). *2016 Faaliyet Raporu*. İstanbul.
- İstanbul Beşiktaş Belediyesi. (2017). *2016 Faaliyet Raporu*. İstanbul.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2011). *2010 Faaliyet Raporu*. İstanbul. İBB Yay.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2012). *2011 Faaliyet Raporu*. İstanbul. İBB Yay.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2013). *2012 Faaliyet Raporu*. İstanbul. İBB Yay.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2014). *2013 Faaliyet Raporu*. İstanbul. İBB Yay.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2015). *2014 Faaliyet Raporu*. İstanbul. İBB Yay.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2016). *2015 Faaliyet Raporu*. İstanbul. İBB Yay.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2017). *2016 Faaliyet Raporu*. İstanbul. İBB Yay.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Gençlik ve Spor Müdürlüğü. (2016). *@Sporla Bağlan Hayata*. İstanbul. İBB Yay.
- Kalaycı, S. (2018). *Sosyal Hizmetin Yerelleşmesi: Konya Büyükşehir Belediyesi Örneğinde Belediyelerin Rol, Kapasite ve İmkanlarının Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yalova.
- Karakaş, B. ve Ö.C. Çevik. (2016). Çocuk Refahı: Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 18(3). (887-906).
- Karakaya, S. (2012). *Büyükşehir Belediyelerinin Yapısı ve Yeniden Düzenlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Hatay.
- Karakuş Öztürk, H. (2017). Çocukluğun Tarihsel Gelişimi Üzerine Düşünceler. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (13). (253-276).
- Kavi, E. ve O. Koçak. (2010). *İstanbul'daki Bilgi Evlerinin Sosyal İçerme Boyutu Açısından Değerlendirilmesi*. (Uluslararası 8. Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildirileri). İstanbul İktisat Fakültesi. İstanbul.
- Kızmaz, Z. ve R. Bilgin. (2010). Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar ve Suç: Diyarbakır Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 9(32). <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/70192>. Erişim tarihi: 10 Temmuz 2014.
- Koçak, O. , H. Arslan ve S. Eti. (2017). Belediyelerde Sosyal Politika Uygulamaları ve Pendik Belediyesi Örneği. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 7(12). (119-144).
- Koruncuk Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı. (2013). *Korunmaya Muhtaç Çocuk Bilinirlik ve Algı Araştırma Raporu*. İstanbul.
- Kulaksız, Y. (2014). Yoksulluk Bağlamında Çocuk İşgücü. *Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı*

- Çalışma Dünyası Dergisi*. 2(3). (91-111).
- Kurt, S.L. (2016). Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler ve Türkiye Uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 0(36). (99-127).
- Mamur Işıkçı, Y. (2013). *Sosyal Politika Açısından Türkiye’de Çocuk Hakları Sorunu: Alana İlişkin Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Malatya.
- Metin, B. (2015). Gelecek Nesillerin Yaşam Fırsatları İçin Ciddi Bir Tehdit: Çocuk Yoksulluğu. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*. 5(2). (166-188).
- Özçelik, Y. (2014). Büyükşehir Belediyesi ile İlçe Belediyeleri Arasındaki İlişkiler. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. 5(19). (1117-1142).
- Öztaş, C. ve E. Zengin. (2008). Yerel Yönetimler ve Kültür Hizmetleri. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 0(54). (155-180).
- Polat, O. (2018). *Türkiye’de Çocuk İstismarı Raporu* (Rapor No:2). İstanbul: Suç ve Şiddetle Mücadele Uygulama ve Araştırma Merkezi ve Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği. http://imdat.org/wp-content/uploads/2018/04/RAPOR-%C3%87OCUK-%C4%B0ST%C4%B0SMARI-tam_v2_cleancopy.pdf. Erişim tarihi: 23 Kasım 2018.
- Sağır, M. ve A. Gözler. (2013). Sınıf Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Görüşleri ve Farkındalık Düzeyi. *OPUS-Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*. 3(5). (67-102).
- Sağlam, M. ve N. Aral. (2016). Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocuk Kavramları. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*. 1(2). (43-56).
- Selek Öz, C. (2013). Mahalli İdareler ve Sosyal Politika. *Türkiye’de Belediyeler I*. Sakarya Üniversitesi. Sakarya.
- Sevinç, G., M. Kantar Davran ve M. R. Sevinç. (2018). Türkiye’de Kırdan Kente Göç ve Göçün Aile Üzerindeki Etkileri. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*. 3(6). (70-82).
- Seyyar, A. (2011). *Sosyal Politika Bilimine Giriş*. Sakarya: Sakarya Yay.
- Sosyal Hizmet Alanları ve Hedef Kitleleri I*. (2013). Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi. Erzurum.
- Şener, S. ve M. Serdar. (2015). Sokak Çocukları Problemi ve Bu Probleme Yönelik Uygulanan Politikalar (Türkiye-Hindistan Örneği). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (45). (104-117).
- Şenol, D. ve İ. Mazman. (2014). Yoksulluğun Getirdiği Çocuk ve Genç İşgücü. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 14(3). (243-259).

- Taş, H. Y. Ve S. Ö. Abbasigil. (2017). Çocuk İşçiliği Sorunu: Türkiye- Almanya- Pakistan Karşılaştırması. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*. 6(14). (25-46).
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2016). *2015 Yılı İdare Faaliyet Raporu*. Ankara.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2017). *2016 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2014). *Çocuk Destek Merkezleri*. Ankara. <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/cocuk-destek-merkezleri>. Erişim tarihi: 24 Eylül 2014.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2014). *Refakatsiz Çocuklara Yönelik Çalışmalar*. Ankara. <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/refakatsiz-cocuklara-yonelik-calismalar>. Erişim tarihi: 24 Eylül 2014.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2014). *Sosyal Rehabilitasyon Hizmetleri Daire Başkanlığının Kuruluş ve Görevleri*. Ankara. <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/teskilat-yapisi/baskanliklarimiz/sosyal-rehabilitasyon-hizmetleri-daire-baskanligi>. Erişim tarihi: 24 Eylül 2014.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2015). *Koruyucu Aile Nedir?*.Ankara.https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/561d159b369dc58a0067a618/Koruyucuailenedirbro%C5%9Fur_uzun.pdf. Erişim tarihi: 13 Ekim 2015.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2016). *Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti İdarecilere ve Meslek Elemanlarına Yönelik El Kitabı*. Ankara.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. (2018). *Eğitim Yardımları*. Ankara. <https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/egitim-yardimlari>. Erişim Tarihi: 22 Haziran 2018.
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İstanbul Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü. (2016). *İstanbul İli 2016 Yılı Çevre Durum Raporu*. İstanbul.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (26 Ağustos, 2014). *Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Çocuk Kulüpleri Yönergesi*. Ankara.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü. (2016). *Eğitim İşbirliği Protokolü*. Ankara.
- T.C. Resmi Gazete. (1983, 27 Mayıs). *Sosyal Hizmetler Kanunu* (Kanun No. 2828). Sayı: 18059.
- T.C. Resmi Gazete. (2001, 22 Kasım). *Türk Medeni Kanunu* (Kanun No. 4721). Sayı: 24607.
- T.C. Resmi Gazete. (2004, 6 Nisan). *Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik*. Sayı: 25425.
- T.C. Resmi Gazete. (2004, 23 Temmuz). *Büyükşehir Belediyesi Kanunu* (Kanun No. 5216).

Sayı:25531.

T.C. Resmi Gazete. (2004, 12 Ekim). *Türk Ceza Kanunu* (Kanun No. 5237). Sayı: 25611.

T.C. Resmi Gazete. (2005, 3 Temmuz). *Çocuk Koruma Kanunu* (Kanun No. 5395). Sayı: 26434.

T.C. Resmi Gazete. (2005, 13 Temmuz). *Belediye Kanunu* (Kanun No: 5393). Sayı: 25874.

T.C. Resmi Gazete. (2007, 14 Şubat). *Özel Eğitim Kurumları Kanunu* (Kanun No:5580).

Sayı:26434.

T.C. Resmi Gazete. (2008, 5 Ekim). *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik*. Sayı: 27015.

T.C. Resmi Gazete. (2013, 5 Ocak). *Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik*. Sayı: 28519.

T.C. Resmi Gazete. (2015, 30 Nisan). *Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik*. Sayı: 29342.

Tıraşçı, Y. ve S. Gören. (2007). Çocuk İstismarı ve İhmali. *Dicle Tıp Dergisi*. 34(1). (70-74).

Tuncer, B. ve T. Erdoğan. (2018). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri. *IBAD-Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*. 3(2). (515-527).

Tuna, O.ve N. Yalçıntaş. (2011). *Sosyal Siyaset*. İstanbul: Filiz Yay.

Tuncay, T. (2013). Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmet. *Yerel Yönetim Birimi Olarak İl Özel İdareleri*. Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi. Erzurum.

Tunç, İ. (2013). *Türkiye'deki Çocuk Koruma Hizmetlerinin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Uygulamaları Üzerinden Bir Değerlendirilmesi*. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yalova.

Tunçcan, N. (2000). Çocuk İşçiliği: Nedenleri, Boyutları ve Küreselleşen Dünyadaki Konumu. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 0(43-44). (243-259).

Türkiye İstatistik Kurumu. (2013). *Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2012* (Sayı. 13659).

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13659>. Erişim tarihi: 2 Nisan 2013.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2015). *Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar, 2014* (Sayı. 18525). <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18525>. Erişim tarihi: 04 Ağustos 2015.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2016). *Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2015* (Sayı. 21547).

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21547>. Erişim tarihi: 02 Aralık 2016.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2016). *Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar, 2015* (Sayı. 21544). <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21544>. Erişim tarihi: 02

Ağustos 2016.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). *Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2016* (Sayı. 24676).

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24676>. Erişim tarihi: 01 Aralık 2017.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). *Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar, 2016*

(Sayı.24680). <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24680>. Erişim tarihi: 01 Ağustos 2017.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). *İstatistiklerle Çocuk, 2016* (Sayı. 24645).

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24645>. Erişim tarihi: 21 Nisan 2017.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). *İstatistiklerle Çocuk 2016, Kurumsal Olmayan Çocuk Nüfusun İşgücü Durumu*. (Sayı. 24645). <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24645>. Erişim tarihi: 21 Nisan 2017.

Türkiye İstatistik Kurumu Merkezi Dağıtım Sistemi. (2018). *Güvenlik Birimlerine Cinsel Suç Mağduru Olarak Gelen Çocuk İstatistikleri (0-17 yaş), 2014-2016*. <http://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>. Erişim tarihi: 01 Ekim 2018.

Türkiye İstatistik Kurumu Merkezi Dağıtım Sistemi. (2018). *Sokakta Yaşama Nedeniyle Güvenlik Birimlerine Gelen Çocuk Sayısı (0-17 yaş), 2014-2016*. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>. Erişim tarihi: 01 Ekim 2018.

Türkiye İstatistik Kurumu Merkezi Dağıtım Sistemi. (2018). *Sokakta Çalışma Nedeniyle Güvenlik Birimlerine Gelen Çocuk Sayısı (0-17 yaş), 2014-2016*. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>. Erişim tarihi: 01 Ekim 2018.

Tokol, A. ve Y. Alper. (2015). Sosyal Politika. Aysu Bozkır Serdar (Ed.). *Sosyal Politika Kavramı* içinde (1-6). Bursa: Dora Yay.

UNICEF. (2001). *A Study on Street Children in Zimbabwe*. (Evaluation Report No. 805). https://www.unicef.org/evaldatabase/files/ZIM_01-805.pdf. Erişim Tarihi: 28 Ekim 2018.

UNICEF. (2004). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*. https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarinaDairSozlesme.pdf. Erişim Tarihi: 15 Haziran 2018.

Uysal, G. ve Y. Genç. (2018). *Şiddetli Maddi Yoksunluk İçerisinde Yaşayan Çocukların Oranı Artıyor* (Rapor No. 225). İstanbul: Betam.

Yaşar, Z. F. ve G. Gültekin Akduman. (2007). *Çocuk İhmali-İstismarı ve Adli Dış Hekimliği*. (TSK Koruyucu Haber Bülteni). Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adli Tıp AD Çocuk İstismarı Birimi. Ankara.

Yazıcı, E. (2012). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri*. *Mustafa Kemal Üniversitesi*

- Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9(18). (499-525).
- Yıldırım, H. O. (2008). *Dünyada ve Türkiye’de Çocuk İşçiliği ve Özel Bir Örnek Olarak İstanbul İlinde Otomotiv Küçük Sanayiinde Çalışan Çocuk İşçi ve Çıraklar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Yörükoğlu, F. (2009). Türk Belediyeciliğin Gelişim Süreci. *Mevzuat Dergisi*. (135). (1-18).
<https://www.mevzuatdergisi.com/2009/03a/02.htm>. Erişim tarihi: 04 Haziran 2018.
- Yüksel, H. (2014). *Güncel Gelişmeler Işığında Sosyal Politika*. Bursa: Ekin Yay.
- Yüksel, H. ve M. Yüksel. (2015). Çocuk İhmali ve İstismarı Bağlamında Türkiye’de Çocuk Gelinler Gerçeği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(2). (1-24).
- Yüksel, M., O. Adıgüzel ve H. Yüksel. (2015). Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Politika Temelinde Dezavantajlı Bir Grup Olarak Çocuk İşçiler Realitesi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 6(4). (23-34).
- Zengin, E. ve C. Öztaş. (2008). Yerel Yönetimler ve Spor. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 0(55). (49-78).
- WHO. (2002). *World Report on Violence and Health, Chapter 3: Child Abuse and Neglect by Parents and Other Caregivers*.
http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_en.pdf. Erişim Tarihi: 22 Ekim 2018.

ÖZGEÇMİŞ

Sema TOMRUKÇU 1987 yılında doğmuştur. 2010 yılında Kocaeli Üniversitesi Kartepe Turizm Meslek Yüksek Okulu Turizm Rehberliği Bölümünden mezun olmuştur. 2010 yılında başladığı Dumlupınar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünü tamamlamamıştır. 2015 yılında Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünden mezun olmuştur. 2016 yılında Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Sosyal Politika Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans eğitimine başlamıştır.

